

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้สอนได้ศึกษาแนวคิด หลักการ หลักทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางไปสู่การวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
2. หลักสูตรกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ระดับประถมศึกษา
3. การสอนอ่านและการอ่านจับใจความ
4. วรรณกรรมสำหรับเด็ก
5. การสร้างแบบฝึก
6. จิตวิทยาพื้นฐานในการสร้างแบบฝึก
7. สื่อการสอนภาษาไทย
8. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 9.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มุ่งหวังให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานให้คงสภาพอ่านออก เขียนได้ คำนวณได้ ประกอบอาชีพตามควร แก้วและความสามารถได้ และสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่มี พระมหากษัตริย์เป็นประมุข หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีสาระสำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534, หน้า 1-4)

หลักการ

1. เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน หมายถึง เป็นการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน เป็นการศึกษาที่ไม่ยากไม่ง่าย ทุกคนสามารถศึกษาให้จบได้ และทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะได้รับการศึกษาภาคบังคับ 6 ปีเท่ากัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเพศ สัญชาติ ศาสนา ท้องถิ่น ฐานะ และอาชีพของผู้ปกครอง

2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่เรียน ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต หมายถึง นอกจากจะให้ผู้เรียนอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น มีพื้นฐานและความถนัดในการเป็นพลเมืองดี ประกอบอาชีพได้ตามควรแก่วัยและความสามารถ โดยฝึกให้มีประสบการณ์ในการทำงาน และรักการทำงาน ดังนั้นการเรียนการสอนจึงต้องเน้นทั้งทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป การประถมศึกษาจึงไม่ใช่การเน้นเฉพาะเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อแต่เพียงอย่างเดียว หากผู้สำเร็จการศึกษาออกไปแล้ว ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อก็ควรประกอบอาชีพช่วยผู้ปกครองหรือเลี้ยงตัวเองได้ตามสมควร

3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรได้อย่างเหมาะสมกับสภาพความต้องการได้ แสดงว่าเจตนาของหลักสูตรต้องการให้เนื้อหาสาระ หรือมวลประสบการณ์ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นหลักสูตรแกนกลางที่ทุกคนต้องเรียนเหมือนกัน เพื่อต้องการสร้างสัญลักษณ์ความเป็นไทย ซึ่งได้แก่เนื้อหาสาระเกี่ยวกับภาษาไทย ศาสนา ประเพณี การปกครอง ฯลฯ และเนื้อหาสาระอีกส่วนหนึ่งที่ต้องการให้เหมาะสมกับความต้องการและสภาพของแต่ละท้องถิ่น อันได้แก่ เขตการศึกษา จังหวัด ไปจัดทำปรับปรุงเพิ่มเติม ความที่เห็นสมควร

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีความคาดหวังให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์แก่สังคม ตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534, หน้า 9)

1. การพัฒนาตน ได้แก่ มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เสียสละ และมุ่งพัฒนา
2. การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงานและทำงานเป็น
3. การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชนและประเทศชาติ

คุณลักษณะดังกล่าวมุ่งเน้นที่จะพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมที่จะทำประโยชน์แก่สังคม ตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย โดยผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจ และครองชีวิตอย่างสงบสุข การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้จึงมุ่งหวังที่จะให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532, หน้า 1)

1. มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพการอ่านออกเขียนได้ และคิดคำนวณได้
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
3. สามารถวิเคราะห์สาเหตุ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง
4. สามารถวิเคราะห์สาเหตุ และแนวทางแก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว

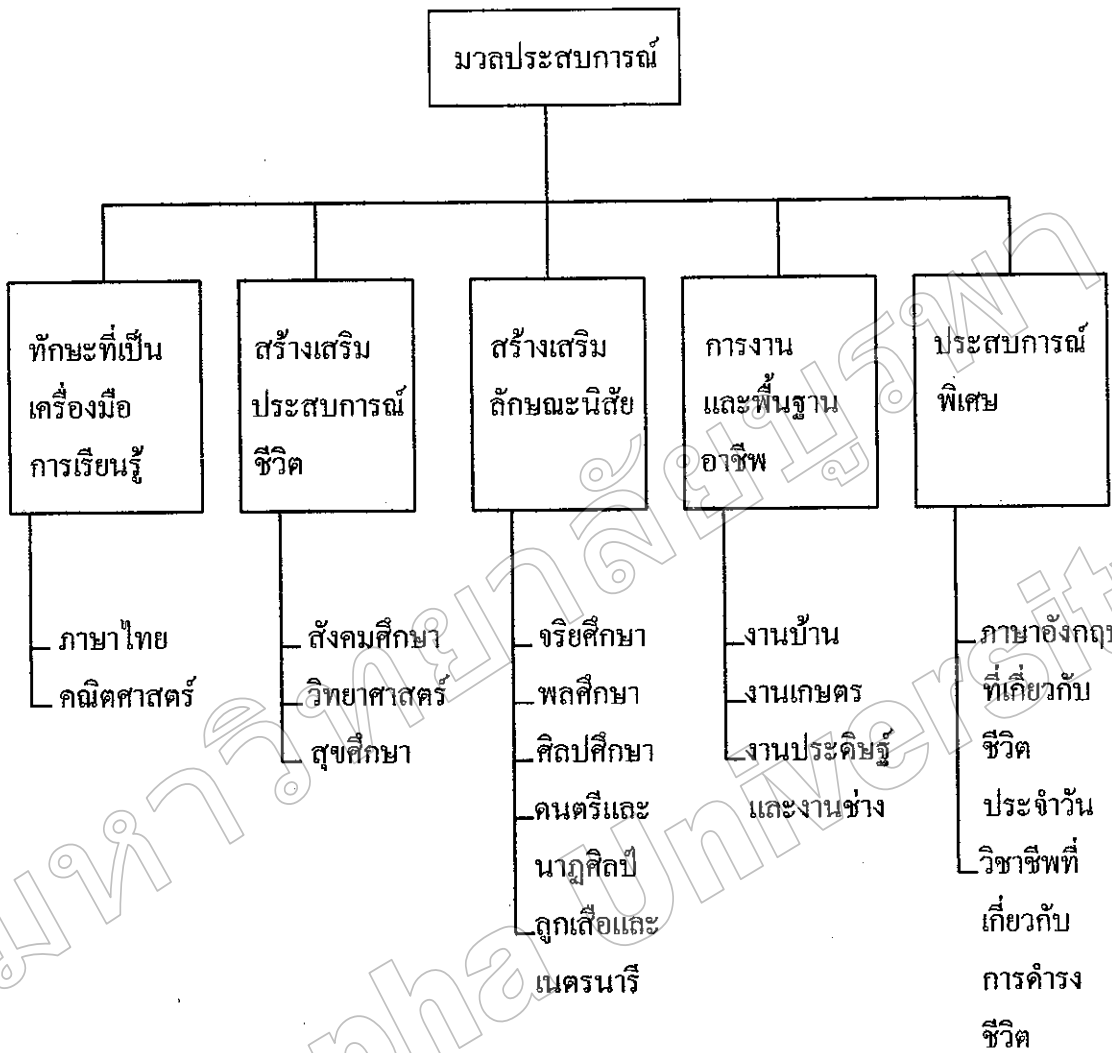
ได้อย่างมีเหตุผลด้วยทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
6. มีนิสัยรักการอ่าน และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ
7. มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

8. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ ด้าน

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายข้อที่ 1 ถึง 6 เป็นการกำหนดโดยมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาตนเอง (ชีวิต) จุดมุ่งหมายข้อที่ 7 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอาชีพ ส่วนจุดมุ่งหมายข้อที่ 8 เป็นการพัฒนาสังคม จึงได้จัดประสบการณ์ เนื้อหาสาระให้ยืดหยุ่นตามพัฒนาการของเด็กและความเหมาะสมของท้องถิ่นเป็นหลัก โดยจัดแบ่งเป็น 3 ช่วง ช่วงละ 2 ปี คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เนื้อหาวิชาอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ ซึ่งมวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน ได้เกิดการเรียนรู้มีอยู่ 5 กลุ่ม ด้วยกัน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532, หน้า 2)

1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี
4. กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงาน และความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 1 แสดงโครงสร้างของหลักสูตร (กรมวิชาการ, 2534)

อัตราเวลาเรียนของกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 5 กลุ่ม จัดไว้โดยประมาณ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์กับอัตราเวลาเรียน

หมวดประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ					
	ชั้น ป. 1-2		ชั้น ป. 3-4		ชั้น ป. 5-6	
	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี	ร้อยละ	คาบ/ปี
1. กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้	50	1,500	35	1,050	25	750
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	15	450	20	600	25	750
3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย	25	750	25	750	20	600
4. กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ	10	300	20	600	30	900
รวม	100	3,000	100	3,000	100	3,000
5. กลุ่มประสบการณ์พิเศษ	-	-	-	-	-	600

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 20 นาที คิดเป็นชั่วโมงละ 3 คาบ

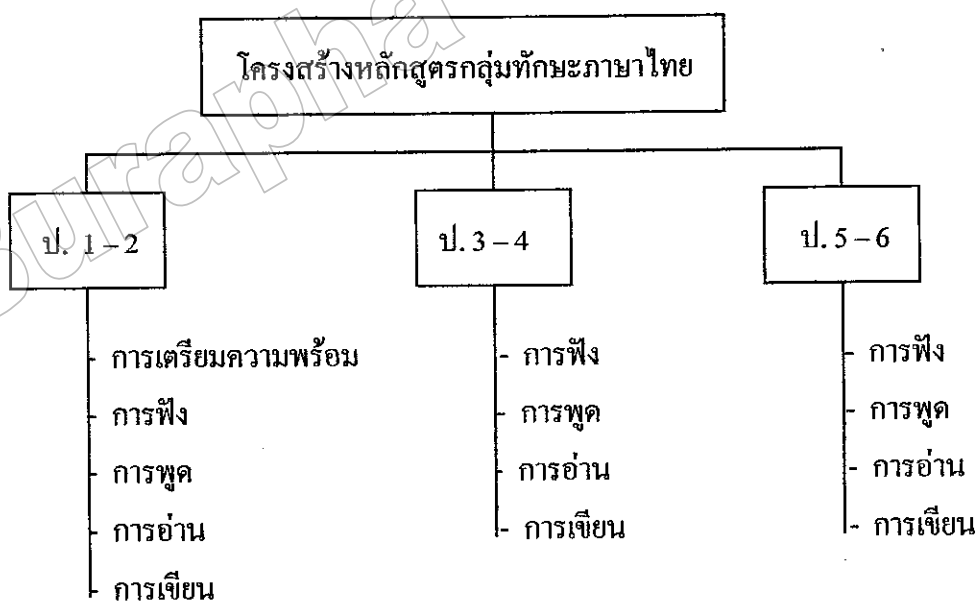
หลักสูตรกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ระดับประถมศึกษา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้ภาษาไทยอยู่ในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ โดยกำหนดให้ฝึกทักษะทางภาษาทั้งสี่ด้านควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษาได้เหมาะสมกับวัย ภาษาไทยมีความสำคัญทั้งในฐานะที่เป็นภาษาประจำชาติ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การเรียนการสอนภาษาไทยจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางภาษา ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ตามควรแก่วัย เห็นคุณค่าทางภาษา สามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความคิด ความเข้าใจ รักการอ่าน แสวงหาความรู้ และมี

เหตุผล เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าว หลักสูตรจึงกำหนด จุดประสงค์ของกลุ่มทักษะภาษาไทยไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 3)

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยมีความรู้ความเข้าใจอันเป็นเกณฑ์พื้นฐานของการเรียนภาษาไทย
2. สามารถใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสาร การรับรู้ และการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคล ตลอดจนสามารถใช้ภาษาในเชิงสร้างสรรค์ได้
4. มีนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชน และแหล่งความรู้อื่น ๆ
5. สามารถนำประสบการณ์จากการเรียนภาษาไทย ไปใช้ในการคิดตัดสินใจแก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล
6. มีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ถูกต้องต่อการเรียนภาษาไทยและวรรณคดี ทั้งในด้านวัฒนธรรมประจำชาติ และการสร้างเสริมความงดงามในชีวิต

โครงสร้างหลักสูตร หลักสูตรกลุ่มภาษาไทยมีโครงสร้างที่สามารถสรุปได้ด้วยแผนภูมิต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534, หน้า 10)

ภาพที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มทักษะภาษาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534, หน้า 10)

จุดเน้นของกลุ่มทักษะภาษาไทย การเรียนการสอนภาษาไทย มีจุดเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 11)

1. ใช้ภาษาสื่อความได้ ให้ผู้เรียนมีทักษะทางภาษาทั้ง 4 สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนจะต้องมีพฤติกรรมดังนี้

1.1 ใช้ภาษาได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา สามารถพูดออกเสียงได้ชัดเจน ถูกต้อง และใช้คำในการพูดได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา อ่านออกเสียงได้ชัดเจน ถูกต้อง คล่องแคล่ว และเขียนคำ วลี ประโยค และข้อความ ได้ถูกต้องตามอักขระวิธี

1.2 ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล เน้นการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล เวลา โอกาส และสถานที่ การใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ใช้ภาษาระดับต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

1.3 มีความคิดและวิจารณ์ญาณในการใช้ภาษา สามารถใช้ความคิดในการลำดับ เหตุการณ์ คิดวิเคราะห์หาหลักการ วิพากษ์วิจารณ์ และสรุปความ พัฒนาผู้เรียนให้รู้จักคิด และใช้ภาษาเพื่อการสื่อความ

2. เห็นคุณค่าและความงามของภาษาไทย มุ่งให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนภาษาไทย และช่วยอนุรักษ์ไว้ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ผู้เรียนจะต้องมีพฤติกรรมดังนี้

2.1 ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าโดยชี้ให้เห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาไทย

2.2 เห็นความงามของภาษาไทย โดยให้ผู้เรียนได้อ่านบทร้อยแก้วและร้อยกรอง อย่างเป็นเพราะถูกต้อง เพื่อเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเกิดความชื่นชอบ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของภาษาไทย

2.3 มีความภูมิใจในการใช้ภาษาไทย โดยเน้นให้ผู้เรียนชื่นชมและยกย่องผู้ที่ใช้ภาษาไทย ได้ถูกต้อง ภูมิใจในภาษาไทย และพยายามพัฒนาการใช้ภาษาของตน

3. มีนิสัยรักการอ่าน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน มีความพึงพอใจในการอ่าน เห็นความสำคัญของการอ่าน รักที่จะอ่านเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม และหาความบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยมีดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534, หน้า 13 – 14)

1. ผูกทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนให้ถูกต้องคล่องแคล่ว โดยการฝึกทักษะแต่ละอย่าง ให้แม่นยำแล้วจึงฝึกทักษะทั้ง 4 ให้สัมพันธ์กันรวมทั้งส่งเสริมความคิดควบคู่กันไปด้วยการกำหนดจุดประสงค์ในการสอนแม้ว่าจะกำหนดทักษะหนึ่งขึ้นมา เช่น ฟังแล้วจับใจความสำคัญได้ ในขั้นของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีการอ่านคือ มีคนอ่านให้ฟัง และมีการพูดเพื่อตอบคำถาม

แสดงความเข้าใจ นอกนั้นอาจมีการเขียนตอบคำถาม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทักษะทางภาษาจะสัมพันธ์กันตามธรรมชาติ การสอนภาษาไทยเชิงทักษะสัมพันธ์นี้จึงเป็นสิ่งที่ครูควรคำนึงถึงอย่างมาก

2. สอนให้ถูกต้องตามหลักการสอนภาษา การเรียนภาษาเป็นการเลียนแบบอย่างหนึ่ง ผู้เรียนจะต้องเรียนภาษาที่เป็นต้นแบบจากครูผู้สอน ต่อจากนั้นผู้เรียนจะรู้จักปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นภาษาของตนเองจากการฝึกทักษะภาษาบ่อย ๆ และสุดท้ายผู้เรียนจะพัฒนาการใช้ภาษาจากความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้ได้รูปแบบการใช้ภาษาใหม่ ๆ

3. ฝึกให้ผู้เรียนรู้หลักเกณฑ์ทางภาษาควบคู่ไปกับการใช้ภาษา และให้รู้วัฒนธรรมทางภาษา

4. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจรรณ์ และสังเคราะห์สิ่งที่ได้ฟัง และอ่านเพื่อฝึก

ความคิดแก้ปัญหา และให้มีวิจรรณญาณในการใช้ภาษา

5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่ได้จากการเรียนภาษาไทย ไปใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารในชีวิตประจำวัน และใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ

6. ปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทย โดยสอนให้เห็นคุณค่าและตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ทั้งในส่วนที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการสื่อสารและในด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ

7. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในความงดงามของภาษา เพื่อให้เกิดความจรรโลงใจ โดยใช้ธรรมชาติ บทร้อยแก้ว และร้อยกรอง ที่เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นมาเป็นสื่อการเรียนการสอน

8. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน และเฝ้าหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต

9. สอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความมีระเบียบวินัย ความอดทน ความขยัน เพื่อให้การเรียนบรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตร

10. ฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต จดจำ และจดบันทึกสิ่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ภาษา ได้รับความรู้ ความเพลิดเพลิน และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

11. นำภาษาที่ใช้ในสังคมแวดล้อมมาเป็นสื่อประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้สัมพันธ์กับการเรียน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

12. ให้แบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะในเรื่องของการใช้ภาษาของครูในการสอน และการสื่อความในโรงเรียน

13. แนวพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียน ในการวัดผลประเมินผลต้องคำนึงถึงวัยและระดับชั้นเรียน ผู้เรียนในชั้นต้น ๆ จะฝึกเรื่องที่มีโครงสร้างได้ง่าย พอชั้นสูงขึ้นไปถึงจะยากขึ้นและซับซ้อนยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนั้นขั้นตอนความสามารถของผู้เรียนจะเป็นไปตามกระบวนการที่ครูสอน ใช้เกณฑ์

ต่างกัน โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางภาษาของผู้เรียนเป็นหลัก

14. ส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนของตนเอง เพื่อพัฒนาการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

15. ศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องทางภาษาของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้ถูกต้อง

16. สอนซ่อมเสริมเมื่อทราบว่าผู้เรียนขาดทักษะทางภาษาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จในการเรียนภาษาไทย

17. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนภาษาไทยด้วยความสนใจและสนุกสนาน โดยใช้ เกม เพลง เป็นสื่อช่วย เพื่อให้ผู้เรียนชอบเรียนภาษาไทยและรักภาษาไทย

18. จัดหาหนังสือและส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านหนังสือในห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนอ่านคล่อง และมีความรู้กว้าง

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนด รายละเอียดจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ทักษะการอ่านกลุ่มทักษะภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไว้ในคำอธิบายหลักสูตรกลุ่มทักษะ ภาษาไทยช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 6)

ฝึกอ่านออกเสียง คำ วลี ประโยค ตามหลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับรูปและเสียง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การแจกลูกสะกดคำ การผันอักษร คำควบกล้ำ อักษรนำ เครื่องหมาย วรรคตอน คำ สัมผัสคล้องจอง และบทร้อยกรองง่าย ๆ โดยใช้คำพื้นฐานประมาณ 450 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และประมาณ 800 คำ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และคำที่เป็นคำศัพท์เฉพาะที่จำเป็นต้องใช้ในกลุ่ม ประสบการณ์ต่าง ๆ

ฝึกอ่านออกเสียง และอ่านในใจเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สังคม ชุมชน นิทานแฝงคติธรรม นิทานพื้นบ้าน คำคล้องจองและบทร้อยกรองง่าย ๆ โดยเน้นการ ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการอ่านรวมทั้งการเก็บและรักษาหนังสือ

อภิปรายซักถามเกี่ยวกับความหมายของเรื่องราวที่อ่าน

ฝึกปฏิบัติตนเกี่ยวกับการช่วยจัดมุมหนังสือ การใช้มุมหนังสือและห้องสมุด

เพื่อให้มีทักษะในการอ่านในใจ และอ่านออกเสียง อ่านได้ถูกต้องชัดเจน มีความเข้าใจ ในการอ่าน สามารถจับใจความสำคัญและตอบคำถามได้ รู้หลักเกณฑ์ง่าย ๆ เกี่ยวกับการอ่านและนำไปใช้ได้ มีนิสัยที่ดีในการอ่าน และรักการอ่าน

การสอนอ่านและการอ่านจับใจความ

ความหมายของการอ่าน การอ่านเป็นการค้นหาความหมายจากสื่อเป็น ลายลักษณ์อักษร จับใจความ ตีความ เพื่อพัฒนาตนเองทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคม

ในด้านการศึกษา โดยเฉพาะในการเรียนด้านภาษา การอ่านเป็นทักษะสำคัญในบรรดาทักษะ ทั้งสี่ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ดังที่สุจริต เพียรชอบ (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2541, หน้า 46 อ้างอิงจาก สุจริต เพียรชอบ, 2523, หน้า 98) ได้กล่าวไว้ในวิธีการสอนภาษาไทยไว้ว่า “ทักษะการอ่านเป็นทักษะที่สำคัญและใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นทักษะที่ใช้แสวงหาสรรพ วิทยาการต่าง ๆ เพื่อความบันเทิง และการพักผ่อนหย่อนใจ ผู้ที่มีนิสัยรักการอ่านและมีทักษะใน การอ่าน มีอัตราเร็วในการอ่านสูง ย่อมแสวงหาความรู้และศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำความรู้ที่ได้จากการอ่าน ไปใช้ในการพูดและการเขียนได้เป็นอย่างดี จึงได้มีการส่งเสริม ทักษะการอ่านเป็นอย่างมาก ทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา”

วรรณิ โสภประยูร (2544, หน้า 121) ได้สรุปความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็น กระบวนการทางสมอง ที่ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รับรู้และเข้าใจความหมาย ของคำหรือสัญลักษณ์ โดยแปลออกมาเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้ อ่านให้เข้าใจตรงกัน และผู้อ่านสามารถนำเอาความหมายนั้น ๆ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

จากความหมายของการอ่านข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การอ่านเป็นการแปลความหมายจาก ตัวอักษรหรือภาพมาเป็นเรื่องราว แนวความคิด โดยให้มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งและชัดเจน

ความสำคัญของการอ่าน การอ่านมีความสำคัญต่อคนทุกเพศทุกวัย และทุกสาขาอาชีพ ซึ่ง อาจสรุปได้ดังนี้ (2544, หน้า 121 – 122)

1. เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาเล่าเรียนทุกระดับ ผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยทักษะ การอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ตนเองได้รับความรู้และประสบการณ์ ความที่ต้องการ
2. เพื่อติดต่อสื่อสาร ทำความเข้าใจกับบุคคลอื่น ทั้งในด้านภารกิจส่วนตัวและการประกอบ อาชีพการงานต่าง ๆ ในสังคม
3. ช่วยให้นักลสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากสิ่งที่อ่านไปปรับปรุง และพัฒนา อาชีพหรือธุรกิจการงานที่ตนเองกระทำอยู่ให้เจริญก้าวหน้าและประสบความสำเร็จได้
4. สนองความต้องการพื้นฐานของบุคคลในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ช่วยให้มีมั่นคง ปลอดภัย ช่วยให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ช่วยให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ช่วยให้มีเกียรติยศ และ ชื่อเสียง เป็นต้น

5. ส่งเสริมให้บุคคลได้ขยายความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นอย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ทำให้เป็นผู้รอบรู้ เกิดความมั่นใจในการพูดปราศรัย การบรรยายหรือการอภิปรายปัญหาต่าง ๆ นับว่าเป็นการเพิ่มบุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือให้แก่ตนเอง

6. เป็นกิจกรรมนันทนาการ เป็นการช่วยให้บุคคลรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเกิดความเพลิดเพลินสนุกสนานได้เป็นอย่างดี

7. การอ่านเรื่องราวในอดีต เช่น ประวัติศาสตร์ จะช่วยให้อนุชนรุ่นหลังรู้จักอนุรักษมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทยเอาไว้ และสามารถพัฒนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไปได้

จุดมุ่งหมายของการอ่าน ในการอ่านนั้นแต่ละคนจะมีจุดมุ่งหมายต่าง ๆ กันไป โดยทั่วไปพอจะสรุปได้ 3 ประการ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2541, หน้า 46 - 47)

1. การอ่านเพื่อทราบข่าวสารข้อเท็จจริง เป็นการอ่านอย่างรวดเร็วเพื่อหาคำตอบสั้น ๆ หรืออ่านหัวข้อสำคัญ หรือความคิดหลักของข้อความทั้งหมด เช่น การอ่านประกาศ การอ่านข้อความโฆษณา และการอ่านพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2. การอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ สามารถอ่านได้จากข้อเขียนในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การอ่านข่าวเพื่อให้ทราบเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ อ่านชีวประวัติบุคคลสำคัญ อ่านแนวคิดในด้านปรัชญา ศาสนา ค่านิยม และความคิดของบุคคลในยุคต่าง ๆ อ่านข้อเขียนเพื่อประกอบการตัดสินใจ และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม การอ่านจะทำให้เราเข้าใจปัญหามานานชนิด เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง เป็นต้น

3. การอ่านเพื่อความบันเทิง ได้แก่ การอ่านหนังสือประเภท นวนิยาย เรื่องสั้น การ์ตูน นิตยสาร เรื่องชวนหัวต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ ทำให้ผู้อ่านมีสุขภาพจิตดี

ประเภทของการอ่าน การอ่านแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การอ่านออกเสียงและการอ่านในใจ

1. การอ่านออกเสียง เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับภาษา กล่าวคือ เมื่ออ่านตัวอักษรจะต้องใช้ความคิดไปวิเคราะห์ความหมายของตัวอักษรนั้น

การอ่านออกเสียง เป็นการอ่านให้ผู้อื่นฟัง ถ้าเป็นการอ่านออกเสียงผู้อ่านจะต้องระวังการอ่านออกเสียง ตัวสะกด ตัวควบกล้ำ ลีลา จังหวะ วรรคตอนให้ถูกต้อง แม้จะอ่านถูกอักขรวิธี แต่ถ้าลีลาการอ่านไม่ดี แม้จะวรรคตอนการอ่านไม่ถูกต้อง ก็จะทำให้การอ่านไม่ดีเท่าที่ควร

2. การอ่านในใจ เป็นการอ่านเพื่อเก็บใจความและเพื่อทำความเข้าใจ เป็นการอ่านเพื่อแสวงหาความรู้ความบันเทิงให้แก่ตนเอง ผู้อ่านจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ และสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ได้อ่านโดยตลอด และพอจะเก็บใจความได้ว่า เรื่องที่อ่านนั้นมีเนื้อหาเรื่องราวเป็นอย่างไร

ปัจจัยที่ทำให้การอ่านสัมฤทธิ์ผล มีดังนี้

1. ประสบการณ์ ประสบการณ์ที่ต่างกันทำให้ผลสัมฤทธิ์ต่างกัน ครอบครัวที่ปลูกฝังให้รักการอ่าน ได้ยินได้ฟังภาษาที่ดี หรือมีคนอ่านหนังสือให้ฟัง จะพัฒนาความสามารถในการอ่านได้ดีกว่าบุคคลที่ไม่มีประสบการณ์เลย

2. วุฒิภาวะ เป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมในการเรียนรู้ของบุคคล การเปลี่ยนแปลงของวุฒิภาวะจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน ความพร้อมด้านวุฒิภาวะอาจจะสังเกตจากข้อสรุปดังนี้

2.1 อยู่ในวัยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้หรือไม่

2.2 ได้รับการสะสมประสบการณ์มามากน้อยเพียงใด

2.3 มีพัฒนาการทางร่างกายเป็นปกติหรือไม่

3. สติปัญญา เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การอ่านประสบผลสำเร็จ เพราะสติปัญญาเป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้ ผู้ที่จะประสบผลสำเร็จในการอ่านต้องสามารถจำรูปคำต่าง ๆ สามารถคิดในสิ่งที่เป็นามธรรมได้ สามารถลำดับเรื่องราวตามขั้นตอนได้ ตลอดจนสามารถตีความสัญลักษณ์และสามารถแสดงความคิดเห็นด้วยคำพูดของตนได้ ซึ่งความสามารถเหล่านี้ล้วนอาศัยสติปัญญาทั้งสิ้น

หลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปัจจุบันได้กำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยด้านการอ่านในระดับชั้นต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2

1.1 มีทักษะในการอ่านในใจและอ่านออกเสียง อ่านได้ถูกต้อง ชัดเจน มีความเข้าใจในการอ่าน สามารถจับใจความสำคัญและตอบคำถามได้ รู้หลักเกณฑ์ง่าย ๆ เกี่ยวกับการอ่านและนำไปใช้ได้ มีนิสัยที่ดีในการอ่านและรักการอ่าน

1.2 ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค ตามหลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับรูปและเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ การแจกลูก สะกดคำ การผันอักษร คำควบกล้ำ อักษรนำ เครื่องหมายวรรคตอน คำคล้องจองและบทร้อยกรองต่าง ๆ

1.3 ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านในใจเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สังคม ชุมชน นิทานแฝงคติธรรม นิทานพื้นบ้าน คำคล้องจอง และบทร้อยกรองง่าย ๆ โดยเน้นการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในการอ่านรวมทั้งการเก็บรักษาหนังสือ

2. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4

2.1 มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการอ่าน และสามารถนำไปใช้อ่านคำใหม่ ๆ ได้

มีทักษะการอ่านในใจและอ่านออกเสียงได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว สามารถจับใจความสำคัญ คิดเชิงวิจารณ์และวิเคราะห์ใจความสำคัญ ปฏิบัติตนเป็นนิสัยที่ดีในการอ่านหนังสือ การใช้พจนานุกรม

การเลือก การใช้ การเก็บรักษาหนังสือและการใช้ห้องสมุดในการแสวงหาความรู้และความเพลิดเพลิน
ในยามว่างและมีนิสัยรักการอ่าน

2.2 ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค ตามหลักเกณฑ์การอ่านเกี่ยวกับคำพ้อง คำสุภาพ คำราชาศัพท์ ตำนานภาษา ภาษิต คำพังเพย อักษรย่อ เครื่องหมายสัญลักษณ์ที่ใช้ในการอ่านแผนที่ กราฟ การอ่านบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ โดยเน้นการอ่านได้คล่องแคล่วรวดเร็วถูกต้องตาม อักษรวิธี มีวรรคตอน ใช้น้ำเสียงได้เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน

2.3 ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านในใจเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในครอบครัว สังคม ชุมชน บุคคลตัวอย่างของท้องถิ่นหรือของชาติ นิทาน นิยายสำหรับเด็ก บทร้อยกรอง เรื่องจาก วรรณคดี สารคดีสั้น ๆ บทความ ประกาศ โฆษณา คำชี้แจง คำแนะนำ แผนที่ แผนภูมิ และกราฟที่ ประกอบบทความหรือเรื่องราวที่นำมาอ่าน โดยเน้นการอ่านได้รวดเร็วตามเวลา

3. ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

3.1 มีความรู้เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการการอ่าน มีทักษะการอ่านในใจและอ่านออกเสียง คล่องแคล่วรวดเร็ว สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกจากเรื่องราวที่อ่าน สามารถจับใจความสำคัญ ปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยที่ดีในการอ่านหนังสือ การใช้พจนานุกรม การเลือก การเก็บรักษาหนังสือและ การใช้ห้องสมุดในการแสวงหาความรู้เพิ่ม และความเพลิดเพลินในยามว่างและมีนิสัยรักการอ่าน

3.2 ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค และข้อความที่กำหนดให้ตามหลักเกณฑ์การอ่าน เกี่ยวกับคำสุภาพ คำราชาศัพท์ ตำนานภาษา ภาษิต คำพังเพย คำคม คำขวัญ คติพจน์ เครื่องหมาย วรรคตอน อักษรย่อ เครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการอ่านแผนที่ กราฟ และสถิติ การอ่าน บทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะ โดยเน้นการอ่านได้คล่องแคล่ว รวดเร็ว ถูกต้อง ตามอักษรวิธีมี วรรคตอน ใช้น้ำเสียงได้เหมาะสมกับเรื่องที่อ่าน

3.3 ฝึกอ่านออกเสียงและอ่านในใจเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม สถานที่สำคัญของท้องถิ่น หรือของชาติ ชีวประวัติของบุคคลในท้องถิ่นและชาติ แนวคิดในการประกอบอาชีพ แนวคิดในการ พัฒนาตน เศรษฐกิจและสังคม นิทาน นิยาย และเรื่องสั้นสำหรับเด็ก บทร้อยกรอง เรื่องจากวรรณคดี สารคดีเชิงความรู้และความบันเทิง บทความ ความเรียง ประกาศ โฆษณา คำชี้แจง คำแนะนำ แผนที่ แผนภูมิ และกราฟที่ประกอบบทความหรือเรื่องราว สารานุกรมสำหรับเด็ก หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และสารสารจากห้องสมุด โดยเน้นการอ่านได้รวดเร็วตามเวลาที่กำหนด อภิปรายซักถาม เกี่ยวกับ รายละเอียด ความคิดเห็นและใจความสำคัญ สรุปหลักการ เจตนารมณ์และนัยของข้อความและเรื่อง ที่อ่าน

การอ่านจับใจความ หมายถึง การอ่านข้อความ เรื่องราวต่าง ๆ แล้วสามารถบอกใจความ สำคัญของเรื่อง สรุปสาระสำคัญ ระบุความสำคัญของข้อความและเรื่องราว ๆ นั้นได้

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า 133) ซึ่งสอดคล้องกับกัลยา ขวนมาลัย (2539, หน้า 32) ที่กล่าวว่าการอ่านจับใจความก็คือ การจับประเด็นสำคัญให้ได้ว่าผู้เขียนต้องการเสนอข้อคิดเห็นอะไร โดยปกติในการเขียนข้อความแต่ละย่อหน้าจะมีใจความสำคัญที่สุดอยู่ย่อหน้าหนึ่งใจความ บางครั้งใจความสำคัญจะอยู่ในประโยคแรก วิธีที่จะจับความคิดให้ได้นั้นต้องพยายามจับให้ได้ว่า แต่ละย่อหน้ามีความคิดอะไรแฝงอยู่ อะไรเป็นความคิดสำคัญในย่อหน้านั้น ความคิดสำคัญในแต่ละย่อหน้ามักจะอยู่ที่ประโยคแรกหรือประโยคแรก ๆ ของย่อหน้า เพราะโดยปกติการขึ้นย่อหน้าใหม่หมายถึงการเปลี่ยนความคิด หรือเปลี่ยนเรื่องพูด ดังนั้นถ้าจับความคิดของผู้แต่งก็ไม่ต้องอ่านผ่านประโยคแรกของย่อหน้าไป การอ่านจับใจความเป็นทักษะที่ต้องฝึกฝนด้วยการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้ผู้อ่านอ่านได้อย่างรวดเร็วและจับใจความได้ถูกต้อง แต่ถ้าอ่านไม่สม่ำเสมอผลที่ตามมาคือผู้อ่านต้องใช้เวลาอ่านมากกว่าปกติ และจะจับใจความไม่ครบถ้วน

นอกจากนี้ดวงใจ ไทยอุบล และ แอนน์ รัตนากร (2535, หน้า 66) ได้ให้ความหมายของการอ่านจับใจความไว้ว่า การอ่านเพื่อจับใจความ หมายถึง การอ่านเพื่อเก็บสาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน เช่น เก็บจุดมุ่งหมายสำคัญของเรื่อง เก็บเนื้อเรื่องที่สำคัญ เก็บความรู้หรือข้อมูลที่น่าสนใจ ตลอดจนแนวคิด หรือทัศนคติของผู้เขียน

ส่วนสมลักษณ์ ฐิแพน (2543, หน้า 17) ได้สรุปความหมายของการอ่านจับใจความไว้ว่า การอ่านจับใจความ หมายถึง ความสามารถของผู้อ่านที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมายของเนื้อเรื่องหรือข้อความที่อ่าน สามารถจับสาระสำคัญ และเข้าใจจุดหมายสำคัญของเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง จากความหมายของการอ่านจับใจความข้างต้นสรุปได้ว่าการอ่านจับใจความ หมายถึง การอ่านที่ผู้อ่านมุ่งจับความสำคัญให้ได้ อ่านอย่างเข้าใจและเข้าถึงสาระสำคัญของข้อเขียนในแง่มุมต่าง ๆ กัน

ความสำคัญของการอ่านในใจ หลักสูตรของการศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มทักษะภาษาไทย ได้เน้นเรื่องการสอนอ่านจับใจความอย่างมาก เพราะถ้านักเรียนมีพื้นฐานทักษะการอ่านจับใจความได้ดี ย่อมสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ ในสาขาวิชาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังนั้นสมบัติ มหารศ (2533, หน้า 47) ได้เสนอความสำคัญของการอ่านจับใจความไว้ว่า การอ่านจับใจความ ย่อมทำให้คนมีความฉลาดรอบรู้ และจะเป็นนักปราชญ์ได้ในอนาคต ดังนั้นต้องให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านจับใจความว่า การอ่านจับใจความเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความพร้อม พัฒนานิสัยและทักษะความรู้ให้ผู้เรียนทุกคน ส่วนผกาศรี เย็นบุตร (2526, หน้า 76) ได้ให้ความคิดเห็นว่า การอ่านเพื่อจับใจความเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอ่านหนังสือทุกประเภท และยังเป็นพื้นฐานในการอ่านเพื่อแสดงความคิดเห็น เพื่อตีความหรือเพื่อวิจารณ์อีกด้วย นอกจากนี้สุตติ ภูอินทร์ (2526, หน้า 53) ได้กล่าวว่าความสามารถในการอ่านจับใจความในการอ่าน

หนังสือได้เร็ว การอ่านจับใจความจึงจำเป็นต้องฝึกฝนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะอ่านเรื่องอะไรหรืออยู่ในระดับไหนก็ตาม เพราะถ้าไม่สามารถจับใจความสำคัญได้ก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการอ่านเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของพรเทวี ไชยเนตร (2528, หน้า 62) ที่ว่า ทักษะการอ่านจับใจความเป็นทักษะที่มีความสำคัญในการอ่านมากที่สุด เพราะทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ผู้เขียนประสงค์ให้ผู้อ่านทราบ ซึ่งผู้อ่านขาดทักษะนี้แล้วย่อมประสบความล้มเหลวในการอ่านอย่างแน่นอน

ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า การอ่านจับใจความเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอ่านหนังสือทุกประเภท ทั้งนี้เพราะทักษะการอ่านจับใจความจะช่วยให้บุคคลอ่านหนังสือได้รวดเร็ว สามารถเข้าใจเรื่องราวและความหมายของเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เขียนประสงค์ให้ผู้อ่านทราบอย่างถูกต้องซึ่งถ้าผู้อ่านขาดทักษะด้านการอ่านจับใจความแล้วย่อมประสบความล้มเหลวอย่างแน่นอน

การอ่านจับใจความมีลักษณะสำคัญซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเข้าใจเรื่องราวในลักษณะต่างกัน บอนด์ และทิงเกอร์ (Bond & Thicker, 1957, p. 235) ได้เสนอสิ่งที่เป็นพื้นฐานของความเข้าใจในการอ่านจากส่วนย่อยไปจนถึงความเข้าใจในส่วนรวม ผู้อ่านที่มีความเข้าใจในการอ่านในสิ่งที่ตนเองต้องอ่านจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. ความเข้าใจในความหมายของคำ
2. ความเข้าใจหน่วยความคิดจากกลุ่มคำ
3. ความเข้าใจประโยชน์
4. ความเข้าใจความเป็นตอน ๆ
5. ความเข้าใจเรื่องราวทั้งหมด

กัลยา ขวนมาลัย (2539, หน้า 32-33) และชวาล แพร์ตกุล (2520, หน้า 135) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกันเกี่ยวกับความเข้าใจในการอ่านไว้ว่า ความเข้าใจในการอ่านเป็นความสามารถในการผสมแล้วขยายความรู้ ความเข้าใจที่กว้างไกลออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล ความเข้าใจเป็นสมรรถภาพทางปัญญา เป็นความสามารถของสมองที่จะคัดแปลงความรู้ให้มีรูปลักษณะใหม่ แล้วนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่แปลกออกไปซึ่งผู้ที่กระทำเช่นนี้ได้จะต้องมีคุณสมบัติ 4 ประการ คือ

1. รู้ความหมายและรายละเอียดย่อย ๆ ของเรื่องนั้นมาก่อนแล้ว
2. รู้ความเกี่ยวข้องความสัมพันธ์ระหว่างขั้นความรู้ย่อย ๆ เหล่านั้น
3. สามารถอธิบายชี้แจงสิ่งเหล่านั้นให้ผู้อ่านทราบได้ด้วยภาษาของตนเอง
4. สามารถตอบและอธิบายสิ่งอื่นที่มีสภาพทำนองเดียวกันกับที่เคยรู้มาแล้วได้จากคุณสมบัติข้างต้น สามารถแสดงออกได้ 3 ประการ คือ

1. การแปลความ คือ ความสามารถแปลความหมายของสิ่งต่าง ๆ โดยแปลตามลักษณะหรือนัยของเรื่อง ซึ่งเป็นความหมายที่ถูกต้องและใช้ได้ดีสำหรับเรื่องนั้น โดยเฉพาะ

2. การตีความ คือ ความสามารถจับความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อย ๆ ของเรื่องนั้น จนสามารถจะนำมากล่าวแบบนัยหนึ่งได้

3. การขยายความ คือ ความสามารถขยายความหมายและนัยของเรื่องให้กว้างไกลไปจากสภาพข้อเท็จจริงได้

จากลักษณะการอ่านจับใจความดังที่กล่าวมาข้างต้นอาจสรุปได้ว่า การอ่านจับใจความมีลักษณะเป็นพฤติกรรมทางสมอง ในขั้นความเข้าใจ ซึ่งจะแสดงออกในลักษณะของการแปลความตีความ และขยายความจากข้อความหรือเนื้อเรื่องที่อ่านได้ถูกต้องเหมาะสม

ประเภทของความสามารถในการอ่านจับใจความ การจำแนกประเภทของความสามารถในการอ่านจับใจความนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ให้แนวในการจัดประเภทของความสามารถในการอ่านเพื่อจับใจความตามแนวคิดของมิลเลอร์ และสมิท (Miller, 1979; Smith, 1969) โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภทซึ่งมิลเลอร์ สุขโชติรัตน์ (2538, หน้า 240 – 242) ได้นำมาจำแนกทักษะย่อย ๆ ดังนี้

1. การอ่านตามอักษร คือ การอ่านที่ผู้อ่านทำความเข้าใจเนื้อหาสาระที่ผู้เขียนกล่าวออกมาโดยตรง จำแนกเป็นทักษะย่อย ๆ ได้ ดังนี้

1.1 การชี้สรรพนามที่ใช้แทนคำนาม

1.2 การหาความจริงจากเรื่อง

1.3 การไปตามทิศทาง

1.4 การหาประโยคสำคัญ

1.5 การตั้งหัวข้อเรื่อง

1.6 การเก็บใจความสำคัญของเรื่อง

1.7 การเก็บรายละเอียดสำคัญ

1.8 การเรียงลำดับเหตุการณ์

1.9 การเปรียบเทียบ

1.10 การชี้อุปนิสัยของบุคคลในเรื่อง

2. การอ่านตีความ คือการอ่านที่ผู้อ่านต้องแสวงหาความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในข้อความที่ปรากฏอยู่ ซึ่งผู้เขียนไม่ได้กล่าวออกมาโดยตรง เพื่อประเมินค่าสิ่งที่ผู้เขียนเขียนโดยใช้ความรู้และประสบการณ์รวมทั้งความสามารถในการอ่านตามอักษร จำแนกเป็นทักษะย่อย ๆ ได้ดังนี้

2.1 การกล่าวสรุป

2.2 การสรุปกฎ

2.3 การคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้า

2.4 การเข้าใจสำนวนภาษา

- 2.5 การตั้งหัวข้อเรื่อง
- 2.6 การเก็บใจความสำคัญ
- 2.7 การเก็บรายละเอียดสำคัญ
- 2.8 การเรียงลำดับเหตุการณ์
- 2.9 การเปรียบเทียบ
- 2.10 การเข้าใจความสัมพันธ์ของเหตุและผล
- 2.11 การชี้อุปนิสัยของบุคคลในเรื่อง

3. การอ่านโดยใช้วิจารณ์ คือ การอ่านที่ผู้อ่านต้องใช้ความสามารถในการพิจารณาตัดสิน เพื่อประเมินค่าสิ่งที่ผู้เขียนเขียน โดยใช้ความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถในการอ่านตามอักษรและการอ่านตีความ จำแนกเป็นทักษะย่อย ๆ ได้ดังนี้

- 3.1 การแยกข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น
- 3.2 การแยกเรื่องที่เป็นจริงกับเรื่องเพื่อฝัน
- 3.3 การหาเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้อง
- 3.4 การพิจารณาโฆษณาชวนเชื่อ
- 3.5 การพิจารณาเหตุผลที่ทำให้ชวนเชื่อ
- 3.6 การพิจารณาความเหมาะสมและคุณค่า การยอมรับความคิด
- 3.7 การชี้วัตถุประสงค์ของผู้แต่ง
- 3.8 การแสดงความรู้สึกและการจับความรู้สึก

4. การอ่านขั้นนำไปใช้ หมายถึง การอ่านที่ผู้อ่านสามารถที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ และข้อคิดต่าง ๆ ที่ได้จากอ่านนั้น ไปใช้กับสถานการณ์อื่นในทำนองเดียวกันต่อไป

การแบ่งประเภทของการอ่านจับใจความดังที่กล่าวมาแล้ว จะจำแนกประเภทตามระดับการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก ดังนั้นการส่งเสริมทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนจึงจำเป็นต้องพิจารณาความรู้พื้นฐานและวุฒิภาวะหรือพัฒนาการของผู้เรียนประกอบด้วยจึงช่วยให้การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนประสบความสำเร็จด้วยดี

องค์ประกอบในการอ่านในใจของเด็ก อาจกล่าวโดยสรุปดังนี้ (วรรณิ โสภประยูร, 2544, หน้า 122 – 123)

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย
  - 1.1 สายตา
  - 1.2 ปาก
  - 1.3 หู

167120

๑
๑๗.๔
๕๕ (๑๗)
๐

2. องค์ประกอบทางด้านจิตใจ
  - 2.1 ความต้องการ
  - 2.2 ความสนใจ
  - 2.3 ความศรัทธา
3. องค์ประกอบทางด้านสติปัญญา
  - 3.1 ความสามารถในการรับรู้
  - 3.2 ความสามารถในการนำประสบการณ์เดิมไปใช้
  - 3.3 ความสามารถในการใช้ภาษาให้ถูกต้อง
  - 3.4 ความสามารถในการเรียน
4. องค์ประกอบทางประสบการณ์พื้นฐาน
5. องค์ประกอบทางวุฒิภาวะ อารมณ์ แรงจูงใจและบุคลิกภาพ
6. องค์ประกอบทางสิ่งแวดล้อม

หลักการสอนอ่านจับใจความ การสอนอ่านจับใจความจะประสบความสำเร็จได้นั้นผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการสอนอ่านจับใจความ หลักสำคัญในการสอนอ่านจับใจความ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านจับใจความ และหลักจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องในการสอนอ่านจับใจความ

จุดมุ่งหมายในการสอนอ่านจับใจความ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการสอนอ่านจับใจความดังนี้

มิลเลอร์ (Miller, 1979) ได้แบ่งจุดมุ่งหมายของการสอนอ่านจับใจความออกเป็น 6 ประการดังนี้

1. อ่านเพื่อจับใจความคร่าว ๆ
2. อ่านเพื่อจับใจความสำคัญ
3. อ่านเพื่อสำรวจรายละเอียดและใจความ โดยทั่ว ๆ ไป
4. อ่านเพื่อความเข้าใจอย่างท้อแท้
5. อ่านเพื่อใช้วิจารณ์ตามความคิดตามข้อความที่อ่าน
6. อ่านเพื่อการวิเคราะห์ข้อความหรือแนวคิดในเรื่องอ่าน

ส่วนสมบัติ มหารศ (2523, หน้า 44) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการอ่านจับใจความไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนอ่านและจับใจความสำคัญได้ ไม่ใช่อ่านเพื่อเรียนให้จบชั่วโมงไปเท่านั้น เพื่อให้กิจกรรมการอ่านมีความหมาย การอ่านเพื่อความเข้าใจ นิยมการอ่านจากเอกสารกระดาษแบบฝึกหัดที่ครูเตรียมมาโดยเฉพาะ ไม่ควรอ่านจากหนังสือทั้งเล่มที่มีความหนามาก ควรใช้เวลาอ่าน

เฉพาะและทำแบบฝึกหัดไปในชั่วโมงนั้น ๆ

2. ให้ผู้อ่านสามารถบอกรายละเอียดของเรื่องที้อ่านว่ามีสาระอะไรบ้าง โดยให้เล่าให้ทราบให้รายงานได้อย่างชัดเจนที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงจะแสดงว่าผู้อ่านมีความเข้าใจเรื่องที้อ่าน
3. อ่านเพื่อปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำ
4. ฝึกการใช้สายตา การอ่านเพื่อความเข้าใจนิยมฝึกทักษะในการอ่าน และตอบคำถามได้ถูกต้องแม่นยำ
5. อ่านเพื่อให้สรุปหรือย่อได้ว่าเรื่องที้อ่านนั้นเกี่ยวกับอะไร แม้จะไม่ละเอียดแค่ให้สามารถบอกได้บ้างแม้จะไม่ครบบริบูรณ์ก็ตาม
6. อ่านแล้วสามารถคาดการณ์ ทำนายว่าเรื่องที้อ่านนั้นจะลงเอยในรูปแบบใด
7. อ่านแล้วทำรายงานย่อได้ โดยเฉพาะการอ่านในเรื่องนี้ต้องการฝึกทำโน้ตย่อ
7. อ่านเพื่อหาความจริงและแสดงข้อคิดเห็นประกอบได้

นอกจากนี้วรรณิ โสภประยูร (2544, หน้า 128) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการอ่านจับใจความไว้ดังนี้

1. สามารถอ่านได้รวดเร็วและจับใจความได้ดี
2. สามารถเพิ่มพูนความชำนาญในการอ่าน และมีสมาธิในการอ่าน
3. สามารถนำสิ่งที่ได้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน
4. สามารถนำการอ่านไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ
5. สามารถบอกประโยชน์ของการอ่านและรักการอ่านหนังสือ
6. สามารถส่งเสริมให้เด็กรู้จักหาความหมายคำศัพท์ โดยใช้หนังสืออ้างอิงจากพจนานุกรมหรือพจนานุกรม
7. สามารถส่งเสริมให้เด็กมีความรู้ในสิ่งแวดล้อมและสนใจปัญหาและเหตุการณ์ประจำวันโดยการอ่าน

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การสอนอ่านจับใจความมีจุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจในเรื่องที้อ่าน และจับใจความสำคัญของเรื่องที้อ่าน ตลอดจนสามารถวิเคราะห์ข้อความหรือแนวคิดในเรื่องที้อ่านได้ โดยครูสังเกตหรือพิจารณาได้จากการบอกรายละเอียดของสาระสำคัญจากเรื่องที้อ่าน การปฏิบัติตามคำสั่ง การตอบคำถาม และการบอกรายละเอียดของข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ได้ถูกต้อง

หลักสำคัญในการสอนอ่านจับใจความ การสอนอ่านจับใจความให้ประสบความสำเร็จนั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงหลักสำคัญในการสอนซึ่งมีนักวิชาการต่าง ๆ ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการสอนอ่านจับใจความ ไว้ดังนี้

ออกโต (Otto, 1979) ได้วางแนวทางการสอนทักษะการอ่านจับใจความไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสอน ครูไม่ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทำแบบฝึกจนกว่าได้สอนที่ละขั้นตอนของกระบวนการอ่าน โดยให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องหลังจากการอ่าน คำตอบใดที่ผิดครูไม่ควรปล่อยให้เลยไป แต่จะต้องวิเคราะห์ให้นักเรียนเห็นว่าผิดอย่างไร สำหรับนักเรียนที่เลือกคำตอบได้ถูกต้องนั้น ครูควรจะให้เขาอธิบายว่าทำไมจึงเลือกคำตอบนั้นเพราะการเลือกคำตอบที่ถูกต้องได้นั้นอาจจะเกิดจากการเดาก็ได้

2. การใช้วัสดุการอ่านหลาย ๆ ชนิดและหลาย ๆ รูปแบบ เด็กบางคนสามารถสรุปใจความสำคัญของข้อความสั้น ๆ ได้ แต่ไม่สามารถที่จะนำทักษะนี้ไปสรุปใจความสำคัญของข้อความที่ยาวกว่าและมีลักษณะแปลกไปจากแบบเดิม ฉะนั้นครูที่ฉลาดควรให้โอกาสแก่นักเรียนได้ฝึกทักษะต่าง ๆ กับวัสดุการอ่าน หลาย ๆ ชนิด เช่น ครูอาจจะให้นักเรียนเก็บรายละเอียดจากข้อความหนึ่งสื่อวิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา วิธีการปรุงอาหาร ทิศทางและที่ตั้งของเมืองต่าง ๆ ในแผนที่ โคลง กลอน บทความ รายการอาหารและอย่างอื่น ๆ เป็นต้น

3. ฝึกการใช้ทักษะหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกัน การสอนทักษะการอ่านทีละอย่างอาจจะมีปัญหว่านักเรียนไม่สามารถใช้ทักษะเหล่านั้นให้ต่อเนื่องผสมผสานกันได้ เมื่อสอนให้สรุปความ นักเรียนก็ต้องตั้งหน้าตั้งตาอ่านเพื่อสรุปความเท่านั้น หรือเมื่อสอนให้เรียงลำดับเหตุการณ์นักเรียนก็จะวินิจฉัยว่าเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นก่อนหลัง ถ้ามองเฉพาะจุดประสงค์ของการสอนก็รู้สึกว่าจะเหมาะสมดีแล้วแต่ถ้าพิจารณาต่อไปก็จะรู้สึกว่านักเรียนน่าจะได้รับการฝึกทักษะอีกอย่างหนึ่งเป็นพิเศษ เพื่อนำทักษะที่ได้รับการฝึกทักษะที่ได้รับการฝึกทีละอย่างนั้น ไปผสมกลมกลืนในการแก้ปัญหาใดปัญหาหนึ่งสำหรับเด็กที่ได้รับการฝึกทักษะการอ่านรวมกัน โดยมีได้แยกออกมาทีละทักษะนั้น เราจะนำทักษะทั้งหลายมาใช้รวมกัน ซึ่งยังไม่มีการยืนยันว่าเด็กที่อ่านจับใจความสำคัญของเรื่อง หรือสรุปเรื่องที่อ่านได้นั้นไม่ได้ใช้ทักษะการอ่านอย่างอื่นร่วมอยู่ด้วย

4. วางขั้นตอนและจุดมุ่งหมายการอ่าน การอ่านจะได้รับผลดียิ่งขึ้นไปอีก ถ้าผู้อ่านรู้ว่าตนกำลังอ่านอะไร และอ่านเพื่ออะไร ในกิจกรรมการอ่านเพื่อให้เด็กคิดของสตาฟเฟอร์ (Stauffer's Direct Reading - Thinking Activities) นักเรียนจะรู้ตัวล่วงหน้าว่าอ่านอะไร เพื่อตั้งสมมติฐานและจุดมุ่งหมายของการอ่าน วิธีอ่านอย่างอื่นมีอีกมากมายที่จะทำให้นักเรียนคุ้นเคยกับหนังสือก่อนลงมืออ่าน เช่น แนะนำจุดที่น่าสนใจของเรื่อง การตั้งคำถามเพื่อให้เด็กค้นหาคำตอบ เป็นต้น

4. ถาม ค้นหา ได้คำตอบ การสอนอ่านจับใจความที่ดีที่สุดนั้นควรจะสอนให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวครูกับนักเรียนครูป้อนคำถามให้แก่ นักเรียน นักเรียนคิดหาเหตุผลเพื่อให้คำตอบเมื่อนักเรียนได้คำตอบแล้วครูจะต้องให้นักเรียนบอกเหตุผลหรือที่มาของคำตอบ การไม่สืบค้นกระบวนการการคิด

ครูจะทราบไม่ได้ว่าคำตอบที่ผิดหรือถูกนั้นเกิดขึ้นอย่างไร คำตอบที่ถูกนั้นเกิดขึ้นอย่างไร คำตอบที่ถูกนั้นอาจเกิดจากการเดาได้ ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟังที่ยังหาคำตอบไม่ได้อีกด้วย

นอกจากนี้สุวรรณ รัตนธรรมเมธี (2532, หน้า 18; อ้างอิงจาก ผกาศรี เย็นบุตร และ ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2526) ได้ให้หลักการสอนอ่านจับใจความไว้คล้ายคลึงกันว่าในการสอนอ่านแต่ละครั้งครูควรให้นักเรียนรู้จุดมุ่งหมายว่า ต้องการอะไรจากเรื่องที่อ่าน เพื่อจะได้ไปสู่จุดนั้นได้เร็วขึ้น แล้วจึงอ่านข้อความให้จบอย่างรวดเร็ว ๆ เพื่อคว้าเรื่องที่อ่านเกี่ยวกับอะไรถ้าเป็นหนังสือทั้งเล่มควรอ่านที่สารบัญก่อน ขึ้นต่อไปก็อ่านโดยละเอียดให้ตลอดเรื่อง ในขณะที่อ่านพยายามตั้งคำถามขึ้นในใจว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เกิดขึ้นที่ใด เมื่อไร อย่างไร ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการสอนเรื่องนี้ และประการสำคัญฝึกการอ่านจับใจความอยู่เสมอ จะช่วยให้อ่านหนังสือได้เร็วและจับใจความสำคัญได้ดี

อย่างไรก็ตาม อาจสรุปหลักสำคัญในการสอนอ่านจับใจความได้ คือ การสอนควรมุ่งเน้นให้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ครูเป็นผู้แนะนำหรือให้การชี้แนะในทันทีเมื่อนักเรียนตอบคำถามถูกหรือผิด ควรใช้วัสดุหลาย ๆ ชนิดในลักษณะสื่อประสม ควรให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะหลาย ๆ อย่าง นอกจากนี้ผู้สอนควรใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนได้ค้นหาคำตอบ โดยมุ่งเน้นคำถามในลักษณะเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายอย่างไรในการเสนอเรื่องนี้ และประการสำคัญ ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกการอ่านจับใจความอยู่เสมอ จึงจะช่วยให้ผู้เรียนอ่านหนังสือได้เร็วและจับใจความสำคัญได้ดี

หลักเกณฑ์ทางภาษาจากหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ในส่วนของการอ่านมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพฤติกรรม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 15)

1. อ่านออกเสียงและอ่านในใจได้ถูกต้องและเข้าใจเรื่องที่อ่าน

1.1 ฝึกอ่านออกเสียงดังต่อไปนี้

- คำพื้นฐานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประมาณ 450 คำ
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนคำเพิ่มจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประมาณ 800 คำ
- คำศัพท์เฉพาะในกลุ่มทักษะภาษาไทย
- คำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในกลุ่มประสบการณ์อื่น ให้สามารถอ่านประมวลคำเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ทั้งในกลุ่มทักษะภาษาไทยและกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เน้นความหมายของคำที่อ่าน และสามารถนำคำไปใช้พูดหรือแต่งประโยคปากเปล่าได้

1.2 ฝึกอ่านออกเสียง และอ่านในใจ จากเรื่องต่อไปนี้

1.2.1 เรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์

1.2.2 เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สังคม และชุมชน

1.2.3 นิทานต่าง ๆ เช่น นิทานพื้นบ้าน นิทานแฝงคติธรรม

1.2.4 คำคล้องจองและบทร้อยกรองง่าย ๆ โดยเน้น

- การอ่านออกเสียงได้ชัดเจนถูกต้องตามอักขรวิธี และคล่องแคล่ว ใช้น้ำเสียงที่ดีในการอ่านและเข้าใจเรื่องที่อ่าน

- อ่านในใจได้รวดเร็ว เข้าใจเรื่อง จับใจความสำคัญ และตอบคำถามเรื่องรวมนิทานได้

- อภิปรายซักถามเกี่ยวกับความหมายของเรื่องรวมนิทาน

- ฝึกการใช้หนังสือให้ถูกต้อง

บทบาทของครูในการฝึกทักษะการอ่าน ครูเป็นผู้นำทางและเป็นตัวแบบสำหรับทักษะการอ่าน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้เพิ่มพูนทักษะการอ่าน ตามแนวทางปฏิบัติดังนี้ (อุทัย ภิรมย์รัตน์, 2533, หน้า 11)

1. มีจุดประสงค์ที่แน่ชัดในการฝึกทักษะการอ่าน
2. มีความรู้และเข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของการอ่านที่จะนำมาใช้ฝึกให้นักเรียน
3. มีความเข้าใจในเทคนิคการอ่าน ที่จะจัดกิจกรรมการฝึกทักษะการอ่าน
4. สามารถใช้กลวิธีการอ่านด้วยตนเอง
5. เป็นพี่เลี้ยงที่เข้าไปปัญหา และความสามารถของนักเรียนในชั้นเรียน

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาชาวต่างประเทศ ได้แนะนำวิธีการที่ครูสามารถนำไปพัฒนาทักษะการอ่านได้ดังนี้ (ศศิธร อินตุน, 2535, หน้า 19 อ้างอิงจาก Martha Dallman, 1966, p. 199)

1. ให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายในการอ่านก่อนที่ครูจะนำเรื่องสั้นที่ครูคัดเลือก โดยครูเป็นผู้แนะนำให้คำวิพากษ์วิจารณ์เรื่องนั้นก่อน

2. ครูแนะนำให้นักเรียนหาความหมายจากประโยคหลักและฝึกให้นักเรียนเลือกประโยคใจความสำคัญจากข้อความจากย่อหน้าที่อ่าน

3. ให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามจากข้อความที่อ่าน

4. ให้นักเรียนเปลี่ยนชื่อเรื่องของข้อความเป็นคำถาม ซึ่งคาดว่าจะสามารถหาคำตอบได้จากชื่อเรื่องของข้อความที่ได้ตั้งไว้

การพัฒนาความสามารถในการอ่านเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถแสวงหาความรู้ ได้รับความเพลิดเพลินและพัฒนาความคิด วิเคราะห์ญาณของตนเอง ตามแนวทางการพัฒนาดังนี้ (มุสตี กุญอินทร์, 2539, หน้า 413)

1. ควรมุ่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการอ่าน เพื่อเป็นสื่อในการฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น

การอ่านข้อความที่มีเครื่องหมายต่าง ๆ การอ่านอักษรย่อ การรู้ความหมายของคำศัพท์ การอ่านบทหรือกรอง การหาข้อมูลจากแหล่งความรู้

2. ควรจัดกิจกรรมการสอนอ่าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก กรณีที่เด็กมีปัญหาในการอ่าน ครูต้องพยายามวินิจฉัยข้อบกพร่องในการอ่านและหาวิธีการซ่อมเสริม

3. ควรฝึกทักษะการอ่านให้สัมพันธ์กับทักษะอื่น ๆ ทั้งในด้านการฟัง พูด และเขียน เช่น ให้นักเรียนสรุปเรื่องที่อ่านให้เพื่อนฟัง อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของตัวละครในเรื่องที่อ่านแล้วเขียนแสดงความคิด

4. ควรจัดการสอนอ่านและการสอนในกลุ่มต่าง ๆ ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยครูช่วยพัฒนาทักษะการอ่านที่นำไปใช้ในการเรียนกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ

วิธีฝึกให้นักเรียนรู้จักเก็บข้อความและเนื้อหาของเรื่องที่อ่าน สามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้ (อัญชลี แจ่มเจริญ, 2526, หน้า 94)

1. ฝึกให้นักเรียนอ่านเป็นประโยคหรือข้อความสั้น ๆ และตั้งคำถาม
2. ฝึกให้นักเรียนวาดภาพตามความเข้าใจ
3. ฝึกให้นักเรียนตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน
4. ฝึกให้นักเรียนเล่าหรือกล่าวถึงลักษณะของบุคคลในเรื่องที่อ่าน
5. ฝึกให้นักเรียนหาคำหรือประโยคต่าง ๆ มาอธิบายความหมายของภาพต่าง ๆ ในหนังสือเพื่อเป็นการทบทวนความจำ
6. ฝึกให้นักเรียนรู้จักการเปรียบเทียบลักษณะนิสัยของตัวละคร
7. ฝึกให้นักเรียนรู้จักย่อเรื่องที่อ่าน
8. ฝึกให้นักเรียนไปค้นคว้าเรื่องจากหนังสือต่าง ๆ และให้เขียนรายงานแนะนำหนังสือที่อ่าน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านจับใจความ นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านจับใจความได้หลายประการ เช่น ฟลัด และแลปปี้ (Flood & Lapp, 1986, pp. 780–781) นำเสนอทฤษฎีการจัดลำดับข้อความและวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อความอันเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอ่านจับใจความโดยตรง ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีเน้นการจัดลำดับข้อความ ทฤษฎีนี้เน้นว่าการอ่านเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับหลักจิตวิทยา 2 ประการ คือ การรับรู้ข่าวสารและเมื่อรับข่าวสารแล้วนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมแล้วจะเป็นความรู้ใหม่ โดยที่ผู้รับข่าวสารแล้วจะนำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์เดิมของจริง หรือภาพ ถ้าไม่ตรงกับข้อมูลดังกล่าวก็จะอ่านข้อความข่าวสารที่อ่านให้ความรู้สึกในทางลบ จะต้องใช้เวลาในการรับรู้นานกว่าข่าวสารที่ให้ความรู้สึกในทางบวก จากนั้นสมองก็จะบันทึก

เช่น สอนคำใหม่ คำยาก สนทนากับเรื่องในภาพ

ขั้นที่ 2 เตรียมการอ่าน มีกิจกรรมที่ควรทำ 3 กิจกรรม คือ

- 2.1 ให้สำรวจอย่างคร่าว ๆ เพื่อให้ทราบความสำคัญของเรื่อง
- 2.2 ตั้งจุดประสงค์ก่อนอ่านให้ชัดเจน ด้วยการตั้งคำถามเพื่อคาดว่าจะได้คำตอบจาก

บทอ่าน

2.3 กำหนดความเร็วในการอ่านว่าจะจบภายในกี่นาที

ขั้นที่ 3 ผู้เรียนเริ่มอ่าน

ขั้นที่ 4 ผู้เรียนทำกิจกรรมหลังการอ่าน เช่น อภิปรายเรื่องที่อ่าน เขียนสรุปเรื่อง วาดภาพ

ในขั้นนี้ครูจะได้ทราบว่าผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านหรือไม่

ขั้นที่ 5 ทำกิจกรรมเสริม เช่น แต่งเรื่องใหม่ ทำเอกสารเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน อ่านเติมตามที่ครูกำหนดจากบทอ่านอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

ส่วนแวมยูรา เหมือนนิต (2541, หน้า 24–32) และกาย ปริกส์ และวาเกอร์ (Gagne, Briggs & Wager, 1992, pp. 189–199) ได้เสนอแนวทางในการจัดลำดับขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอ่าน เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ 9 ขั้น ดังนี้

1. สร้างความสนใจ คือ การทำให้ผู้เรียนมีใจจดจ่อต่อบทเรียน โดยครูใช้วิธีสนทนาซักถาม หรือใช้วัสดุต่าง ๆ

2. แจ้งจุดประสงค์ คือ การบอกให้นักเรียนทราบถึงจุดมุ่งหมายของบทเรียน

3. ทบทวนความรู้เดิม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เดิม

ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อบทเรียนใหม่

4. ใช้สื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ โดยเสนอสิ่งที่ใช้ประกอบการสอน

5. ให้แนวการเรียนรู้ โดยครูแนะแนวทางให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้

ด้วยตนเอง

6. ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ให้นักเรียนอ่านในใจเรื่อง และทำแบบฝึกหัดได้ด้วยตนเอง

7. ให้ข้อมูลย้อนกลับ ด้วยการตรวจสอบแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดของนักเรียน ให้คำชมเชย

และแสดงความยินดีในผลงานของนักเรียน

8. ประเมินค่าการปฏิบัติ เป็นการวัดผลและประเมินว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติตาม

จุดประสงค์ของบทเรียนนั้น ๆ ได้หรือไม่

9. ส่งเสริมความแม่นยำและการถ่ายโอน โดยการสรุปย่อ ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาเพื่อให้

ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่คงทน

นอกจากนี้ Mary M. Dupuis และคณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539, หน้า ๗-๘) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสเกมา (schema theory) โดยให้ความหมายว่า สเกมาเป็นโครงสร้างของความรู้ การอ่านเพื่อความเข้าใจต้องอาศัย โครงสร้างของความรู้ ความสามารถในการอ่านและข้อมูลจากบทอ่านมาช่วยทำความเข้าใจในการอ่าน ผู้อ่านต้องการโครงสร้างของความรู้จากบทอ่าน 2 ประเภท คือ

1. โครงสร้างของความรู้จากบทอ่านหรือโครงสร้างความรู้ของหนังสือ ได้แก่ หัวข้อต่าง ๆ ของเรื่องที่อ่าน ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น
2. จุดประสงค์ของการอ่าน ซึ่งเป็นความคาดหวังของผู้อ่านว่าต้องการทราบเนื้อเรื่องที่อ่านเกี่ยวกับเรื่องใด

ดังนั้น ขอบเขตความรู้หรือโครงสร้างความรู้ จะช่วยให้ผู้อ่านค้นพบความรู้ใหม่ที่ต้องการจากการอ่าน การจึงเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับหนังสือ โครงสร้างความรู้หรือสเกมาจะช่วยให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์พื้นฐานที่ผู้อ่านมีอยู่ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ที่อ่านมากขึ้น ดังนั้นการสอนอ่านเพื่อเข้าใจ ครูจะต้องช่วยนักเรียนให้สามารถนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ในหนังสือที่อ่าน จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม John D. McNeil และคณะ ได้กล่าวถึงทฤษฎีสเกมาหรือทฤษฎีโครงสร้างความรู้ว่า ผู้อ่านที่มีทักษะการอ่านจะต้องรู้ว่าเขาจะอ่านอะไร และผู้อ่านจะต้องใช้ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมมาช่วยทำให้เกิดความเข้าใจในการอ่าน ความรู้ทั้งหลายของผู้อ่านจะถูกเก็บหน่วยความรู้ และความรู้เหล่านั้นจะเชื่อมโยงเป็น โครงสร้างความรู้หรือสเกมา โดยนำความรู้มาสัมพันธ์กัน ความรู้ที่เชื่อมโยงเหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านรับรู้ความหมายของคำใหม่ได้มากขึ้น ใช้เดาความในบริบทในการอ่าน ช่วยในการแยกแยะข้อความสำคัญกับรายละเอียดของเรื่องที่อ่าน ช่วยตีความในเรื่องที่อ่าน ทำให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้มากขึ้น

วิธีสอนเพื่อพัฒนาโครงสร้างความรู้หรือแบบแผนความรู้ (schema) มีดังนี้

1. สอนจากบทเรียนสั้น ๆ โดยสอนจากคำไปสู่วลี จากวลีไปสู่ประโยค จากประโยคไปสู่ย่อหน้า
2. สอนอ่านโดยให้นักเรียนอ่านแล้วทำนายว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ต่อไปผลจากเหตุการณ์ควรเป็นอย่างไร
3. ถ้านักเรียนไม่มีโครงสร้างความรู้หรือแบบแผนความรู้หรือสเกมาของเรื่องที่อ่าน ครูควรสร้างความรู้พื้นฐานโดยสนทนาเรื่องในบทอ่าน เพื่อสร้างขอบข่ายความรู้ในบทเรียนเป็นพื้นฐานการอ่านให้นักเรียนตั้งคำถามก่อนอ่านและหลังอ่าน

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสอนอ่านจับใจความสำคัญ คือทฤษฎีการจัดระดับความเข้าใจในการที่รู้จักกันแพร่หลายในวิชาการสอนอ่าน คือการจัดระดับความเข้าใจในการอ่านของ

เบอร์มิสเตอร์ (Burmister, 1978, pp. 193 – 194) ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ระดับคือ

1. ระดับความจำ เป็นระดับของการจำในสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวไว้ ได้แก่ การจำเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คำจำกัดความ ใจความสำคัญของเรื่องและลำดับเหตุการณ์ของเรื่อง
2. ระดับการแปลความหมาย เป็นการนำข้อความหรือสิ่งที่เข้าใจไปแปลเป็นรูปอื่น ๆ เช่น การแปลภาษาหนึ่งไปอีกภาษาหนึ่ง การถอดความ การนำใจความของเรื่องไปแปลเป็นแผนภูมิ
3. ระดับการตีความ คือ การเข้าใจและมองเห็นความสำคัญของสิ่งที่ผู้เขียนไม่ได้บอกไว้ เช่น หาเหตุเมื่อกำหนดผลมาให้คาดการณ์ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นต่อไป
4. ระดับการประยุกต์ใช้ คือ ความสามารถในการเข้าใจหลักการนั้น ๆ แล้วนำไปประยุกต์ใช้จนเกิดความสำเร็จ
5. ระดับวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการอ่านแยกแยะส่วนประกอบย่อย ที่ประกอบกันเข้าเป็นส่วนใหญ่ได้
6. ระดับการสังเคราะห์ เป็นการนำความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านมาผสมผสานกันแล้วจัดเรียงใหม่
7. ระดับการประเมินผล คือ ความสามารถในการวางแผนและตัดสินใจโดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ตั้งไว้เป็นบรรทัดฐาน เช่น เรื่องราวที่อ่านนั้นมีอะไรบ้างที่เป็นความคิดเห็น การจัดระดับความเข้าใจในการอ่านของเบอร์มิสเตอร์นั้น มีความสอดคล้องกับลำดับชั้นการเรียนรู้ของบลูม (B.S. Bloom) นักจิตวิทยาการอ่าน จึงได้นำหลักการของบลูมมาประยุกต์ใช้ในการการฝึกการอ่าน 6 ลำดับชั้น ดังนี้ (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2539, หน้า 95 – 96)

ขั้นที่ 1 จำ เป็นขั้นเริ่มแรกของการอ่านที่สมองจะต้องจำเรื่องราวให้ได้ จำความหมายของคำ ให้คำจำกัดความของคำยาก จำชื่อตัวละครและเหตุการณ์สำคัญ การที่ครูจะรู้ว่านักเรียนมีความจำเรื่อง ที่อ่านได้มากหรือน้อยก็ใช้วิธีการตั้งคำถามเรื่อง ที่อ่าน หรืออาจให้สะกิดคำบอกความหมายและบอกคำ จำกัดความ

ขั้นที่ 2 เข้าใจ เป็นขั้นที่นักเรียนสามารถเล่าเรื่องที่อ่านได้ ด้วยคำพูดของตนเอง เข้าใจ ความคิด ถ้อยคำ ประโยค และข้อความที่ให้คิดสอนใจ สรุปเรื่องเป็นมโนทัศน์โดยใช้คำพูดของตนเอง ดังนั้นการที่ครูประเมินว่า นักเรียนมีความเข้าใจมากหรือน้อยควรเป็นการตั้งคำถามด้วยการให้เล่าเรื่อง

ขั้นที่ 3 นำไปใช้ เป็นที่นักเรียนควรมีการฝึกถ้อยคำ ประโยคและเหตุการณ์ที่ได้จากการอ่าน ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดใหม่ หรือนำไปใช้แก้ปัญหาในวิชาชีพอื่น ๆ ดังนั้น คำถามที่ใช้จึง มักจะกำหนดเป็นสถานการณ์ให้นักเรียนพิจารณาในการนำความรู้มาใช้ประโยชน์

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ เป็นขั้นที่นักเรียนแยกองค์ประกอบย่อยของแนวคิดที่ได้จากการอ่าน การรู้จัก แยกความความหมายของคำที่มีความหมายหลายอย่าง สามารถบอกได้ว่าองค์ประกอบใดมี

ความสัมพันธ์กันหรือไม่เกี่ยวข้องกันเลย

ขั้นที่ 5 สังเคราะห์ เป็นขั้นที่นักเรียนสรุปแนวคิดของเรื่อง ค้นหาลักษณะ โครงสร้างที่ คล้ายคลึงกับเรื่องที่เคยอ่าน สุภาษิตหรือคำพังเพย ที่มีความเปรียบเทียบแล้วใกล้เคียงกัน อีกทั้งยังสามารถสรุปความคิดที่เหมือนกันหรือต่างกันได้อีกด้วย

ขั้นที่ 6 ประเมินค่า เป็นขั้นสูงสุดของการคิดที่ให้นักเรียนรู้จักตัดสินใจเรื่องที่ว่าอะไร คือส่วนที่เป็นจริง และอะไรคือส่วนที่เป็นเท็จ พิจารณาและค้นหาคุณค่าที่ปรากฏในเรื่อง ได้แก่ ความรัก ความกตัญญู ความซื่อสัตย์ และยังรวมถึงความเป็นเหตุเป็นผลด้วย เป็นการฝึกให้นักเรียน รู้จักสังเกตการใช้ถ้อยคำ การบรรยายที่ทำให้เกิดภาพพจน์ ตลอดจนความประทับใจอื่น ๆ ที่ได้จากการอ่านเรื่อง

นอกจากนี้ดัลแมน และคณะ (Dallman & others, 1979) ก็ได้เสนอแนวคิดในการแบ่ง ระดับความเข้าใจในการอ่านออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ความเข้าใจระดับข้อเท็จจริง หมายถึง ความเข้าใจในสารสนเทศที่กล่าวไว้ตรง ๆ ในเรื่องที่อ่าน ทักษะย่อย ได้แก่ การรู้ความหมายของคำ การหาใจความสำคัญ การหารายละเอียด การอ่านเพื่อทำตามคำแนะนำ
2. ความเข้าใจระดับตีความ หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจสิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ตรง ๆ ในเรื่อง แต่ใช้ความสามารถในการสรุปอ้างอิง และลงความเห็น การทำนายผลที่จะเกิดมา
3. ความเข้าใจในระดับการประเมินค่า หมายถึง การประเมินค่าสิ่งที่อ่านโดยมิได้มุ่งจับผิด แต่ขึ้นอยู่กับการใช้ข้อมูลหรือองค์ประกอบจำนวนมากจากการอ่านมาพิจารณาอย่างใช้เหตุผล โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นในการตั้งเกณฑ์มาตรฐานเพื่อตัดสิน

ข้อควรคำนึงถึงในการเลือกข้อความ

กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 143) ได้แนะนำการเลือกข้อความสำหรับนำมาให้นักเรียนอ่านจับใจความไว้ดังนี้

1. ควรเลือกข้อความประเภทมีนัย หมายถึง ข้อความที่ซ่อนความหมาย มีข้อคิดบางอย่างแฝงอยู่ ถ้อยคำสละสลวย ไม่ควรใช้ข้อความที่มีความหมายเรียบ ๆ ธรรมดา
2. เนื้อหาในข้อความนั้น ควรเป็นเรื่องสร้างสรรค์ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรม
3. ไม่ควรใช้คำหยาบ คำแสลง หรือภาษาถิ่น
4. ควรเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับระดับชั้นนั้น ๆ
5. ควรเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน และถ้าเป็นเรื่องที่นักเรียนยังไม่เคยอ่านมาก่อนก็จะดีมาก

นอกจากนี้ก็ยกยา ขวนมาลัย (2539, หน้า 32–33) ยังได้กล่าวว่าคุณสมบัติพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบทำให้ผู้อ่านจับใจความได้ดีมี 3 ประการคือ

1. ความรู้ด้านภาษา เช่น รู้จักถ้อยคำสำนวนหรือเรื่องราวจากวรรณคดี รู้หลักภาษา และการใช้ภาษา ตลอดจนนำภาษา สำนวนและถ้อยความต่าง ๆ มาใช้ ทำให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น ทำให้มีส่วนช่วยพัฒนาการอ่านจับใจความได้มาก
2. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่อง หากผู้อ่านมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่จะอ่านก็จะใช้เวลาน้อยลงในการอ่านจับใจความ เพราะจะมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจและจับใจความอย่างรวดเร็ว
3. ประสบการณ์ทางด้านความคิด ผู้อ่านที่มีประสบการณ์ในการอ่านมาก ก็จะสะสมความคิดที่ได้รับจากการอ่าน สามารถให้ข้อคิดเห็นหรือเหตุผลที่เป็นข้อวิเคราะห์เนื้อเรื่องและสามารถจับใจความได้ดี

การกล่าวถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสอนอ่านจับใจความดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเรื่องบ่งชี้ให้เห็นว่า การสอนอ่านจับใจความให้ประสบความสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎี เป็นเครื่องมือในการอธิบาย หรือเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากทฤษฎีต่าง ๆ ที่นำเสนอมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีทฤษฎีที่ควรคำนึงถึงในการสอนอ่านจับใจความ 4 ประการ คือ ทฤษฎีการจัดลำดับข้อความและวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อความ ทฤษฎีพฤติกรรมการเรียนรู้และพัฒนาการ ทฤษฎีโครงสร้างของความรู้ และทฤษฎีระดับความเข้าใจในการอ่าน

วรรณกรรมสำหรับเด็ก

วรรณกรรมสำหรับเด็ก คือ หนังสือที่เขียนให้เด็กและเยาวชนอ่านโดยเฉพาะ หรืออาจให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังก็ได้ถ้าเด็กยังเล็ก โดยมุ่งเน้นที่จะให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ใคร่รู้ นำไปสู่ศูนย์รักการอ่านต่อไป (วินัย รอดจ่าย, 2534, หน้า 8)

ประเภทของวรรณกรรมสำหรับเด็ก การแบ่งประเภทของหนังสือสำหรับเด็กตามจุดมุ่งหมายเป็นหลัก จะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ (สมพร จารุณี, 2542, หน้า 5–7; วินัย รอดจ่าย, 2534, หน้า 9)

1. บันเทิงคดี เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแก่เด็ก เขียนได้ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง มักจะมีเนื้อหาสาระเป็นเรื่องราวที่ผู้แต่งสมมุติขึ้น ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีการสมมุติตัวละคร สมมุติเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวละคร และสมมุติสถานที่และเวลาที่เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้น เมื่อผู้อ่านอ่านเรื่อง หรือฟังเรื่องจากที่ผู้อื่นเล่าให้ฟัง ก็มักจะสร้างจินตนาการตามไปด้วย และยอมรับว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจะแตกต่างจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน

ของคุณ เรื่องราวที่สมมุติขึ้นอาจจะเป็นเรื่องตลกขบขัน เรื่องตื่นเต้นผจญภัย ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังสนุกเพลิดเพลิน แบ่งออกได้ดังนี้

1. นิทาน
2. นวนิยาย
3. เรื่องสั้น
4. เรื่องแปล
5. การ์ตูน

เมื่อพิจารณาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของเด็ก อาจแบ่งบันเชิงคดีตามพัฒนาการได้ดังนี้

1. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 3-5 ขวบ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่เหมาะสมแก่การปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ชอบฟังเรื่องเล่าประเภทนิทานต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์จินตนาการให้กว้างไกล การเล่านิทานก่อนนอนจึงเป็นสิ่งที่เด็กวัยนี้โปรดปรานเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงควรฉวยโอกาสอันดีนี้สอดแทรกนิสัยรักการอ่าน และรักหนังสือให้แก่เด็กไปพร้อมกัน เป็นการแสดงให้เด็กได้รู้ว่าเรื่องราวที่เล่าให้ฟังนั้น แท้จริงอยู่มีอยู่ในหนังสือนั่นเอง เมื่อเด็กรู้ว่าในหนังสือมีสิ่งที่ตนรัก เด็กก็จะรักหนังสือไปด้วย

หนังสือสำหรับเด็กวัยนี้ จะเป็นหนังสือที่มีภาพสวยงาม มีเรื่องราวสั้น มีคำพูดที่เข้าใจง่าย สนุกสนานและเสริมจินตนาการ รูปเล่มของหนังสือน่าจับต้อง ทำให้เด็กเกิดความรักและผูกพันกับหนังสือได้ดียิ่งขึ้น

หนังสือที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้ ได้แก่ นิทาน ซึ่งมีเนื้อเรื่องราวไม่ซับซ้อน เด็กสามารถเข้าใจได้ง่าย รวมไปถึงรับรู้สิ่งที่ต้องการบอกเล่าได้ถ้ามีการสอน อาจจะมีบทสรุปถึงสิ่งที่ต้องการเอาไว้ตอนท้าย ในรูปแบบของนิทานสุภาษิต หรือนิทานชาดก

2. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 6-8 ขวบ เด็กวัยนี้เป็นวัยทองของการสร้างสรรค์ ความคิดและจินตนาการกว้างไกลอย่างไม่มีขอบเขต โลกของเด็กวัยนี้จึงเป็นโลกที่มีอิสระและกว้างใหญ่ไพศาลมาก ความสนใจตามธรรมชาติของเด็กวัยนี้จึงเป็นเรื่องราวที่ไม่ได้พบเห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน อาจเกี่ยวพันไปถึงเทพนิยาย ตำนาน ลึกลับ มหัศจรรย์ มีการผจญภัยบ้างให้ตื่นเต้นและชวนติดตาม

3. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 9-11 ปี เด็กวัยนี้อยู่ในช่วงก่อนวัยรุ่น เด็กกำลังเตรียมตัวเป็นผู้ใหญ่ จึงทำให้มีการคุ้ยเขี่ยสภาพความเป็นจริงของโลกเอาไว้ค่อนข้างมาก ความสนใจของเด็กวัยนี้จึงเป็นเรื่องราวของเหตุผล แม้จะเป็นสิ่งลึกลับมหัศจรรย์ที่เกิดขึ้นก็ต้องอยู่ภายใต้กฎของเหตุและผล หรือความเป็นจริง เรื่องราวทางวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องราวที่เด็กวัยนี้สนใจเป็นพิเศษ ยิ่งเป็นเรื่องราวที่ตื่นเต้นระทึกใจระคนกับเหตุผลที่ชวนฉงนสนเท่ห์ด้วยแล้ว ยิ่งเป็นสิ่งที่เด็กให้ความสนใจมากยิ่งขึ้น เรื่องในแบบบันเทิงคดีที่มีตัวอักษรมาก ๆ ไม่เป็นที่สนใจของเด็กวัยนี้เท่าใดนัก เด็กจะสนใจเรื่องราวของ

ภาพมากกว่า ดังนั้นเด็กวัยนี้จึงชอบอ่านหนังสือในลักษณะการ์ตูนช่อง ที่มีคำบรรยายน้อย ๆ แต่บอกเรื่องราวเอาไว้ด้วยภาพเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนของเพศจะพบว่าเด็กชายให้ความสนใจเรื่องราวของวิทยาศาสตร์ โลกแวดล้อมและความเป็นจริง แต่เด็กหญิงให้ความสนใจต่อเรื่องราวของชีวิตภายในครอบครัว การเรียนรู้การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน และอาเริ่มสนใจเรื่องของความรักและเพศตรงข้าม

ลักษณะหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนประเภทบันเทิงคดี หนังสือประเภทบันเทิงคดีสำหรับเด็กและเยาวชนทุกชนิดและทุกระดับอายุ มีสิ่งที่แสดงบุคลิกลักษณะเฉพาะดังนี้

1. มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการอ่านนั้นคือรูปแบบของเรื่องต้องไม่เป็นไปในทางวิชาการทั้งด้านตำนาน ไวยากรณ์และการดำเนินเรื่องราว แม้ว่าจุดมุ่งหมายของเรื่องจะพุ่งประเด็นไปในเรื่องของวิชาการก็ตาม สิ่งที่น่ามาพิจารณาในด้านของความสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้แก่

- 1.1 มีโครงเรื่องที่ตื่นเต้น สนุกสนานน่าสนใจ
- 1.2 มีตัวละครดำเนินเรื่องตาม โครงเรื่องที่วางไว้
- 1.3 มีพฤติกรรมของตัวละครที่สอดคล้องขัดแย้ง และเกิดการเคลื่อนไหว
- 1.4 มีความสัมพันธ์อันอารมณ์
- 1.5 มีความคิดรวบยอดหรือแก่นของเรื่องที่ต้องการบอกเล่า

2. ในด้านรูปแบบของภาษามีอิสระภาพและการสร้างสรรค์ ถิ่นนวน ไวยากรณ์ ที่นำมาใช้กับงานบันเทิงคดี มีความจำเป็นต้องเลือกสรรให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะนำมาเขียน ดังนั้นการมีอิสระในการเลือกถ้อยคำและรูปแบบทางภาษาจึงเป็นลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่ง ในการเขียนหนังสือสำหรับเด็กประเภทบันเทิงคดี ส่วนใหญ่แล้วนิยมทำกันในลักษณะดังนี้

- 2.1 มีบทบรรยายที่เข้าใจง่าย เห็นภาพชัดเจน เช่น การแสดงภาพของฉากต่าง ๆ
- 2.2 มีบทสนทนา ซึ่งจะช่วยให้รู้จักบุคลิกนิสัยตัวละครแต่ละตัวมากขึ้น
- 2.3 มีการเปรียบเทียบและถิ่นนวน ไวยากรณ์
- 2.4 มีความสมจริง และมีเหตุผล

3. ภาพประกอบ เรื่อง งดงาม ชัดเจนและเสริมให้เรื่องน่าอ่านมากยิ่งขึ้น ในงานบันเทิงคดีภาพประกอบเรื่องเป็นส่วนสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องเลยทีเดียว กล่าวกันว่า ภาพประกอบที่ดีสามารถช่วยให้เป้าหมายของเรื่องดำเนินไปได้ดีกว่าตัวเรื่องเองเสียอีก ภาพประกอบเรื่องมิใช่ภาพที่เขียนขึ้นมาจากรื่อง แต่เป็นภาพที่ขยายเรื่องราวของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้น งดงามมากขึ้น เพราะฉะนั้นการทำภาพประกอบเรื่องหนังสือเด็กและเยาวชนประเภทบันเทิงคดีจึงมีความหมายมากหรือมากกว่าเรื่องที่เขียนขึ้นเสียด้วยซ้ำ

ลักษณะภาพประกอบเรื่องประเภทบันเทิงคดีที่ดี

1. รูปประติมากรรมของเรื่องได้ชัดเจนว่าเรื่องในแต่ละหน้าละตอนต้องการบอกเล่าอะไร
2. มีตัวละครที่แสดงบุคลิกตรงตามทีบอกไว้
3. พฤติกรรมของตัวละครทุกตัว ไม่ขัดแย้งกับเนื้อเรื่อง
4. มีสีสันสดใส สวยงาม น่าดู น่าสนใจ
5. มีรูปแบบที่เหมาะสมกับเรื่องราวที่เขียนขึ้น เช่น เรื่องเป็นแนวทางจำลองชีวิตจริงภาพ

ก็ควรแสดงออกมาในแบบเหมือนจริงเรื่องเป็นกึ่งจินตนาการ ภาพก็ควรแสดงออกมาในแบบการ์ตูนหรือภาพฝัน

เนื้อหาสาระของหนังสือประเภทบันเทิงคดี พอสรุปได้ดังนี้

1. จริยธรรม เป็นสาระสำคัญที่นิยมนำมาใช้ถ่ายทอดด้วยการเขียนแบบบันเทิงคดีมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นความสอดคล้องทางด้านเนื้อหาหรือความเป็นอยู่ของสาระทางด้านจริยธรรมก็เป็นได้ ที่ทำให้สามารถนำมาใช้กับงานบันเทิงคดีได้อย่างแนบเนียนที่สุด
2. วิชาการ เป็นกรพยายามที่จะนำสาระทางวิชาการมาถ่ายทอดในลักษณะของบันเทิงคดี โดยพยายามสอดใส่เนื้อหาวิชาการเอาไว้ในส่วนต่าง ๆ อย่างไม่เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นผลดีแก่การอ่านมากกว่าการถ่ายทอดแบบวิชาการโดยตรง
3. อื่น ๆ ส่วนมากจะเป็นไปในลักษณะของธุรกิจ ซึ่งมีไม่น้อยที่มีบุคคลนำสินค้าของตนมาโฆษณาชวนเชื่อ โดยใช้หนังสือแบบบันเทิงคดี เพื่อชี้ให้เห็นถึงสรรพคุณของสินค้า ซึ่งได้ผลดีไม่น้อยสำหรับธุรกิจของเขา

จะพบได้ว่า หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนประเภทบันเทิงคดี เป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมจากเด็กและเยาวชนมากที่สุด และถือว่าเป็นหนังสือที่จัดทำกันมากที่สุดเช่นกัน

2. สารคดี เป็นหนังสือที่ให้ความรู้แก่เด็ก มักจะมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรู้ในโลก อาจจะเป็นความรู้เกี่ยวกับวิชาการในสาขาต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ อาจจะเป็นความรู้เกี่ยวกับบุคคล เกี่ยวกับสถานที่และเหตุการณ์ที่มีจริงและเกิดขึ้นจริง เนื้อหาความรู้ในสารคดีจะต้องถูกต้อง การใช้ภาษาอธิบายความจะต้องถูกต้องตามหลักการใช้ภาษา ตรงไปตรงมาและกะทัดรัด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและได้รับความรู้ตามความเป็นจริง แบ่งออกได้ดังนี้

1. สารคดีทั่วไป
2. สารคดีชีวประวัติ
3. สารคดีท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของเด็ก อาจแบ่งสารคดีตามพัฒนาการของเด็กได้ดังนี้

1. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 3–5 ขวบ หนังสือสารคดีของเด็กวัยนี้มักออกมาในรูปแบบของบทเรียนและแบบฝึกหัดประเภทต่าง ๆ มากกว่าหนังสือสำหรับเด็กอ่านโดยตรง ทั้งนี้เนื่องจากเด็กวัยนี้ยังขาดประสบการณ์ในการอ่านที่ชัดเจนและคล่องแคล่ว ต้องอาศัยการอธิบายจากครูหรือผู้ปกครองเป็นหลัก ทั้งนี้จึงไม่ใช่สิ่งช่วยความสนใจให้แก่เด็กได้มากนัก แต่อย่างไรก็ตามยังมีหนังสือสารคดีสั้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตสัตว์และ โลกรอบ ๆ ตัวเด็กที่แสดงความชัดเจนด้วยภาพ บอกเล่าเรื่องราวด้วยองค์ประกอบของภาพ ทั้งชนิดที่เป็นภาพเขียน และภาพถ่ายขึ้นมาสำหรับเด็ก การดูภาพและเรียบเรียงความต่อเนื่องของภาพเป็นสิ่งที่เด็กวัย 3–5 ขวบ สามารถรับรู้จากหนังสือประเภทสารคดีได้

2. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 6–8 ปี เด็กวัยนี้ต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่แตกต่างและลึกซึ้งเกินไปกว่าที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน สารคดีชีวิตสัตว์โลก ต้นตื้น การเปิดเผยความลับของโลก และดวงดาว หรือ โลกใต้สมุทร เป็นสิ่งที่เด็กวัยนี้ให้ความสนใจเป็นอย่างดี แม้แต่การย้อนกลับไปรู้จักกับความเป็นมาของมนุษย์ในอดีต ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เด็กวัยนี้ให้ความสนใจมาก การถ่ายทอดเรื่องราวที่ตรงกับความสนใจในรูปแบบของสารคดี ทำให้เรื่องราวเพิ่มความจริงจังมากขึ้น การเอ่ยชื่อบุคคลสำคัญที่สร้างสรรค์ปรากฏการณ์ต่าง ๆ เอาไว้ในอดีต เป็นสิ่งหนึ่งที่เด็กวัยนี้เก็บสะสมเอาไว้ในจิตใจ เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของตน เป็นความใฝ่ฝันและความต้องการที่จะทำตามอย่างนั้นด้วย

3. หนังสือสำหรับเด็กอายุ 9–11 ขวบ งานประเภทสารคดีที่เป็นงานทางด้านความรู้ ความจริงและข้อมูลต่าง ๆ แก่เด็กจึงเป็นที่สนใจของเด็กวัยนี้มาก การนำเสนอเรื่องราวที่มีอยู่จริง สามารถยืนยันด้วยภาพถ่ายหรือภาพเขียนและตัวบุคคล เป็นสารคดีที่เด็กเกิดความเชื่อถือ ศรัทธา และยึดถือเป็นหลักในการจดจำต่อไป

หนังสือสำหรับเด็กประเภทสารคดี มีหลักในการพิจารณาง่าย ๆ อยู่ว่า จะต้องเป็นหนังสือที่ให้เนื้อหาวิชา และความรู้แก่ผู้อ่าน โดยไม่ได้เน้นรสชาติในการอ่านหรือความสนุกสนานเพลิดเพลิน โดยเฉพาะ ดังนั้นหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนจึงมีลักษณะเฉพาะของตนที่แตกต่างออกไป ดังนี้

1. เป็นงานเขียนที่มุ่งแสดงข้อมูล เนื้อหาสาระ ความรู้แก่ผู้อ่านโดยตรง ทำให้รูปแบบของการเขียนเป็นไปในลักษณะวิชาการ มีชื่อบท มีการลำดับชั้นของเนื้อหา เพื่อความเข้าใจที่ง่ายและถูกต้อง ไม่มีตัวละครเดินเรื่อง มีแต่การบรรยายถึงขั้นตอนการทำงานและวิวัฒนาการของเรื่องราวอย่างละเอียด สารคดีไม่มีจุดสะเทือนใจ แต่ก็มีแก่นของเรื่องหรือความคิดรวบยอดว่าจะบอกเล่าอะไรแก่คนอ่าน และที่สำคัญที่สุดคือ จะต้องมีแหล่งข้อมูล ที่มาจากเนื้อหา สาระและเรื่องราวที่สามารถตรวจสอบ พิสูจน์ได้ ถ้าเป็นงานที่คัดลอกมาจากหนังสืออื่น ก็ต้องมีบรรณานุกรมบอกไว้ท้ายเล่ม

2. ภาษาที่ใช้ในหนังสือประเภทสารคดี เป็นภาษาเฉพาะ มีรูปแบบและลีลาในตัวเอง ไม่สามารถเลือกหยิบได้อย่างอิสระเหมือนงานบันเทิงคดีได้ ส่วนมากมีลักษณะดังนี้

2.1 เป็นบทบรรยายที่ถ่ายทอดให้เห็นภาพชัดเจนและถูกต้อง

- 2.2 จำนวนโวหารเรียบง่าย ไม่เล่นคำและความอย่างไม่มีเหตุผล
- 2.3 ไม่มีบทสนทนา
- 2.4 มีคำบรรยายภาพและเหตุการณ์อย่างละเอียด
- 2.5 บอกเล่าเรื่อง สาระและใจความด้วยควรรวดเร็ว ไม่เยิ่นเย้อ
- 2.6 มีบทสรุปชัดเจน

3. ภาพประกอบ การบรรยายด้วยตัวอักษรเพียงอย่างเดียว ไม่ช่วยให้เกิดความเข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้งนัก การมีภาพของสิ่งที่กล่าวถึงมาประกอบเอาไว้ด้วยจะทำให้เข้าใจได้ถูกต้องรวดเร็ว ภาพประกอบหนังสือสารคดีเปรียบเสมือนหลักฐานอ้างอิงที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง เพิ่มความรู้ที่ถูกต้องสมจริง สมจริงให้แก่เรื่องอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะภาพถ่าย ภาพประกอบเรื่องประเภทสารคดี ควรมีลักษณะดังนี้

- 3.1 เป็นภาพถ่ายเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่ต้องการบอกเล่าในเรื่อง
- 3.2 เป็นภาพถ่ายหรือภาพตัดต่อ เรื่องราว หรือสิ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องที่กล่าวถึง
- 3.3 เป็นภาพถ่ายของแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์
- 3.4 มีคำบรรยายภาพชัดเจน
- 3.5 ถ้าจำเป็นต้องใช้ภาพเขียน ควรเขียนขึ้นจากข้อมูลที่ได้รับการค้นคว้ามาแล้ว

เป็นอย่างดี

- 3.6 ภาพประกอบสารคดีทุกภาพจะต้องสามารถสอบถามความถูกต้องได้
- 3.7 มีขนาดใหญ่ชัดเจน น่าสนใจ และเพิ่มพูนความรู้ในการอ่านสารคดีมากขึ้น

เนื้อหาสาระของหนังสือประเภทสารคดี เนื้อสาระที่นำมาใช้ในหนังสือประเภทสารคดี

มีดังนี้

1. เนื้อหาวิชาการ มีความสอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่ต้องการส่งเสริมแก่เด็ก การเลือก สาระ เรื่องราวที่ยังไม่แจ่มชัดจากบทเรียนมาขยายออกเป็นสารคดี จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิชาการ นั้น ๆ มากยิ่งขึ้น เนื้อหาทางวิชาการในชั้นเรียนจึงเป็นเรื่องราวที่หยิบนำมาใช้ในงานเขียนสารคดี มากที่สุด
2. เนื้อหาสาระเสริมบทเรียน นอกจากเรื่องราวที่ที่กล่าวถึงในบทเรียนแล้ว เนื้อเรื่อง ที่เกี่ยวกับขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทย เป็นเรื่องราวที่นำมาใช้ประกอบและส่งเสริม บทเรียนมากที่สุด
3. ชีวิตในท้องถิ่น เป็นเรื่องราวที่มุ่งหวังให้เด็กเกิดความรักและเข้าใจในถิ่นที่อยู่ของตนเอง พร้อมทั้งจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าต่อไป
4. ความรู้ทั่วไป เรื่องราวที่เห็นว่าเป็นความรู้และมีความเหมาะสมสำหรับเด็ก เช่น เรื่องราวของชีวิตสัตว์ พืช หรืออื่น ๆ

5. สถานที่สำคัญ เป็นสารคดีเชิงท่องเที่ยวที่ต้องการแสดงให้เด็ก ๆ รู้จักสิ่งที่มีอยู่ในประเทศชาติบ้านเมือง อาจจะแสดงออกมาในรูปแบบของบันทึงคลิปถ่าย ๆ ก็ได้ มีตัวละครดำเนินเรื่อง หากแต่ภาพประกอบใช้ภาพที่เป็นภาพของจริง

หนังสือสารคดีสำหรับเด็กในวัยต่าง ๆ ยังขาดแคลนอยู่มาก นั่นอาจเป็นเพราะการเขียนและจัดทำเป็นไปได้อย่างกว้างงานบันทึงคลิป ซึ่งไม่ต้องคำนึงถึงข้อมูลและหลักเกณฑ์ความถูกต้องเท่าใดนัก แต่งานเขียนสารคดีก็มีคุณค่ามาก เพราะสามารถใช้ได้กับคนทั่วไป ทั้งยังสามารถทรงคุณค่าทางด้านสาระ เรื่องราวและเนื้อหาอย่างคิดตลอดไป

การอ่านจับใจความจากวรรณกรรม วรรณกรรมสำหรับเด็กมีหลายประเภท แต่ละประเภทมีเทคนิคและวิธีการอ่านจับใจความที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. นิทาน นิทานเป็นบทประพันธ์ประเภทหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องสมมุติ มีการดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว มีการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครให้มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกสนุกสนาน ด้วยเหตุนี้นิทานจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นที่ต้องการของเด็กเป็นอันมาก

นิทานที่พบส่วนมากเป็นนิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่เล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เล่าด้วยปากสืบทอดกันมา ไม่ปรากฏผู้เล่าดั้งเดิมว่าเป็นใคร มีตัวละครดำเนินเรื่องซึ่งอาจเป็นมนุษย์หรือสัตว์ก็ได้ มีเหตุการณ์หรือการดำเนินเรื่องที่แสดงความขัดแย้งของตัวละคร และมีการคลี่คลายความขัดแย้งของตัวละครในที่สุด โครงเรื่องของนิทานเป็นโครงสร้างลำดับเหตุการณ์เพื่อไม่ให้เรื่องสับสนและอ่านเข้าใจง่าย

ประเภทของนิทาน นิทานที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถแบ่งอย่างกว้าง ๆ ได้ 5 รูปแบบดังนี้

1. คำนานหรือนิทานท้องถิ่น มักเป็นเรื่องเหตุการณ์เดียว และเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อขนบธรรมเนียม ประเพณี อันเป็นพื้นบ้านพื้นเมืองของคนแต่ละท้องถิ่น เช่น นิทานเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามธรรมชาติ โชคลาง เรื่องผี เรื่องไสยศาสตร์ นิทานเกี่ยวกับนักบวช นิทานวีรบุรุษ และนิทานคติสอนใจ เป็นต้น

2. นิทานปรัมปรา นิทานประเภทนี้เป็นเรื่องที่ยาว สมมุติว่าเกิดขึ้นที่ใดที่หนึ่ง มักขึ้นต้นด้วย “กาลครั้งหนึ่ง” หรือ “นานมาแล้ว” เป็นเรื่องที่เล่าขึ้นเพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ มักจบลงด้วยความสุข

3. เทพนิยาย เป็นนิทานที่มีตัวละครเป็นเทวดา นางฟ้า เจ้าป่า เจ้าเขาต่าง ๆ มักมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมต่าง ๆ หรือเป็นเรื่องที่เล่าขึ้นเพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผูกเป็นเรื่องสนุกสนานเหลือเชื่อ

4. นิทานเรื่องสัตว์ มักเป็นนิทานที่มีตัวเอกของเรื่อง เป็นสัตว์มีความคิด กระทำและพูดได้อย่างมนุษย์ มักเป็นนิทานประเภทคติธรรม และนิทานเล่าซ้ำหรือนิทานเล่าไม่รู้จบ

5. นิทานตลกขบขัน เป็นนิทานเรื่องสั้น ๆ จุดสำคัญอยู่ที่ว่ามีเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ต่าง ๆ อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับความโง่ การแก้ผิด ปฏิภาณไหวพริบ หรือการผจญภัย

การสอนอ่านจับใจความนิทาน ครูผู้สอนควรเลือกนิทานที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน และมีการสอดแทรกคุณธรรมไว้ด้วยจึงจะเกิดประโยชน์กับผู้เรียน โดยยึดแนวการสอน ดังนี้

1. ให้นักเรียนฝึกอ่านอย่างรวดเร็ว โดยใช้วิธีกวาดสายตาดูจากซ้ายไปขวา เพื่อพิจารณารายละเอียดของข้อความนิทานในแต่ละย่อหน้าอย่างรวดเร็ว ๆ

2. ให้นักเรียนตั้งคำถามจากเรื่องที่อ่าน โดยใช้คำถาม มีใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร เพราะอะไร และผลเป็นอย่างไร เช่น ตัวละครสำคัญในเรื่องมีใครบ้าง ตัวละครที่เป็นตัวประกอบมีใครบ้าง เรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เรื่องเกิดขึ้นเวลาใด มีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้นในเรื่อง มีตัวละครใดที่ขัดแย้งกัน ขัดแย้งกันด้วยสาเหตุใด และผลเป็นอย่างไร

3. ให้นักเรียนอ่านอย่างพิจารณา เพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้

4. ให้นักเรียนสรุปเรื่องตามความเข้าใจโดยการเล่าเรื่อง หรือเขียนเรื่องย่อ

นอกจากนี้ครูควรฝึกให้นักเรียนได้วิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละคร ว่าดีหรือไม่ดี นำไปปฏิบัติตามหรือไม่ โดยใช้คำถามในเชิงอภิปรายเหตุผล และวิเคราะห์คตินิยม ข้อคิดที่ได้จากเรื่องนั้นด้วย จะทำให้ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการอ่านนิทานมากกว่าการได้รับความบันเทิงแต่เพียงอย่างเดียว

2. นิยายสำหรับเด็ก เป็นบทประพันธ์ประเภทร้อยแก้วที่มีความยาวไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับกับนิยายที่ผู้ใหญ่อ่านกัน โดยทั่วไป เนื้อเรื่องของนิยายเกิดจากการสมมุติโดยนักประพันธ์ผูกเรื่องขึ้นจากชีวิต โดยให้เป็นเรื่องชีวิตที่มีเหตุการณ์หลายอย่างเกิดขึ้น เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้ตัวละครต้องต่อสู้ ต้องแก้ไขปัญหา และแสดงปฏิกิริยาต่าง ๆ ต่อเหตุการณ์นั้น และแสดงนิสัยต่าง ๆ ออกมาตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่ตนมี ด้วยเหตุนี้เนื้อเรื่องของนิยายจึงเต็มไปด้วยประสบการณ์ ความรู้สึกและสัญชาตญาณของคน ทั้งอารมณ์สามัญ เช่น รัก เกลียด โกรธ อิจฉา พยาบาท และอารมณ์ที่แอบแฝง เช่น น้อยใจ กระดากอาย ซอกร้ำใจ และเกรงกลัว เป็นต้น

หลักในการเลือกนิยายสำหรับเด็ก ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ควรเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาตรงตามที่หลักสูตรกำหนด

2. ควรมีระดับความยากง่าย และใช้คำพื้นฐานตรงตามระดับชั้นของผู้เรียน

3. ควรเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน ควรมีคำที่เป็นตัวแทนของคำประเภทต่าง ๆ เช่น คำควบกล้ำ คำสะกดไม่ตรงตามมาตรา อักษรนำ และเครื่องหมายวรรคตอน

4. ควรเป็นเรื่องที่มีคุณค่า ให้ความรู้ เจตคติ และค่านิยมที่ดีแก่นักเรียน

5. ควรเป็นเรื่องที่นักเรียนยังไม่เคยอ่านมาก่อน

การสอนอ่านจับใจความงานเขียนประเภทนิยาย ครูควรสอนอ่านจับใจความนิยายโดยยึดหลักการอ่านดังนี้

1. ให้นักเรียนอ่านคร่าว ๆ เพื่อสำรวจเนื้อเรื่องว่าเป็นเรื่องที่มีลักษณะอย่างไร เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ อยู่ตรงส่วนใดของเรื่อง

2. ลงมืออ่านอย่างพิจารณา โดยข้ามข้อความบางตอนที่ไม่สำคัญ เมื่ออ่านจบให้ถามตนเองว่านิทานเรื่องที่ทำอ่านนั้นมีอะไรเป็นแนวคิดของเรื่อง เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน มีใครเป็นตัวละครสำคัญบ้าง ตัวละครแต่ละตัวมีลักษณะนิสัยอย่างไร อะไรคือปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่อง ตัวละครในเรื่องมีวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างไรและเรื่องนี้จบอย่างไร ถ้าตอบไม่ได้ให้อ่านซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

3. สรุปใจความสำคัญของเรื่องตามความเข้าใจ โดยการเล่าเรื่องหรือเขียนเรื่องย่อ

4. พิจารณาว่าในความบันเทิงนั้นมีสาระ ข้อคิด หรือคติธรรมอะไรแฝงอยู่หรือไม่แก่นสาระนั้นเป็นประโยชน์แก่ใครในด้านใดบ้าง

3. สาระคดีสั้น ๆ และบทความ การอ่านสารคดีอย่างเข้าใจ ผู้อ่านจะต้องสามารถจำแนกได้ว่าอะไรคือใจความสำคัญของเรื่อง ใจความสำคัญในแต่ละตอนคืออะไร และมีใจความขยายหรือใจความประกอบอะไรบ้าง ซึ่งมีแนวทางในการพิจารณาดังนี้

3.1 การตั้งชื่อ เป็นจุดชี้แนะใจความสำคัญที่สุดของเรื่อง ได้ดีและรวดเร็ว เพราะสารคดีทั่วไปมักตั้งชื่อไม่ซับซ้อนและนิยมบอกสาระสำคัญหรือเป้าหมายของผู้แต่งไว้อย่างตรงไปตรงมา

3.2 การตั้งหัวข้อเรื่องย่อ ในการเขียนสารคดีขนาดยาว มักนิยมแบ่งเนื้อหาออกเป็นตอน ๆ และใส่หัวข้อเรื่องกำกับเอาไว้ด้วย ซึ่งแท้จริงคือประเด็นสำคัญของเรื่องในแต่ละตอนนั่นเอง ถ้าผู้อ่านต้องการจับใจความสำคัญของเรื่องอย่างคร่าว ๆ และรวดเร็วอาจพิจารณาจากหัวข้อย่อเหล่านั้น

3.3 การค้นหาสาระสำคัญหรือใจความสำคัญของเรื่อง ในกรณีที่ชื่อเรื่องของสารคดีไม่สามารถชี้แนะใจความสำคัญของเรื่องได้ หรือไม่มีการตั้งหัวข้อเรื่องย่อสรุปสาระสำคัญในแต่ละตอนเอาไว้ผู้อ่านจะต้องค้นหาสาระสำคัญของเรื่องหรือใจความสำคัญที่สุดของเรื่องเอง โดยพยายามจับประเด็นในแต่ละย่อหน้า แล้วนำประเด็นย่อยเหล่านั้นมาพิจารณาร่วมกันเพื่อสรุปหาสาระสำคัญของเรื่องหรือใจความสำคัญที่สุดของเรื่องอีกครั้งหนึ่ง

3.4 การอ่านละเอียดทั้งเรื่อง แม้จะมีข้อสังเกตและแนวทางในการจับใจความสำคัญของสารคดีให้ได้อย่างรวดเร็วอยู่หลายประการด้วยกัน แต่ถ้าจะอ่านสารคดีให้มีอรรถรสคือได้ทั้งสาระ ประโยชน์และความเพลิดเพลิน ควรอ่านอย่างละเอียดทั้งเรื่อง จะทำให้สามารถจับใจความสารคดีได้อย่างสมบูรณ์ นอกจากนี้การอ่านสารคดียังต้องใช้ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยซึ่งผู้อ่านต้องใช้ความคิดมากขึ้นเพื่อจับใจความให้ได้ว่าผู้เขียนสื่อความหมายอะไรออกมาบ้าง และแสดงเจตนา

หรือความรู้สึกทำนองใดซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจถึงอารมณ์ของผู้เขียนได้

การสอนอ่านโดยใช้สารคดีสั้นและบทความเป็นสื่อเพื่อจับใจความ ครูให้นักเรียนได้อ่านสารคดีสั้นที่หลากหลายสาระความรู้ เพื่อฝึกอ่านจับใจสำคัญของเรื่อง โดยใช้ลำดับขั้นตอนการอ่านดังนี้

1. อ่านผ่าน ๆ โดยตลอดเพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไร จุดใดที่เห็นว่าเป็นจุดสำคัญของเรื่อง
2. อ่านเพื่อจับประเด็นสำคัญเป็นรายย่อหน้า โดยอาจสังเกตได้จากคำหรือความที่กล่าวซ้ำกันที่ปรากฏอยู่ในย่อหน้านั้น เมื่อทราบประเด็นหลักของย่อหน้าแล้วก็จะสามารถจับความคิดสำคัญของย่อหน้านั้นได้
3. การอ่านจับประเด็นสำคัญและความคิดสำคัญจนครบทุกย่อหน้า แล้วพยายามหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดต่าง ๆ ในแต่ละย่อหน้า ก็จะ ได้ความคิดสำคัญของเรื่องทั้งหมด
4. อ่านซ้ำตอนที่ไม่เข้าใจและตรวจสอบความเข้าใจในบางแห่งให้แน่นอน
5. ทดสอบความเข้าใจด้วยการตอบคำถามสั้น ๆ เกี่ยวกับประเด็นของเรื่องและใจความสำคัญของเรื่อง
6. เรียบเรียงใจความด้วยภาษาของตนเอง ที่เห็นว่าจะทำให้เข้าใจเรื่องได้ถูกต้องที่สุด
7. วิเคราะห์ข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่อยู่ในสารคดีสั้น และความคิดเห็นที่ผู้เขียนแสดงออกมานั้นถูกต้อง และน่าเชื่อถือเพียงใด รวมทั้งวิเคราะห์เจตนาและจุดประสงค์ในการเขียนสารคดีสั้นของผู้เขียนด้วย

การสร้างแบบฝึก

ความหมายของแบบฝึก ได้มีผู้ให้ความหมายของแบบฝึกไว้หลายท่าน ดังนี้
 ขวัญเรือน วุฒิกมลชัย (2541, หน้า 48) ได้สรุปความหมายของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึกหมายถึง เครื่องมือหรือสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่สร้างขึ้น ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อ่านจากการปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อฝึกทักษะเพิ่มเติมหลังจากที่ได้เรียนเนื้อหาจากแบบเรียนไปแล้ว โดยมีลักษณะเป็นแบบฝึกที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำเพื่อให้สามารถนำประสบการณ์จากแบบฝึกไปใช้ได้ อย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว

พรสวรรค์ คำบุญ (2534, หน้า 17) ได้กล่าวถึงแบบฝึกไว้ว่า เป็นเครื่องมือที่ถูกสร้างขึ้น เพื่อเสริมสร้างทักษะให้แก่ นักเรียน มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำ เช่น การตั้งโจทย์ให้นักเรียนตอบ หรือการยกข้อความมาฝึกทักษะหลังจากที่เรียนไปแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความชำนาญ แม่นยำในบทเรียนนั้น ๆ ก่อให้เกิด

ลักษณะของแบบฝึกที่ดี แบบฝึกเป็นสื่อที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ ลักษณะของแบบฝึกที่ดี ควรเป็นแบบฝึกที่มีเนื้อหาและตัวอย่างที่ชัดเจน ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งมีผู้ที่ให้ทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของแบบฝึกที่ดีเอาไว้หลายท่านดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2537, หน้า 145) ได้กล่าวถึงแบบฝึกที่ดีไว้ดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนมาแล้ว
2. เหมาะสมกับระดับ วัย หรือความสามารถของนักเรียน
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิธีทำได้ง่าย
4. ใช้เวลาที่เหมาะสม
5. มีสิ่งที่น่าสนใจ และท้าทายให้แสดงความสามารถ
6. มีข้อเสนอแนะในการใช้
7. มีให้เลือกทั้งแบบตอบอย่างจำกัด และตอบอย่างเสรี
8. ถ้าเป็นแบบฝึกที่ต้องการให้ผู้ทำศึกษาด้วยตนเอง แบบฝึกนั้นควรมีหลายรูปแบบ และให้

ความหมายแก่ผู้ฝึกทำด้วย

9. ควรใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ ฝึกให้คิดได้เร็วและสนุก
10. ปลุกความสนใจและใช้หลักจิตวิทยา

อัญชัน อินคำ (2536, หน้า 45) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ควรใช้หลักจิตวิทยา และกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน
2. ควรสร้างขึ้นเพื่อฝึกสิ่งที่สอน และเกี่ยวข้องกับนักเรียน
3. คำพูดหรือเนื้อหา ควรเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่นักเรียนพบเห็นอยู่แล้ว

เช่น จากการอ่าน การสนทนา

4. สิ่งที่ฝึกแต่ละครั้ง ควรเป็นแบบฝึกสั้น ๆ และเข้าใจง่าย ๆ ไม่น่าเบื่อและที่สำคัญ

จะกระตุ้นให้เด็กสนใจใคร่ฝึก

ริเวอร์ (River, 1970, pp. 103 – 104) ได้กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีควรมีดังนี้

1. ต้องมีการฝึกนักเรียนมากพอในเรื่องหนึ่ง ๆ ก่อนจะมีการฝึกเรื่องอื่น ๆ ต่อไป ทั้งนี้ทำขึ้นเพื่อการสอนไม่ใช่เพื่อทดสอบ
2. แต่ละบทควรฝึกโดยใช้หนึ่งแบบเท่านั้น
3. ฝึกโครงสร้างใหม่กับสิ่งที่เรียนรู้แล้ว
4. ประโยคที่ฝึกควรเป็นประโยคสั้น ๆ
5. ประโยคและคำศัพท์ ควรเป็นแบบที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันที่นักเรียนรู้จักดีแล้ว

6. เป็นแบบฝึกที่นักเรียนใช้ความคิดด้วย
7. ควรมีแบบฝึกหลาย ๆ แบบ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย
8. ควรฝึกให้นักเรียนสามารถใช้สิ่งที่เรียนไปแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

บาร์เนท (Barnet, 1969, p. 11) ได้กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีว่า แบบฝึกที่ดีควรมีข้อเสนอแนะในการใช้ คำถามหรือข้อความที่ฝึกควรมีจำกัด คำสั่งหรือตัวอย่างที่ยกมาควรชัดเจนและไม่ยากเกินไป ถ้าต้องการให้ผู้ฝึกศึกษาด้วยตนเองแบบฝึกที่ดีควรมีหลายรูปแบบ และแต่ละรูปแบบก็ควรมีความหมายแก่ผู้ทำแบบฝึกด้วย

บิลโลว์ (Billow, 1962, p. 87) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึกที่ดีต้องดึงดูดความสนใจและสมาธิของเด็ก เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เปิดโอกาสให้เด็กฝึกเฉพาะอย่าง ใช้ภาษาเหมาะสมกับวัย วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิหลังทางภาษาของเด็ก แบบฝึกที่ดีควรจะเป็นแบบฝึกเสริมสำหรับเด็กเก่ง และซ่อมเสริมสำหรับเด็กที่อ่อน ได้ในขณะเดียวกัน

นิตยา ฤทธิโยธี (2520, หน้า 1) กล่าวถึงลักษณะของแบบฝึกที่ดีไว้ดังนี้

1. เกี่ยวข้องกับบทเรียนที่เรียนมาแล้ว
2. เหมาะสมกับวัย ระดับ หรือความสามารถของเด็ก
3. มีคำชี้แจงสั้น ๆ ที่ทำให้เด็กเข้าใจวิธีทำได้ง่าย
4. ใช้เวลาเหมาะสม โดยไม่มากหรือน้อยจนเกินไป
5. เป็นสิ่งที่น่าสนใจ และท้าทายให้แสดงความสามารถ

สมชัย ไชยกุล (2526, หน้า 14-15) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ควรสร้างขึ้นเพื่อสิ่งที่จะสอน มิใช่ทดสอบว่านักเรียนเรียนรู้อะไรบ้าง
3. ในแบบฝึกหนึ่ง ๆ ควรเกี่ยวกับโครงสร้างเฉพาะของสิ่งที่จะสอนเรื่องเดียว
4. สิ่งที่จะฝึกควรเป็นเรื่องที่นักเรียนพบเห็นอยู่แล้ว เช่น จากบทสนทนา การอ่าน หรือการพูดคุยกัน
5. ข้อความที่นำมาฝึกในแต่ละแบบฝึกควรสั้น เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความยุ่งยากใจ
6. แบบฝึกที่เกี่ยวกับโครงสร้างของภาษาไม่ควรใช้คำศัพท์มากนัก

วิชัย เพชรเรือง (2531, หน้า 77) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแบบฝึก และสรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ดีของแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ต้องมีเอกภาพและความสมบูรณ์ในตัวเอง
2. เกิดจากความต้องการของผู้เรียนและสังคม
3. ครอบคลุมหลายลักษณะวิชาโดยบูรณาการให้เข้ากับการอ่าน
4. ใช้แนวคิดใหม่ในการจัดกิจกรรม

5. สนองความสนใจใคร่รู้และความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างเต็มที่

6. คำนึงถึงพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน

7. เน้นการแก้ปัญหา

8. ครูและนักเรียนได้มีโอกาสวางแผนร่วมกัน

9. แบบฝึกควรเป็นสิ่งที่น่าสนใจ คือ เป็นสิ่งที่มีความแปลกใหม่พอสมควร เป็นสิ่งซึ่งสามารถปรับเข้าสู่โครงสร้างทางความคิดของเด็กได้

ฉะนั้นแบบฝึกทักษะจึงเป็นสื่อที่ครูควรนำมาใช้ฝึกในสิ่งที่ครูต้องการสอนให้แก่เด็ก โดยการเรียนรู้ลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก เป็นการฝึกเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะอย่าง ทำทลายความสามารถของเด็กในการแก้ปัญหาคำถามต่าง ๆ ด้วยตนเอง ใช้ได้ทั้งเด็กเก่งและเด็กอ่อน ก่อให้เกิดกระบวนการคิดมากกว่าการเน้นความจำ ตลอดจนเนื้อหาที่นำมาใช้ควรเหมาะสมกับความสามารถของเด็กในแต่ละชั้นเรียนด้วย

หลักในการสร้างแบบฝึก การสร้างแบบฝึกให้ดีมีคุณภาพนั้น มีผู้เสนอแนะวิธีการสร้างไว้ด้วยกันหลายท่าน ดังนี้

สมศักดิ์ คงแก้ว (2538, หน้า 32; อ้างอิงจาก รัชนี ศรีไพรวรรณ, 2527, หน้า 412–413) ได้ให้แนวคิดในการสร้างแบบฝึกไว้ดังนี้

1. สร้างให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา และพัฒนาการของนักเรียนตามลำดับชั้นการเรียนรู้
2. มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนว่าจะฝึกทักษะในด้านใด แล้วจัดเนื้อหาให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
3. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ถ้าสามารถแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยตามความสามารถแล้วจึงจัดทำแบบฝึกทักษะจะดียิ่ง
4. มีคำชี้แจงง่าย ๆ สั้น ๆ ที่นักเรียนอ่านเข้าใจและทำแบบฝึกได้ด้วยตนเอง
5. มีความถูกต้อง ครูต้องพิจารณาให้รอบคอบ ทดลองทำด้วยตนเองเสียก่อนอย่าให้มีข้อผิดพลาด

6. ควรมีหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ อมรรัตน์ คงสมบูรณ์ (2536, หน้า 23 อ้างอิงจาก ก่อ สวัสดิ์พานิชย์, 2514, หน้า 1–2) ได้เสนอแนะเกี่ยวกับหลักการสร้างแบบฝึก ไว้ดังนี้

1. ครูต้องเตรียมแบบฝึกให้รอบคอบว่า ต้องการให้เกิดทักษะใด ใช้แบบฝึกแบบไหน ใช้อย่างไร และต้องพิจารณาด้วยว่าแบบฝึกนั้นจะช่วยฝึกทักษะนั้น ๆ จะนำไปใช้ได้หรือไม่
2. ใช้แบบฝึกสั้น ๆ แต่หลายแบบ เพื่อฝึกฝนทักษะอันเดียวกันนั้นจนเกิดความแม่นยำ แบบฝึกควรมีหลายแบบ เด็กจะได้ไม่เบื่อ

3. ให้ฝึกในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เช่น คัดบนกระดานดำ คัดบนกระดาษมาปิดไว้

ให้อ่าน

4. ประเมินผล ต้องประเมินเพื่อคิดว่าเด็กเกิดความชำนาญในทักษะนั้นเพียงใด อาจจะ让孩子ออกมาพูดว่าทำอะไรไม่ได้ในแบบฝึกนั้น หรืออาจหาวิธีอื่นเพื่อค้นคว้าเด็กทำแบบฝึกนั้น ๆ ไม่ได้ เพราะอะไร ถ้าเราไม่ประเมินผล เราจะไม่มีโอกาสฝึกเด็กให้เกิดทักษะที่ต้องการได้

นอกจากนี้ประภาพรธรรม เก่งวงศ์ (2536, หน้า 35) ได้สรุปหลักสำคัญในการสร้างแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ควรมีหลายรูปแบบและหลายกิจกรรม
2. คำนึงถึงหลักจิตวิทยาในการสร้างแบบฝึกให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็ก
3. เนื้อหาควรเหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ของเด็ก
4. แบบฝึกควรเน้นให้เด็กเกิดความคิดมากกว่าเน้นให้เกิดความจำ

ส่วนเพียงจิต อึ้งโพธิ์ (2529, หน้า 34) ได้กำหนดแนวการสร้างแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ควรสร้างแบบฝึกให้มีหลาย ๆ รูปแบบ เช่น การให้เติมคำ ให้จับคู่ ต่อเติมตารางอักษร มีการใช้เพลง เกม ประกอบการเรียนการสอน
2. คำนึงถึงความยากง่ายของคำที่นำมาฝึก และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมไม่ให้ซ้ำจนเด็กเกิดความเบื่อหน่าย
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสร้างแบบฝึก

โรจนา แสงรุ่งระวี (2531, หน้า 35) กล่าวถึงการสร้างแบบฝึกให้มีประสิทธิภาพว่า ควรคำนึงถึงตัวนักเรียนเป็นสำคัญ โดยดูความพร้อม ระดับสติปัญญา ความสามารถ ความเหมาะสมในการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนเนื้อหาและระยะเวลาในการทำแบบฝึก ซึ่งจะทำให้นักเรียนสนใจที่จะนำเอาแบบฝึกที่ครูสร้างขึ้นนี้ มาแก้ไขข้อบกพร่อง หรือส่งเสริมทักษะทางภาษาของตนให้ดียิ่งขึ้น จากหลักการและแนวทางในการสร้างแบบฝึกดังกล่าวจะพบว่า การจัดสร้างแบบฝึกให้มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยศึกษาตัวผู้เรียนในด้านความพร้อม ระดับสติปัญญา ความเหมาะสมของการใช้สำนวนภาษา เนื้อหาสาระที่จะนำเอามาใช้ในการสร้างแบบฝึก เพื่อให้ได้แบบฝึกที่ส่งเสริมหรือแก้ไขความบกพร่องของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนในการสร้างแบบฝึก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531, หน้า 174) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างไว้ดังนี้

1. ศึกษาปัญหาและความต้องการ โดยศึกษาจากการผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. วิเคราะห์เนื้อหาหรือทักษะที่เป็นปัญหา เพื่อใช้ในการสร้างแบบฝึก

3. พิจารณาจุดประสงค์ รูปแบบและขั้นตอนการใช้แบบฝึก
4. สร้างแบบทดสอบโดยแบบทดสอบที่สร้างขึ้นจะต้องสอดคล้องกับเนื้อหาและทักษะที่

ต้องการจะให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

5. นำแบบฝึกไปทดลอง เพื่อหาข้อบกพร่องและคุณภาพของแบบฝึก
6. รวบรวมแบบฝึกเป็นชุด โดยจัดทำคำชี้แจง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อไป

ประโยชน์ของแบบฝึก การฝึกทักษะทางภาษาไทยต้องอาศัยการฝึกฝนอยู่เป็นประจำ แบบฝึกจึงเป็นสื่อที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ภาษาไทย ดังนั้นแบบฝึกจึงมีประโยชน์ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2537, หน้า 146; Petty & others, 1963, pp. 469 – 472)

1. เป็นส่วนเพิ่มหรือเสริมหนังสือเรียนในการเรียนทักษะ เป็นอุปกรณ์การสอนที่ช่วยลดภาระของครูได้มาก
2. ช่วยเสริมทักษะในการใช้ภาษา แบบฝึกเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กฝึกทักษะการใช้ภาษา ได้ดีขึ้น แต่จะต้องอาศัยการส่งเสริมและความเอาใจใส่จากครูผู้สอนด้วย
3. ช่วยในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กมีความสามารถทางภาษาแตกต่างกัน การให้เด็กทำแบบฝึกที่เหมาะสมกับความสามารถของเขา จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น
4. แบบฝึกส่งเสริมให้ทักษะทางภาษาคงทน โดยกระทำดังนี้
  - 4.1 ฝึกหัดหลังจากเด็กได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ
  - 4.2 ฝึกซ้ำหลาย ๆ ครั้ง
  - 4.3 เน้นเฉพาะเรื่องที่ต้องการฝึก
5. ใช้เป็นเครื่องมือวัดผลการเรียนหลังจากจบบทเรียน
6. ช่วยให้ครูมองเห็นจุดเด่นหรือปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ครูดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้ทัน่วงที
7. ช่วยให้ครูประหยัดแรงงานและเวลา นักเรียนไม่ต้องเสียเวลาในการคัดลอกแบบฝึก ทำให้มีเวลาและโอกาสได้ฝึกฝนมากยิ่งขึ้น
8. แบบฝึกที่จัดขึ้นเป็นรูปเล่ม สามารถเก็บรักษาไว้ใช้เป็นแนวทาง เพื่อทบทวนด้วยตนเองต่อไป
9. แบบฝึกที่จัดขึ้นนอกเหนือจากที่มีอยู่ในแบบเรียน จะช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนอย่างเต็มที่
10. ประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะแบบฝึกที่จัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่มที่แน่นอน ย่อมลงทุนต่ำกว่าการใช้วิธีพิมพ์ลงกระดาษใจทุกครั้งไป นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ในการที่ผู้เรียนสามารถบันทึกและ

มองเห็นความก้าวหน้าของตนเองได้อย่างมีระบบและเป็นระเบียบ

ส่วนชโลบล ทศวิไล (2542, หน้า 90) ได้สรุปประโยชน์ของแบบฝึกไว้ว่า เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน ในการฝึกทักษะให้เกิดความชำนาญและปลูกฝังคุณค่าและคุณลักษณะนิสัยที่ถูกต้องดีงามในหลายประการ หากแต่ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องรู้จักนำไปใช้อย่างถูกวิธีให้นักเรียนได้รับการฝึกหลาย ๆ รูปแบบ หลาย ๆ ครั้ง เหมาะสมกับวัย เวลา และความสามารถของเด็กแต่ละคน จึงจะทำให้แบบฝึกเกิดคุณประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

นอกจากนี้วัชร ขำวิจิตร (2542, หน้า 34) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกไว้ว่า ช่วยให้การเรียนรู้ของนักเรียนดีขึ้น ช่วยผ่อนคลายและประหยัดเวลาของกระบวนการเรียนการสอนในตารางเรียน เพราะแบบฝึกสามารถนำไปฝึกกิจกรรมนอกเวลาเรียนหรือในช่วงโมงซ่อมเสริมได้ นอกจากนี้แบบฝึกยังมีประโยชน์ดังนี้

1. ทำให้เข้าใจบทเรียนดีขึ้น เพราะเป็นเครื่องมือทบทวนความรู้
2. ทำให้ครูทราบความเข้าใจของนักเรียนที่มีต่อบทเรียน
3. ฝึกให้นักเรียนมีความเชื่อมั่น และสามารถประเมินผลงานของตนเองได้
4. ฝึกให้นักเรียนทำงานตามลำพัง

ส่วนวนิดา สุขวนิช (2536, หน้า 36) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบฝึกไว้ว่า แบบฝึกเป็นเครื่องช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะในการใช้ภาษาให้ดีขึ้น และแบบฝึกช่วยให้นักเรียนสามารถทบทวนได้ด้วยตนเอง

สำหรับอ้อมน้อย เจริญธรรม (2534, หน้า 108) ได้สรุปไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย แบบฝึกทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ความชำนาญแล้ว ยังช่วยให้ผู้เรียนและตัวผู้ที่เกี่ยวข้องได้รู้จักตนเองมีความสามารถเข้าใจบทเรียนได้ดี แต่ก็ขึ้นอยู่กับกรณีที่นักเรียนได้มีการฝึกอย่างสม่ำเสมออีกด้วย

กรณีการ์ ศุภรเวทย์ศิริ (2533, หน้า 54) ได้สนับสนุนแนวคิดด้านประโยชน์ของแบบฝึกไว้ว่า การใช้แบบฝึกทางภาษา เป็นการฝึกทักษะทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ครูทราบความเข้าใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียน และหาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนอย่างดีที่สุดตามความสามารถของแต่ละคน การฝึกจะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่น สามารถประเมินผลงานของตนเองได้ ตลอดจนฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการงานที่ได้รับมอบหมาย สามารถทำงานด้วยตนเองได้ตามลำพัง

ดังนั้นจะพบว่า แบบฝึกมีความสำคัญต่อการเรียนภาษาไทย โดยเฉพาะการอ่านจับใจความมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้นักเรียนเกิดความชำนาญ สามารถจับใจความของเนื้อเรื่องที่อ่านได้รวดเร็วและถูกต้อง เพียงแต่ครูต้องสร้างแบบฝึกให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน โดยให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา ซึ่งแบบฝึกควรมีหลายรูปแบบ มีภาพและกิจกรรมที่เร้าความสนใจ เพื่อ

เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสนใจอ่านจับใจความมากยิ่งขึ้น

แนวคิดในการทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึก การทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึก หมายถึง การนำแบบฝึกไปทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแล้วนำไปทดลองสอนจริง นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2544, หน้า 494)

การทดลองใช้ หมายถึง การนำแบบฝึกที่ผลิตขึ้นเป็นต้นแบบ ไปทดลองใช้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้แต่ละระบบ เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของแบบฝึกให้เท่ากับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การทดลองจริง หมายถึง การนำแบบฝึกที่ได้ทดลองใช้และปรับปรุงแล้วทุกหน่วยในแต่ละวิชาไปสอนจริง ในชั้นเรียนหรือในสถานการณ์การเรียนรู้ที่แท้จริงเป็นเวลา 1 ภาคเรียนเป็นอย่างน้อย

ความจำเป็นที่ต้องทดสอบประสิทธิภาพ การทดสอบประสิทธิภาพแบบฝึกมีความจำเป็น ด้วยเหตุผลหลายประการ คือ

1. สำหรับหน่วยงานผลิตแบบฝึก เป็นการประกันคุณภาพของแบบฝึกว่าอยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก หากไม่มีการทดสอบประสิทธิภาพก่อนแล้ว เมื่อผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ก็ต้องทำใหม่เป็นการสิ้นเปลืองเวลา แรงงาน และเงิน
2. ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย คือ ประเมินผลลัพธ์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียนและการสอบไล่

ประสิทธิภาพของแบบฝึกจะกำหนดเป็นเกณฑ์ ที่ผู้สอนคาดหมายว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจ โดยกำหนดเป็นเปอร์เซ็นต์ของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงานและการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดคือเปอร์เซ็นต์ของการทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด นั่นคือ E_1/E_2 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์

การกำหนด E_1/E_2 ให้มีค่าเท่านั้นให้ผู้สอนเป็นผู้พิจารณาตามความพอใจโดยปกติเนื้อหาที่เป็นความรู้ความจำมักจะตั้งไว้ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เป็นทักษะหรือเจตคติอาจตั้งไว้ต่ำกว่านี้ เช่น 75/75 แต่อย่างไรก็ตามไม่ควรตั้งเกณฑ์ไว้ต่ำ เพราะตั้งเกณฑ์ไว้เท่าใดก็มักได้ผลเท่านั้น

ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพ เมื่อผลิตแบบฝึกขึ้นเป็นต้นแบบแล้วต้องนำแบบฝึกไปทดสอบประสิทธิภาพตามขั้นตอน ดังนี้

1. แบบเดี่ยว (1 : 1) เป็นการทดลองกับนักเรียน 1 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง จำนวนประสิทธิภาพ เสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยวนี้อาจได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มากแต่เมื่อปรับปรุงแล้วจะได้คะแนนสูงขึ้นมากก่อนนำไปทดลองแบบกลุ่ม
2. แบบกลุ่ม (1 : 10) เป็นการทดลองกับผู้เรียน 6-10 คน (แต่ละผู้เรียนที่เก่งกับอ่อน) จำนวนหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง

3. ภาคสนาม (1 : 100) เป็นการทดลองกับผู้เรียนทั้งชั้น 40–100 คนคำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ผลลัพธ์ที่ได้ควรใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกิน 2.5 เปอร์เซ็นต์ก็ให้ยอมรับหากแตกต่างกันมาก ผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของแบบฝึกใหม่ โดยยึดสภาพความจริงเป็นหลัก

วิธีการทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึก การเลือกนักเรียนมาทดลองแบบฝึก นักเรียนที่จะนำมาทดลองแบบฝึกควรเป็นตัวแทนของนักเรียนที่เราจะนำแบบฝึกนั้นไปใช้ โดยมีข้อควรพิจารณา ดังนี้

1. การทดลองแบบเดี่ยว (1 : 1) เป็นการทดลอง ครู 1 คน ต่อเด็ก 1 คน ให้ทดลองกับเด็กอ่อนเสียก่อน ทำการปรับปรุงแล้วนำไปทดลองกับเด็กปานกลาง แล้วนำไปทดลองกับเด็กเก่ง แต่ถ้าหากเวลาไม่อำนวย และสถานการณ์ไม่เหมาะสมก็ให้ทดลองกับเด็กอ่อนหรือปานกลาง

2. การทดลองแบบกลุ่ม (1 : 10) เป็นการทดลองที่ครู 1 คน ต่อเด็ก 6–12 คน โดยให้คละกันทั้งเด็กเก่ง ปานกลาง และอ่อน ห้ามทดลองกับเด็กอ่อนล้วนหรือเด็กเก่งล้วน เวลาทดลองจะต้องจับเวลาด้วยว่ากิจกรรมแต่ละกลุ่มใช้เวลาเท่าไร ทั้งนี้เพื่อให้ทุกกลุ่มมีกิจกรรมสำหรับห้องเรียน แบบศูนย์การเรียนใช้เวลาเท่ากัน คือ 10–15 นาที

3. การทดลองภาคสนามหรือกลุ่มใหญ่ (1 : 100) เป็นการทดลองที่ครู 1 คน กับนักเรียนทั้งชั้น 30–40 คน (หรือ 100 คน สำหรับรายบุคคล) ชั้นที่เลือกมาทดลองจะต้องมีนักเรียนคละกัน ทั้งเก่งและอ่อน ไม่ควรเลือกห้องที่มีเด็กเก่งหรือเด็กอ่อนล้วน

สถานที่และเวลาสำหรับการทดลองแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ควรใช้เวลาออกชั้นเรียนหรือแยกนักเรียนต่างหากจากห้อง อาจเป็นห้องประชุมของโรงเรียน โรงอาหาร หรือสนามได้ร่มไม้ก็ได้

ข้อควรคำนึงในการทดลองประสิทธิภาพแบบฝึก เพื่อให้การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกได้ผลคุ้ม มีสิ่งที่คุณทดลองแบบฝึกควรคำนึงถึง

1. ควรเลือกนักเรียนที่เป็นตัวแทนของนักเรียนที่ใช้แบบฝึก
2. ควรหาสถานที่และเวลาที่ปราศจากเสียงรบกวน ไม่ร้อนอบอ้าวและใช้เวลาที่นักเรียนไม่หิว กระจาย ไม่รีบร้อนกลับบ้าน หรือไม่ต้องพะวักพะวนไปเข้าเรียนชั้นอื่น
3. ต้องชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการทดลองแบบฝึก และการจัดห้องเรียน หากนักเรียนไม่คุ้นเคย
4. สำหรับการทดลองภาคสนามในชั้นเรียน ผู้สังเกตการณ์ต้องอยู่ห่าง ๆ ไม่เข้าไปช่วยเหลือเด็ก ต้องปล่อยให้ครูผู้ทดลองสอนแก้ปัญหาเอง หากจำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือ ก็ให้ครูผู้สอนเป็นผู้บอกให้เข้าไปช่วย

5. ไม่ว่าจะเป็นการทดลองแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม หลังจากชี้แจงให้นักเรียน ได้ทราบเกี่ยวกับการสอนแล้ว ครูจะต้องดำเนินการ 5 ขั้น คือ

- 5.1 สอบก่อนสอน
- 5.2 นำเข้าสู่บทเรียน
- 5.3 ให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่ม
- 5.4 สรุปบทเรียน
- 5.5 สอบหลังเรียน

บทบาทของครูในขณะที่ทดลองประสิทธิภาพแบบฝึก

1. แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม ครูต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อดูว่านักเรียนทำหน้าที่จน เฝียบหรือสงสัยประการใด ต้องพยายามเป็นกันเองกับนักเรียน เวลาสอนก่อนเรียนต้องชี้แจงว่า การสอนครั้งนี้ไม่มีผลต่อการเรียนการสอบไล่ตามปกติของนักเรียนแต่ประการใด

2. ภาคสนาม (ทั้งชั้น)

2.1 ครูควรยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างบรรยากาศที่นักเรียนจะแสดงออกได้อย่างเสรี ไม่ทำหน้าเคร่งขรึมจนนักเรียนกลัว

2.2 ครูต้องพยายามอภิปรายประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการจะบอกนักเรียนอย่างชัดเจน เมื่อบอกให้นักเรียนลงมือประกอบกิจกรรมเรียบร้อยแล้วครูต้องหยุดพูดเสียงดัง หากประสงค์จะประกาศอะไร ต้องไปพูดกับนักเรียนคนนั้นหรือกลุ่มนั้น ด้วยเสียงที่ได้ยินเฉพาะครูกับนักเรียน ครูต้องไม่พูดมากโดยไม่จำเป็น

2.3 ขณะที่นักเรียนประกอบกิจกรรม ครูจะต้องเดินไปตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสังเกตพัฒนาการของนักเรียน ดูการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และอาจให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนกลุ่มใดหรือคนใดที่มีปัญหา

สิ่งที่ควรปฏิบัติหลังทดลองประสิทธิภาพแบบฝึก เมื่อทำการทดลองแบบฝึกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนและสมาชิกในกลุ่มที่ฝึกปฏิบัติแบบฝึก ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. นำผลงานและแบบฝึกปฏิบัติของนักเรียนมาประเมิน โดยการให้คะแนนกิจกรรมทุกชนิด แล้วหาค่าเฉลี่ยและทำเป็นร้อยละ
2. นำผลสอบหลังเรียนมาหาค่าเฉลี่ยและทำเป็นคำร้อยละ
3. นำผลการสอบก่อนและหลังเรียนมาเขียนแผนภูมิเปรียบเทียบ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานผลการสอน

4. นำสื่อการสอน ซึ่งมีบัตรคำชี้แจง บัตรข้อความ บัตรคำถาม บัตรคำตอบ และบัตรเฉลย คำตอบมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

จิตวิทยาพื้นฐานในการสร้างแบบฝึก

หลักจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอน และแนวคิดในการผลิตแบบฝึกนั้นมีด้วยกันมากมายหลายทฤษฎี ดังเช่นทฤษฎีของนักจิตวิทยาดังต่อไปนี้

ธอร์นไคด์ เป็นนักจิตวิทยาผู้ให้กำเนิดทฤษฎีการเรียนรู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันแพร่หลาย คือ ทฤษฎีการเชื่อมโยง (connected theory) ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไคด์ เน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง เขาเชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่มนุษย์หรือสัตว์ได้เลือกเอาปฏิกิริยาตอบสนองที่ถูกต้องมาเชื่อมต่อเข้ากับสิ่งเร้าอย่างเหมาะสม โดยอาศัยการเรียนรู้ 3 กฎ (ยูทพงษ์ ไชยวรรณ, 2541, หน้า 50; มาลินี จุฑารพ, 2539, หน้า 82-83) ดังนี้

1. กฎแห่งความพร้อม (law of readiness) แบ่งเป็น 3 กฎย่อย คือ
  - 1.1 ถ้ามนุษย์พร้อมแล้วได้กระทำ จะเกิดความพึงพอใจ
  - 1.2 ถ้ามนุษย์พร้อมแล้วไม่ได้กระทำ ย่อมจะเกิดความรำคาญใจ
  - 1.3 ถ้าบุคคลไม่พร้อมแต่ถูกบังคับให้กระทำ จะเกิดความรำคาญใจ
2. กฎแห่งการฝึกหัด (law of exercise) ถ้าบุคคลได้กระทำหรือฝึกฝนและทบทวนบ่อย ๆ ก็จะทำให้กระทำได้ดีและเกิดความชำนาญ แต่ถ้าไม่ได้ฝึกฝนหรือทบทวนบ่อย ๆ ก็จะทำให้กระทำสิ่งนั้นไม่ดีและไม่เกิดความชำนาญ
3. กฎแห่งผล (law of effect) ถ้าบุคคลได้กระทำสิ่งใดแล้วได้ผลเป็นที่น่าพอใจก็อยากจะกระทำสิ่งนั้นอีก แต่ถ้ากระทำแล้วไม่ได้ผลดีก็ไม่อยากจะกระทำอีก

จากทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไคด์ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อการสอน โดยมีแนวคิดดังนี้คือ (สาโรจน์ แผงยัง, 2529, หน้า 9-11)

1. คำนึงถึงผู้เรียนในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้ผลิตสื่อจะต้องคำนึงถึงความต้องการ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมไปถึงความแตกต่างในด้านอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น ความสามารถ สถิติปัญญา ความสนใจ ร่างกาย อารมณ์ และสังคม
2. การจัดประสบการณ์ในการเรียนรู้ โดยการใช้สื่อ จะต้องนำสื่อ การสอนหลาย ๆ แบบมาใช้ และสื่อดังกล่าวอันประกอบขึ้นด้วย วัสดุ อุปกรณ์และวิธีการ จะต้องสามารถให้ผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือตามความเหมาะสม

1. การมีส่วนร่วมของผู้เรียน
2. การทราบผลทันที
3. การได้รับความสำเร็จ
4. การเรียนรู้ที่ละขั้นตอนด้วยตนเอง

ดังนั้นการออกแบบหรือผลิตก็ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยมีการจัดลำดับขั้นตอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน มีการเสริมแรงในแต่ละขั้นตอน

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2544, หน้า 289–290) ได้กล่าวถึงหลักของสกินเนอร์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในการสอนไว้ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ครูต้องมีความแน่ใจว่าสิ่งที่ต้องการจะสอนนั้นคืออะไร หรือควรจะมีวัตถุประสงค์ของแต่ละบทเรียนอย่างชัดเจน
2. ควรจะสอนจากง่ายไปหายาก หรือสอนสิ่งที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนเป็นความรู้พื้นฐานก่อน โดยวิเคราะห์บทเรียนที่จะสอนนักเรียนออกเป็นขั้น ๆ ว่านักเรียนควรจะเปลี่ยนพฤติกรรมอะไรบ้าง
3. การสอนควรจะสอนเป็นรายบุคคล ให้นักเรียนแต่ละคนเรียนตามความสามารถ ครูควรระลึกเสมอว่า นักเรียนมีความแตกต่างกันและไม่ควรคาดหวังให้นักเรียนทุกคนควรรู้ ในขณะเดียวกัน ไม่มีครูคนใดจะสามารถสอนนักเรียน 30–40 คน ให้นักเรียนรู้โดยไม่ใช้เครื่องช่วยในการสอน
4. ครูควรเตรียมการสอนแบบโปรแกรม เพื่อจะให้นักเรียนแต่ละคนเรียนตามความสามารถของตน นักเรียนบางคนอาจจะเรียนเร็วใช้เวลาน้อย บางคนอาจจะเรียนรู้ช้าใช้เวลานานจึงจะจบบทเรียน นอกจากนี้นักเรียนแต่ละคนควรจะได้รับผลย้อนกลับ (feedback) บอกให้รู้ว่าทำผิดทำถูกอย่างไร
5. ครูควรจะใช้ตารางการเสริมแรง โดยให้รางวัลเป็นคำพูดหรือให้เป็นเบี้ยที่จะแลกเปลี่ยนของได้ที่หลัง

เปียเจต์ (Piaget, 1970 อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2544, หน้า 50–59) ทฤษฎีทางจิตวิทยาของเขาเชื่อว่า กิจกรรมต่าง ๆ ทางกล้ามเนื้อและกลไกทั้งหลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติการทางสมอง ความเจริญงอกงามทางความคิดและสติปัญญานั้นเป็นผลมาจากการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ความคิดทั้งหลายจะเหมือนกับการพัฒนาการทางร่างกาย ซึ่งอวัยวะต่าง ๆ จะค่อย ๆ เจริญเติบโต เรื่อย ๆ จนถึงขีดสุดในวัยรุ่น ทฤษฎีที่มีชื่อและนิยมกันมากที่สุดคือทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา เปียเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาออกเป็น 4 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้น sensory-motor (เริ่มตั้งแต่อายุแรกเกิด ถึง 2 ขวบ) เป็นขั้นของการพัฒนาการทางสติปัญญาความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กอ่อนจะพูดและใช้ภาษาได้ สติปัญญาความคิดของเด็กวัยนี้แสดงออกโดยทางการกระทำ (actions) เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าจะไม่สามารถที่จะอธิบายได้

ขั้นที่ 2 ขั้น pre-operational เริ่มตั้งแต่ 18 เดือน ถึง 7 ขวบ ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับ การรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่เป็นขั้นที่เด็กเริ่มใช้ภาษา สามารถที่จะบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเขา สามารถที่จะเรียนรู้ถึงสัญลักษณ์และใช้สัญลักษณ์ได้ เด็กวัยนี้มักจะเล่นสมมติ เช่น พูดกับตุ๊กตาเหมือนพูดกับคนจริง ๆ เด็กวัยนี้มีความตั้งใจที่ละเอียดและยังไม่สามารถที่จะเข้าใจว่าสิ่งที่เท่ากันแม้จะเปลี่ยนรูปร่างหรือแปรสภาพหรือเปลี่ยนที่วาง ก็ยังคงเท่ากันและยังไม่สามารถที่จะเปรียบเทียบสิ่งของมากและน้อย ยาวและสั้น ได้อย่างแท้จริงและมีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สามารถที่จะเข้าใจความคิดเห็นของคนอื่นได้

ขั้นที่ 3 ขั้น concrete operations (เริ่มจาก 7 ปี ถึง 11 ปี) พัฒนาการทางท้าวปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก เด็กสามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผลและไม่ขึ้นอยู่กับ การรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กสามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่าง และคิดย้อนกลับได้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของตัวเลขก็เพิ่มขึ้น

ขั้นที่ 4 ขั้น formal operations (อยู่ในช่วงอายุ 12 ปีจนถึงวัยรุ่นใหญ่) เด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดอย่างนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับความคิดถึงสิ่งที่จะเป็นไปได้ (possibility) เปียเจต์ ได้สรุปว่า “เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเหนือไปกว่าปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความจริง หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม”

จากพัฒนาการทางสติปัญญาของเปียเจต์ จะพบว่า สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะความเจริญงอกงามทางสติปัญญาเป็นผลมาจากการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเด็กจะเรียนได้ผลดี มีความเจริญงอกงามทางสติปัญญาส่วนหนึ่งย่อมเกิดมาจากการได้รับสภาพสิ่งแวดล้อมทางการเรียนการสอนที่ดีนั่นคือ การเรียนการสอนที่ครูไม่ได้ใช้วิธีการสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง แต่ควรจะต้องเป็นการเรียนการสอนที่ครูเตรียมสื่อต่าง ๆ เพื่อให้เนื้อหาบทเรียนมีความเป็นรูปธรรม ง่ายต่อการเรียนรู้มากที่สุดและให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้โดยการลงมือด้วยตัวของเขาเองมากที่สุด เพราะเปียเจต์กล่าวว่า “เด็กจะไม่มีวันเรียนรู้โดยการที่มีคนบอกหรือได้อ่านเกี่ยวกับสิ่งนั้น แต่การเรียนรู้โดยการลงมือทำความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นโดยตรง และเมื่อทำ ความรู้จักแล้วเขาก็จะบรรจุสิ่งนั้น ๆ ไว้ในสมอง”

3. ลักษณะของสื่อที่ผลิตจะต้องได้ทราบผลย้อนกลับทันที ไม่ว่าสื่อการสอนประเภทใดก็ตาม ถ้าสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ย้อนกลับไปยังผู้เรียนทันที จะทำให้เกิดผลการเรียนรู้สูงขึ้น ทั้งนี้เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ

4. ลักษณะของสื่อที่ผลิตในหน่วยของเนื้อหาหนึ่ง ๆ จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กันและดำเนินไปด้วยกันได้ (ผลิตสื่อประสม)

แนวคิดในการเลือกสื่อการสอน โดยประยุกต์จากทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยงของธอร์นไคด์

1. สื่อการสอนนั้น ๆ เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การสอน หรือเป้าหมายของผู้เรียน เพียงใด

2. สื่อการสอน ๆ เน้นการให้ผู้เรียนได้คิด ตอบสนอง อภิปรายและศึกษาค้นคว้ามากน้อยเพียงไร

3. สื่อการสอนนั้น มีประโยชน์ต่อหน่วยการสอน และมีกิจกรรมในการแก้ปัญหาหรือใช้ประสบการณ์เฉพาะแก่ผู้เรียนหรือไม่

4. สื่อการสอนนั้น ๆ สื่อความหมาย เป็นประโยชน์ และมีความสำคัญกับผู้เรียนในชุมชน และสังคมมากน้อยเพียงใด

5. สื่อการสอนนั้นเสนอแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันหรือไม่

6. สื่อการสอนนั้นดึงดูดความสนใจต่อผู้ใช้หรือผู้เรียน ได้มากน้อยเพียงใด

7. สื่อการสอนนั้นมีความเชื่อถือได้หรือไม่ (มีความแน่นอน เทียบตรงทันสมัย)

8. สื่อการสอนนั้นมีคุณภาพด้านเทคนิคดีมากน้อยเพียงไร เช่น ภาพประกอบชัดเจน ใช้สีเหมาะสม เสียงที่นำมาประกอบชัดเจน เป็นที่น่าพอใจหรือไม่

9. สื่อการสอนนั้นเหมาะสมกับเวลาและสามารถใช้กับห้องเรียนในลักษณะใด

10. สื่อการสอนนั้นได้รับการทดสอบหรือทำการทดลองใช้มาก่อนหรือไม่หากมีการทดลองใช้มาแล้ว องค์ประกอบต่าง ๆ ในสถานการณ์ของการทดลองมีรายละเอียดอย่างไร

สกินเนอร์ (สโรวินน์ แฟงยัง, 2529, หน้า 12 อ้างอิงจาก Skinner, 1904) เป็นนักจิตวิทยาที่ได้รวมเอาแนวความคิดทางจิตวิทยาทฤษฎี S-R ของธอร์นไคด์ และทฤษฎีพฤติกรรมของวัตสันมาตั้งเป็นทฤษฎีใหม่ เรียกว่าทฤษฎีการวางเงื่อนไข (conditioning) ซึ่งกล่าวว่า “การกระทำใด ๆ ถ้าได้รับการเสริมแรง อัตราความเข้มแข็งของการตอบสนองจะมีโอกาสสูงขึ้น” แนวคิดของเขานั้นมีต่อไปอีกว่า “กระบวนการเรียนทั้งหมดควรแบ่งออกเป็นขั้นตอนย่อย ๆ และในแต่ละขั้นตอนย่อย ๆ เหล่านี้ควรจะมีการเสริมแรงให้สอดคล้องกับความสำเร็จของผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน ความถี่ของการเสริมแรงควรมีให้บ่อยที่สุดสำหรับการประสมผลสำเร็จของผู้เรียน และในทางตรงกันข้ามควรมีการเสริมแรงให้น้อยที่สุด สำหรับในกรณีที่ผู้เรียนทำผิดในแต่ละขั้นตอน” ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตสื่อการสอนโดยจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

การนำจิตวิทยาเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย เป็นเรื่องจำเป็นที่จะช่วยให้การเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์และทำให้การเรียนการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำจิตวิทยาการเรียนการสอนบางประการมาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนภาษาไทยดังนี้ (พิตรวัลย์ โกวิทวที, 2537 หน้า 4-5)

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และทักษะนิสัย ดังนั้นครูจึงต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ ในการจัดกลุ่มจัดชั้นเรียนให้แตกต่างกันระหว่างนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน เพื่อให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ความพร้อม นักเรียนที่มีวัยต่างกันความพร้อมย่อมไม่เหมือนกัน จึงต้องมีการตรวจความพร้อมของนักเรียนอยู่เสมอ ครูต้องสำรวจความรู้พื้นฐานของนักเรียนว่าพร้อมที่จะเรียนหรือไม่ อาจให้มีการทบทวนความรู้เดิมการที่นักเรียนมีความพร้อมก็จะทำให้นักเรียนเรียนได้ดี

3. แรงจูงใจ การให้นักเรียนทำงานหรือทำแบบฝึกหัดนักเรียนต้องการความสำเร็จหรือทำได้เมื่อทำได้ก็เกิดความพอใจ และเกิดขวัญหรือกำลังใจ เกิดแรงจูงใจ อยากจะทำต่อไปอีก ดังนั้นหากนักเรียนทำไม่ได้ครูต้องหาบทเรียนที่ง่าย ๆ และทำซ้ำ ๆ จนนักเรียนเข้าใจเสียก่อน จึงจะสอนบทเรียนต่อไป

4. การเสริมกำลังใจ เป็นเรื่องสำคัญในการสอนเพราะคนเรามือทราบดีว่าพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นที่ยอมรับย่อมเกิดกำลังใจการกล่าวชมนักเรียนในโอกาสที่เหมาะสม เช่น เก่ง ดี หรือ แสดงท่าทางว่าพอใจในการกระทำของเขา ย่อมเป็นกำลังใจแก่นักเรียนอย่างมาก

ในการจัดการเรียนการสอน ครูสามารถจัดประสบการณ์เพื่อช่วยให้เด็กเกิดความพร้อม โดยการกระตุ้นให้เกิดขึ้นได้ ดังที่พรณี ช. เจนจิต (2538, หน้า 195-197 อ้างอิงจาก Bruner, 1960) ได้กล่าวว่า “เราจะสามารถสอนวิชาใดก็ได้โดยมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมให้กับเด็กคนใดคนหนึ่งในระดับอายุใดก็ได้...” ความพร้อมในที่นี้ หมายถึงความสามารถที่เด็กจะเรียนทักษะอย่างง่าย ๆ ได้ก่อน ซึ่งทักษะที่ยากก็จะเกิดการเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่าในการสอนเพื่อให้เกิดความหมายกับผู้เรียนนั้นมี 2 ลักษณะ คือ (พรณี ช. เจนจิต, 2538, หน้า 399 อ้างอิงจาก Ausubel, 1963)

1. ก่อนจะสอนสิ่งใดใหม่ สำรวจความรู้ความเข้าใจของเด็กก่อนว่ามีพอที่จะทำความเข้าใจเรื่องใหม่ถ้ายังไม่มีจะต้องจัดให้

2. ช่วยให้ผู้เรียนจำสิ่งที่เรียนไปแล้วได้ โดยวิธีช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นความเหมือนและความแตกต่างของความรู้ใหม่และความรู้เดิม ในขณะที่เดียวกันต้องให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับรู้เดิมได้ จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการจำ

การที่บุคคลสามารถที่จะเรียนรู้ในการทำสิ่งต่าง ๆ นั้นจะต้องอาศัยแรงจูงใจ ความคิดรวบยอด การแก้ปัญหา ความคิดวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์ เจตคติและทักษะ วิธีช่วยให้เกิด

ทักษะในการเรียนอาจ สรุปได้ดังนี้ (พรณี ช. เจนจิต, 2538, หน้า 539 – 540)

1. เริ่มแรกบอกให้เด็กทราบว่าทำอะไรที่แรงให้เห็นความสำคัญเพื่อเร้าให้เด็กเกิดความสนใจ และกระตุ้นให้เห็นว่าสิ่งนั้นมีความจำเป็นสำหรับตนเองอย่างไรและสาธิตให้ดู เมื่อสาธิตแล้วอธิบายให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์จุดที่จะสังเกตโดยเขียนบนกระดานทีละขั้น

2. ให้เด็กมีโอกาสได้ฝึกหัดทันทีหลังการสาธิตสิ่งที่ต้องคำนึง คือ การทำซ้ำและการเสริมแรง

3. ในขณะที่ฝึกหัดควรให้คำแนะนำเพื่อช่วยให้เด็กทำทักษะนั้นด้วยตนเอง

4. ให้คำแนะนำในบรรยากาศสบาย ๆ ไม่วิจารณ์เพราะบางคนกลัวผิด กลัวทำไม่ได้ ควรช่วยเด็กให้เกิดความพยายามที่จะลอง

5. ในการฝึกหัด ควรเน้นว่าสิ่งที่ถูกเป็นสิ่งที่มิใช่ โยชน์

การอ่านจับใจความ เป็นทักษะที่ค่อนข้างยากสำหรับผู้เรียนที่เรียนภาษาไทยโดยเฉพาะผู้เรียนที่เรียนช้า จึงถือเป็นเรื่องจำเป็นที่ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมของผู้เรียน เพื่อเสริมกำลังใจ และสร้างแรงจูงใจให้ความแตกต่างระหว่างบุคคลลดน้อยลง และเสริมให้ผู้เรียนได้ประสบความสำเร็จในการอ่านเร็วขึ้น

สื่อการสอนภาษาไทย

สื่อประสมและความหมาย นักการศึกษาให้ความหมายของสื่อประสมไว้หลายท่านด้วยกัน คือ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2544, หน้า 111) กล่าวว่าสื่อประสมเป็นการนำสื่อการสอนหลายอย่างมาสัมพันธ์กัน เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาสาระในลักษณะที่สื่อแต่ละชิ้นส่งเสริมสนับสนุนกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับจริยา เหนียนเจलय (ม.ป.ป., หน้า 113) ที่ได้กล่าวไว้ว่าสื่อประสม หมายถึง การนำเอาสื่อการสอนหลายอย่างมากกว่า 2 ชนิดขึ้นไป มาสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องในเวลาเดียวกัน และมีคุณค่าที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน สื่อการสอนอย่างหนึ่งอาจใช้เพื่อเร้าความสนใจ ในขณะที่อีกอย่างหนึ่งใช้อธิบายข้อเท็จจริงของเนื้อหา และอีกชนิดหนึ่งใช้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง การใช้สื่อประสมช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากประสาทสัมผัสที่ผสมผสานกันได้ ค้นพบวิธีการที่จะเรียนในสิ่งที่ต้องการได้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น ส่วนอุทรพงษ์ ไชยวรรณ (2541, หน้า 99) ที่ได้สรุปความหมายของสื่อประสมไว้ว่า สื่อประสมคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะนำพาความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้จะรวมถึงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา และสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ นอกจากนี้กิดานันท์ มลิทอง (2543, หน้า 76) ยังได้สรุปความหมายของสื่อประสม ไว้ว่า สื่อประสมเป็นตัวกลางที่ช่วยนำข้อมูล ความรู้จากผู้สอนหรือจากแหล่งความรู้ไปยัง

ผู้เรียนเป็นสิ่งที่ช่วยอธิบายและขยายเนื้อหาบทเรียนให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้

จากความหมายของสื่อประสมดังกล่าวข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า สื่อประสมเป็นการนำทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเภทของสื่อประสม สื่อประสมอาจจำแนกตามจุดมุ่งหมายและลักษณะการใช้ ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2544, หน้า 111 – 112; จริยา เหนียนเฉลย, ม.ป.ป., หน้า 113 – 114)

1. จำแนกตามจุดมุ่งหมาย แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ใช้เพื่อจุดมุ่งหมายหลายอย่าง สื่อประเภทนี้มักมีหลายชิ้นมาอยู่รวมกัน แล้วใช้สอนได้หลายเรื่อง เรียกว่า “ชุดอุปกรณ์”

1.2 ใช้เพื่อจุดประสงค์หลายอย่าง สื่อประสมประเภทนี้มักอยู่ในรูปของสื่อหลายชิ้นมาอยู่รวมกัน แต่สอนได้เพียงเรื่องเดียว เรียกว่า “ชุดกิจกรรม”

2. จำแนกตามลักษณะของสื่อและลักษณะการใช้ แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

2.1 การสอนด้วยการใช้สื่อประสม เป็นการสอนที่ใช้สื่อหลายอย่างทั้งสื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการ

2.2 การเสนอสื่อประสม เป็นการเสนอสื่อประเภทฉาย เช่น สไลด์ ภาพยนตร์ ควบคู่กับสื่อเสียง

นอกจากนี้ยังมีการจำแนกสื่อประสมออกได้ ดังนี้

1. สื่อเบา ได้แก่ สื่อประสมที่ไม่ใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ เช่น ชุดการสอนทางไกล บทเรียนสำเร็จรูป

2. สื่อหนัก ได้แก่ สื่อประสมที่ต้องใช้กับเครื่องฉาย และเครื่องเสียง

ความจำเป็นและบทบาทของสื่อประสม สื่อประสมมีความจำเป็นในการเสนอเนื้อหาแตกต่างกันด้วยสื่อที่ต่างกัน โดยหลักที่ว่า สื่อแต่ละประเภท “มีดี” เป็นอย่าง ๑ ไป สื่อประสมจึงมีบทบาทพอสรุปได้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2544, หน้า 112; จริยา เหนียนเฉลย, ม.ป.ป., หน้า 114 – 115) ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ ได้ดีเกือบทุกเรื่อง จากแหล่งหลายแหล่ง โดยถือว่าสื่อแต่ละอย่างมีเนื้อหาต่างกัน
2. ช่วยประหยัดเวลาทั้งผู้สอนและผู้เรียน
3. ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ตามความสามารถ และความพร้อมของแต่ละบุคคล
4. ช่วยดึงดูดความสนใจ เพราะสื่อประสมจะเป็นการผสมผสานกันของสื่อที่นำเอาเทคนิค

การผลิตแบบต่าง ๆ มาใช้ ทำให้น่าสนใจ

5. ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากข้อได้เปรียบ ในหลายรูปแบบของสื่อประสมในด้านต่อไปนี้

5.1 เห็นการเปรียบเทียบ ในกรณีภาพมีความเหมือน หรือคล้ายคลึงกัน การฉายให้เห็นทีละหลายภาพจะเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนกว่า

5.2 เห็นความแตกต่างระหว่างภาพต่อเนื่องบนจอ

5.3 สามารถเห็นภาพจากหลายมุมมอง ภาพเดียวกันอาจจะสามารถดูได้จากหลายมุม โดยการเปลี่ยนมุมมองซึ่งจะมีผลเกี่ยวกับการรับรู้ของสิ่งนั้น ๆ ได้มองเห็นภาพที่แตกต่างกันออกไป ภาพจะมีการจางหายสลับกันบนจอ

5.4 การนำภาพประเภทต่าง ๆ มาวางเคียงกัน จะทำให้เห็นภาพพจน์ชัดเจนตามขนาดรูปร่างของภาพได้

5.6 มีการจัดภาพเด่นตรงกลาง ซึ่งทำให้ผู้เรียนจะมุ่งความสนใจไปยังจุดเด่นของภาพจุดนั้น ๆ โดยมีภาพอื่นเป็นส่วนประกอบ

5.7 ผู้เรียนนอกจากจะรู้ถึงจุดหลัก คือภาพเด่นแล้วยังต้องให้เห็นถึงภาพที่เป็นจุดเน้นรองที่สนับสนุนภาพหลัก

5.8 ผู้เรียนจะได้รับรู้ถึงภาพที่มีการเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงทีละน้อยแบบภาพยนตร์การ์ตูน

5.9 ผู้เรียนจะได้ชมภาพทั้งภาพนิ่งและภาพที่มีการเคลื่อนไหวได้พร้อม ๆ กันจากการฉาย โดยจะเป็นการผสมผสานกัน

5.10 ภาพที่เห็นติดต่อกันกว้างขวาง แม้จะเป็นภาพเดียวก็สามารถพุดได้ แม้จะเป็นจอกว้างติดต่อกันทั้ง 3 จอ

ข้อควรคำนึงในการผลิตสื่อการสอน

1. เนื้อหา ครูต้องทราบเนื้อหาที่แน่นอน เพราะเนื้อหาจะเป็นตัวกำหนดให้ครูสร้างสื่อชนิดใด จะทำด้วยอะไรจึงจะเหมาะสม

2. ระดับชั้น การออกแบบหรือผลิตสื่อ ครูจำเป็นต้องทราบระดับชั้นของผู้เรียน เพราะการผลิตสื่อแต่ละชนิดต้องคำนึงอายุ ความสามารถ ลักษณะของผู้เรียน เพื่อจะได้ทราบถึงความสนใจช่วงเวลาที่สนใจว่าสั้นยาวเพียงใด

3. จำนวนผู้เรียน จะเป็นสิ่งกำหนดขนาดของสื่อได้ เช่น สื่อการสอนสำหรับนักเรียนทั้งห้องก็จะต้องมีขนาดใหญ่พอสมควร ผู้เรียนสามารถมองเห็นได้ชัดเจน ถ้าเป็นสื่อสำหรับกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล ครูก็สามารถทำให้มีขนาดเล็กลงได้

4. ประหยัด ไม่ใช้วัสดุราคาแพงและสิ้นเปลืองมากเกินไป ถ้าผลิตจากวัสดุที่ใช้แล้วได้ยั้งดี

5. ใช้ได้คุ้มค่า ควรควรผลิตสื่อในลักษณะสื่อเอนกประสงค์ คือ สามารถนำไปใช้ได้ ในหลาย ๆ กิจกรรม มีความทนทาน แข็งแรง ใช้ได้หลายครั้ง ถ้าเป็นสื่อที่ผลิตจากกระดาษ เช่น ภาพต่าง ๆ นิยมใช้แผ่นสติ๊กเกอร์ปิดทับ เพื่อให้ภาพหรือสื่อที่แข็งแรง สีสงทน ใช้ได้หลายครั้งโดยไม่ชำรุดง่าย

6. การเก็บรักษา เมื่อผลิตสื่อขึ้นมาแล้วควรต้องคำนึงวิธีการเก็บด้วยว่า จะเก็บสื่อที่ผลิตขึ้นอย่างไรหรือมีสถานที่เก็บลักษณะใด การเก็บควรเก็บเป็นหมวดหมู่เพื่อสะดวกในการใช้ครั้งต่อไป สถานที่เก็บอาจจะเป็นลิ้นชัก ตู้เก็บอุปกรณ์ หรือกล่องที่ปิดมิดชิดเพื่อกันไม่ให้ฝุ่นเข้าไปจับสื่อได้

ข้อควรพิจารณาในการเลือกใช้สื่อ การนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงหลัก 3 ประการ คือ

1. มีประสิทธิภาพ คือ เมื่อนำมาใช้แล้วสามารถทำให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการสอนทุกประการ จึงนับได้ว่าสื่อการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ
2. มีประสิทธิผล คือ จำนวนผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมนั้น ถ้าเป็นจำนวนมากก็นับว่าสื่อที่มีประสิทธิภาพสูง แต่ถ้าจำนวนผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์น้อยก็แสดงว่าสื่อการสอนนั้นมีประสิทธิผลต่ำ
3. ประหยัด สื่อจะต้องคุ้มค่าทั้งทางด้านทุนทรัพย์และแรงงาน รวมทั้งระยะเวลาในการใช้งานด้วย

ลักษณะสื่อการสอนที่ดี ในการพิจารณาเลือกสื่อการสอนมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น มัทนา ทองใหญ่ (2539, หน้า 14-15) ได้เสนอลักษณะของสื่อการสอนที่ดีไว้ดังนี้

1. สอดคล้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่จะสอนในชั่วโมงนั้น ๆ
2. เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละวัยมีความสนใจ ความต้องการและความสามารถแตกต่างกัน เช่น เด็กในชั้นประถมมีความสนใจและสมาธิในช่วงสั้น ชอบสีสันสดใส ชอบดูการ์ตูน ฉะนั้นหากจะเลือกภาพเป็นสื่อการสอน ก็ควรที่จะเลือกภาพที่เป็นลายเส้นที่แสดงเฉพาะ โครงร่างง่าย ๆ ไม่แสดงรายละเอียด และควรเป็นภาพในลักษณะการ์ตูน สีที่ใช้ต้องเป็นสีสด แม้ระบายสีไม่ตรงความจริงก็สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนในวัยนี้ได้
3. เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้กระทำด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ ถ้าแสดงออก เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผลตามเป้าหมาย
4. ใช้ได้ง่าย สะดวก และปลอดภัย สื่อการสอนที่นำมาใช้นั้น ถ้าทำให้ผู้ใช้ คือ ครูมีความลำบากยุ่งยาก ไม่สะดวกที่จะใช้ก็อาจจะทำให้มีผลเสียต่อกระบวนการเรียนการสอนได้

5. ไม่สิ้นเปลือง ประหยัด และคุ้มค่า ปัจจุบันมีการจำหน่ายสื่อการสอนที่บริษัท ห้างร้านผลิตขึ้นเป็นสื่อสำเร็จรูป สื่อการสอนประเภทนี้บางครั้งก็อาจเหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้สอน แต่บางครั้งก็ไม่ค่อยตรงกับความต้องการมากนัก จำเป็นที่ผู้สอนต้องผลิตเองบ้าง

ประโยชน์ของสื่อการสอน

1. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของผู้เรียนให้มากขึ้น
2. ช่วยให้ครูจัดเนื้อหาวิชาที่มีความหมายต่อชีวิตเด็ก
3. ช่วยให้ครูแนะนำและควบคุมนักเรียนให้มีปฏิกิริยาตอบสนองไปในที่พึงปรารถนาในการเรียนรู้
4. ช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป
5. ช่วยให้ครูสอนเนื้อหาวิชาได้มากขึ้น
6. ช่วยให้ครูสอนได้บรรลุวัตถุประสงค์
7. เป็นเครื่องมือให้ครูสอนได้รวดเร็วและถูกต้องมากยิ่งขึ้น

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พวงแก้ว โคจรานนท์ (2530, หน้า 25) ได้กล่าวว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การวัดความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและทักษะทางด้านวิชาการ รวมทั้งสมรรถภาพทางสมองในด้านต่าง ๆ เช่น ระดับสติปัญญา การคิด การแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก ซึ่งแสดงให้เห็นด้วยคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือการรายงานทั้งเขียนและพูด การทำงานที่ได้รับมอบหมาย ตลอดจนการทำกรบ้านในแต่ละวิชา

จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของบุคคลว่าเรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถในด้านใดมากน้อยเพียงใด นั่นคือการวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมในด้านพุทธิพิสัย โดยเป็นการวัด 2 ด้านตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาที่เรียน (นิภา เมธชาวิชัย, 2536, หน้า 65)

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ให้เห็นผลงานปรากฏออกมา ให้ทำการสังเกตและวัดได้ การวัดแบบนี้จึงต้องทำการวัดโดยใช้ “ข้อสอบภาคปฏิบัติ” ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณาที่วิธีปฏิบัติและผลงานที่ปฏิบัติ
2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหา รวมถึงพฤติกรรมความสามารถด้านต่าง ๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบได้ 2 ลักษณะ

คือ

2.1 การสอบแบบปากเปล่า มักกระทำเป็นรายบุคคลซึ่งเป็นการสอบที่ต้องการผลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่าน ฟังเสียง การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการการใช้ถ้อยคำในการตอบคำถาม รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่าง ๆ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ เป็นการสอบที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือตอบ ซึ่งมีรูปแบบการตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ ได้แก่ การสอบที่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ เป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถามที่จะให้ตอบหรือกำหนดขอบเขตมาให้เลือก ซึ่งรูปแบบของคำถาม คำตอบมีอยู่ 4 รูปแบบ คือ (นิภา เมธราชวิชัย, 2536, หน้า 65; อุทุมพร (ทองอุไทย) งามรमान, 2535, หน้า 18-22)

2.2.2.1 แบบเลือกทางใดทางหนึ่ง ประกอบด้วยข้อสอบหรือข้อความหลาย ๆ

ข้อ บางข้อเป็นข้อที่ถูกและบางข้อเป็นข้อที่ผิด ผู้สอบทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อที่คิดว่าถูก และ X หน้าข้อที่คิดว่าผิด ข้อความแต่ละข้อเกี่ยวข้องกับเนื้อหาแต่ละประเด็น ข้อสอบแบบนี้จึงทำการวัดเนื้อหาได้มาก

2.2.2.2 แบบจับคู่ ประกอบด้วยข้อความ 2 ชุดที่มีความสัมพันธ์กัน คำสั่งที่ตั้งให้ผู้สอบทำก็คือให้จับคู่ข้อความทางซ้ายกับทางขวา ที่ตนคิดว่ามีความสัมพันธ์กัน

2.2.2.3 แบบเติมคำ เป็นแบบทดสอบที่มีคำถามที่มีเฉพาะเจาะจง ซึ่งคลุมตั้งแต่การให้เติมคำ วลี จนถึงการตอบสั้น หรือยาว ๆ ก็ได้

2.2.2.4 แบบเลือกตอบ ประกอบด้วยข้อความที่เป็นคำถาม และคำตอบให้เลือก ข้อดีและข้อเสียคือ การมีตัวเลือกมากทำให้โอกาสเดาถูกลดลง แต่ผู้ออกข้อสอบต้องสร้าง ตัวเลือกมาก โดยเฉพาะต้องสร้างตัวเลือกที่มีโอกาสถูกใกล้เคียงกัน ตัวเลือกที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องไม่ใช่ชัดเจน ผู้ที่ไม่รู้คำตอบก็เดาออก การสร้างข้อคำตอบที่ถูกของตัวเลือกให้มีลักษณะคู่ขนานกัน นั่นคือความยาวเท่ากัน เป็นข้อความที่มีลักษณะคล้ายกันมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน มีโอกาสถูกเท่า ๆ กันแต่ตัวเลือกที่ถูกที่สุดมีเพียงตัวเลือกเดียว ดังนั้นการสร้างข้อสอบแบบเลือกตอบ โดยเฉพาะการมีตัวเลือกจำนวนมากจึงใช้เวลาและความสามารถของผู้สร้าง แบบทดสอบแบบเลือกตอบส่วนใหญ่เป็นการวัดการระลึกรู้ เพราะผู้ตอบอาจมีความรู้ความจำบางส่วน แต่เมื่อเห็นตัวเลือกทั้งหมดก็อาจจะระลึกได้ เช่น ระลึกได้ว่าข้อ ก น่าจะถูกที่สุด แบบทดสอบแบบเลือกตอบส่วนใหญ่ชี้แนะคำตอบให้ผู้ตอบ โดยเฉพาะใช้วิธีการขจัดตัวเลือกออกทีละตัว ในกรณีที่ผู้ตอบไม่รู้คำตอบที่สมบูรณ์ เขาอาจเปรียบเทียบตัวเลือกทั้งหมดแล้วขจัดตัวเลือกที่คิดว่าผิดมากที่สุดออกไปทีละข้อ จนเหลือตัวเลือกเดียวสุดท้ายซึ่งน่าจะเป็นข้อที่ถูกมากที่สุด

ประเภทของแบบทดสอบเลือกตอบ

1. แบบกำหนดตัวเลือกที่ถูกที่สุด 1 ตัวเลือก
2. แบบกำหนดตัวเลือกหลากหลาย จำแนกได้ 2 ประเภท คือ
  - 2.1 แบบให้เลือกตัวเลือกมากกว่า 1 ตัว
  - 2.2 แบบให้มีตัวเลือก “ไม่มีคำตอบที่ถูกต้อง”

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านเนื้อหาโดยการเขียนตอบนั้น เป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการสอบ เรียกว่า “ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์” หรือ “แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์”

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านเนื้อหาเป็นการวัดผลด้านพุทธิพิสัย หรือความรู้ความคิดโดยเป็นผลมาจากการเรียนการสอน ซึ่งพฤติกรรมด้านความรู้ความคิด จะประกอบไปด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้

1. ความรู้-ความจำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในอันที่จะทรงไว้หรือรักษาไว้ซึ่งเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนการสอน และจากประสบการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสิ่งที่สัมพันธ์จากประสบการณ์นั้น ๆ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่จำนั้นไว้ออกมาได้ถูกต้อง
2. ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความและสรุปความเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเห็นหรือเรื่องราวและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่รับรู้ได้ถูกต้อง และสามารถสื่อความเข้าใจที่ตนมีอยู่นั้น ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้องด้วย
3. การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่คล้ายคลึงกันได้ถูกต้อง
4. การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราว ข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ใด ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ และสามารถบอกได้ว่าส่วนย่อย ๆ นั้นแต่ละส่วนสำคัญอย่างไร ส่วนใดสำคัญที่สุด แต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมีหลักการใดร่วมกันอยู่
5. การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยเข้าด้วยกันให้เป็นส่วนใหญ่ทำให้ได้ผลที่แตกต่างและดีไปกว่าเดิม พฤติกรรมด้านนี้เน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ
6. การประเมินค่า หมายถึง ความสามารถในการวินิจฉัย ตีราคาสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างมีหลักเกณฑ์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย พฤติกรรมย่อยด้านความรู้ ความจำ เป็นพฤติกรรมที่มีระดับต่ำสุดถือเป็นพฤติกรรมด้านพื้นฐาน ส่วนพฤติกรรมย่อยด้านความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า เป็นพฤติกรรมสูงกว่าความรู้ความจำ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และความสามารถทางวิชาการที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาแล้วว่าบรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด โดยเน้นการวัดความรู้ ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีต หรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2544, หน้า 98; เขวาคี วิบูลย์ศรี, 2540, หน้า 28)

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ (นิภา เมธธาวิชัย, 2536, หน้า 65 – 109)

1. แบบทดสอบอัตนัย คือ แบบทดสอบที่ต้องการให้นักเรียนคิดหาคำตอบมาเขียนบรรยายตอบยาว ๆ เติมคำหรือข้อความสั้น ๆ ตามความรู้ ความเข้าใจของตนเอง แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1.1 ข้อสอบแสดงความเรียง เป็นข้อสอบที่ให้ผู้สอบเขียนตอบยาว ๆ แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ว่ามีความรู้ในเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1.1.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ เป็นคำถามที่เปิดโอกาสให้ผู้สอบได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยรวบรวมความรู้ ความคิดเห็นทั้งหมดมาบรรยาย

1.1.2 แบบจำกัดคำตอบ คำถามแบบนี้ให้คะแนนง่ายกว่าแบบแรก เพราะคำตอบอยู่ในขอบเขตที่จำกัดและกำหนดไว้ คำชี้แจงของแบบทดสอบต้องชัดเจนและจำเพาะเจาะจง

1.2 ข้อสอบแบบเติมคำ จะประกอบไปด้วยข้อความหรือประโยคที่ไม่สมบูรณ์ จะเว้นที่ว่างไว้ให้ผู้ตอบมาเติม เพื่อให้ได้ความที่สมบูรณ์

2. แบบทดสอบปรนัย หมายถึง แบบทดสอบที่ต้องการให้นักเรียนเลือกคำตอบจากคำตอบที่กำหนดให้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 ข้อสอบแบบถูก – ผิด เป็นข้อสอบที่กำหนดข้อความมาให้ผู้สอบเลือกว่าถูก – ผิดจริง – ไม่จริง, ใช่ – ไม่ใช่

2.2 ข้อสอบแบบจับคู่ เป็นข้อสอบที่ใช้ทดสอบความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องที่เรียนไปแล้ว ข้อสอบประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ทำหน้าที่เป็นคำถามอยู่ทางซ้ายมือ และส่วนที่เป็นตัวเลือกอยู่ทางขวามือ

2.3 ข้อสอบแบบเลือกตอบ เป็นข้อสอบที่มีความเป็นปรนัยมากที่สุด วัดสมรรถภาพทางสมองขั้นสูงได้ดี สามารถวินิจฉัยข้อบกพร่องของนักเรียนได้ นิยมใช้กันอย่างกว้างขวาง ข้อสอบแบบเลือกตอบประกอบด้วย 2 ส่วนคือ

2.3.1 ส่วนที่เป็นคำถามหรือปัญหา

2.3.2 ส่วนที่เป็นตัวเลือก ตัวเลือกมีอยู่ 2 ชนิด คือ

2.3.2.1 ตัวเลือกที่ถูก

2.3.2.2 ตัวเลือกที่เป็นตัวลวง

คำถามของแบบทดสอบแบบเลือกตอบมี 3 แบบ คือ

1. คำถามเดี่ยว เป็นแบบทดสอบที่มีคำถามและตัวเลือกจบบริบูรณ์ในข้อ การตอบข้อสอบแต่ละข้อเป็นอิสระจากกัน

2. คำถามที่มีตัวเลือกคงที่ เป็นแบบทดสอบที่มีตัวเลือกชุดเดียว สำหรับคำถามหลายข้อ ตัวเลือกชุดนั้นจะเป็นเรื่องราวเดียวกัน ส่วนคำถามอาจจะเขียนเป็นประโยคคำถาม ประโยคบอกเล่า หรือเป็นวลี

3. คำถามแบบสถานการณ์ เป็นแบบทดสอบที่กำหนดข้อความ คำสนทนา บทประพันธ์ เหตุการณ์ รูป ตาราง ตัวเลข สถิติ หรือกระดาษกราฟมาให้ แล้วตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่กำหนดมาให้ นั้น

ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์สามารถแบ่งออกได้ตามลักษณะของการแปลความหมายของคะแนนของแบบทดสอบประเภทนั้น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ (วิญญา วิศาลาภรณ์, 2533, หน้า 12-15)

1. การวัดผลแบบอิงเกณฑ์ เป็นการวัดตามแนวความเชื่อเรื่องการเรียนรู้เพื่อรอบรู้ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดประสบความสำเร็จในการเรียน แม้ว่าผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันก็ตาม ทุกคนได้รับการพัฒนาให้ถึงขีดความสามารถสูงสุดของแต่ละคน ซึ่งอาจใช้เวลาต่างกัน การวัดผลแบบอิงเกณฑ์จึงเป็นการวัดโดยเปรียบเทียบคะแนนของแต่ละบุคคลกับเกณฑ์มาตรฐานที่วางไว้ การวัดผลแบบนี้จะช่วยให้ทราบได้ว่านักเรียนรู้อะไรบ้าง และรู้อะไรมากน้อยเพียงใด ดังนั้นการวัดผลแบบอิงเกณฑ์จึงขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่กำหนดเกณฑ์เป็นสำคัญ การวัดผลแบบอิงเกณฑ์จะช่วยให้ครูทราบได้ว่าจะต้องปรับปรุงการสอนในเนื้อหาตอนใด เพื่อที่จะได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การวัดผลแบบอิงเกณฑ์จะช่วยให้ครูได้ทราบความก้าวหน้าของนักเรียน วิเคราะห์ถึงส่วนที่เก่งหรือไม่เก่งของนักเรียนซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนได้

2. การวัดผลแบบอิงกลุ่ม เป็นการวัดผลที่เกิดจากเรื่องความเชื่อของความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยถือว่าบุคคลมีความสามารถในการกระทำหรือปฏิบัติในเรื่องใด ๆ นั้นมีไม่เท่ากัน มีคนที่มีความสามารถเด่น หรือมีความสามารถด้อยอยู่บ้าง คนส่วนใหญ่จะมีความสามารถปานกลาง ดังนั้นการทดสอบแบบนี้จึงยึดเอาคนส่วนใหญ่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ โดยพิจารณาผลของการสอบของบุคคลเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน การแปลความหมายของคะแนนแบบนี้ จะทำให้ครูได้ทราบว่านักเรียนคนนี้อยู่ในตำแหน่งใดของกลุ่ม

ลักษณะการทดสอบแบบอิงเกณฑ์ กระบวนการทดสอบแบบอิงเกณฑ์จะแปลความหมายของคะแนนที่สอบได้ โดยนำผลการสอบไปเทียบกับมาตรฐานที่แท้จริง ซึ่งเป็นเกณฑ์ภายนอกที่กำหนดไว้อย่างรอบคอบ โดยไม่เปรียบเทียบผลการสอบดังกล่าวกับผู้สอบอื่น ๆ ในกลุ่ม ดังนั้น ผลการสอบของนักเรียนจะอยู่ในระดับมาตรฐานหรือไม่ ต้องพิจารณาหรือเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่แท้จริงเท่านั้น และสำหรับการรายงานผลการสอบจะรายงานในรูปของการอ้างอิงไปยังมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งอาจเสนอในพจน์ของจำนวนหรือเปอร์เซ็นต์การตอบถูกของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้ว่าจำนวนหรือเปอร์เซ็นต์นั้นบรรลุตามมาตรฐานการปฏิบัติที่กำหนดไว้ล่วงหน้าหรือยัง นอกจากนี้คะแนนอาจรายงานในรูปของจำนวนเวลาที่ทำงานนั้นเสร็จสมบูรณ์ (บุญเชิด ภิญโญนน-ตพงษ์, 2527, หน้า 14)

การทดสอบแบบอิงเกณฑ์นั้น เป็นการวัดเพื่อจะแยกผู้เรียนแล้วหรือรู้แล้วออกจากผู้ที่ยังไม่ได้เรียนหรือยังไม่มีรู้ และวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อสำรวจความก้าวหน้าและวินิจฉัยความสามารถทางการเรียนของแต่ละบุคคลตามโปรแกรมการสอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ตัดสินว่านักเรียนแต่ละคนบรรลุเกณฑ์ขั้นต่อไปที่วางไว้หรือไม่ นอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ยังไม่บรรลุถึงเกณฑ์อีกด้วย นั่นคือเครื่องมือที่จะนำมาใช้ควรเป็นแบบอิงเกณฑ์เพราะแบบทดสอบอิงเกณฑ์ให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลได้เป็นเรื่อง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งดูข้อมูลก็บอกได้ทันทีว่านักเรียนแต่ละคนสามารถทำอะไรได้หรือไม่ได้บ้างในวัตถุประสงค์ข้อใด การให้ความช่วยเหลือก็จะให้ตามความบกพร่องของแต่ละบุคคล

กระบวนการสร้างแบบทดสอบอิงเกณฑ์ แบบทดสอบอิงเกณฑ์เป็นแบบทดสอบที่บรรลุเนื้อหาสาระของข้อสอบที่เฉพาะเจาะจง สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน มีคะแนนจุดตัด (cut-off) หรือคะแนนเกณฑ์สำหรับใช้เป็นเครื่องมือตัดสินว่าผู้สอบมีความรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบอิงเกณฑ์แบ่งได้เป็น 7 ข้อ คือ

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาให้เป็นหัวข้อใหญ่ ๆ และในแต่ละหัวข้อ เนื้อหาวิชาต้องทำการวิเคราะห์จุดประสงค์หรือพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดในหัวข้อเนื้อหาวิชานั้น ๆ การวิเคราะห์จุดประสงค์หรือพฤติกรรมอาจต้องใช้วิธีการวิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์พฤติกรรมตามลำดับขั้นของการเรียนรู้ ซึ่งจะทำได้พฤติกรรมย่อย ๆ มากมาย มีทั้งพฤติกรรมปลายทาง พฤติกรรมต้นทาง หรือเรียกว่าพฤติกรรมระหว่างทาง กลุ่มพฤติกรรมปลายทางของแต่ละหัวข้อเนื้อหาวิชา ก็คือ พฤติกรรมหลักที่ต้องการวัด หรือจุดประสงค์หลัก นำหัวข้อเนื้อหาวิชาและพฤติกรรมหลักที่ต้องการวัดบันทึกลงในตาราง

ขั้นที่ 2 การแปลงจุดประสงค์หลักให้เฉพาะเจาะจง จุดประสงค์หลักและพฤติกรรมหลักที่วิเคราะห์ได้ยังมีลักษณะไม่เฉพาะเจาะจง จึงต้องแปลงจุดประสงค์หลักให้เฉพาะเจาะจง โดยแตก

พฤติกรรมหลักให้เป็นพฤติกรรมย่อย ๆ เมื่อได้พฤติกรรมย่อย ๆ ของแต่ละหัวข้อเนื้อหาวิชาแล้ว นำพฤติกรรมเหล่านั้นมาใช้เป็นแนวทางในการเขียนข้อสอบ โดยการเขียนเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

ขั้นที่ 3 การเขียนข้อสอบหรือผลิตข้อสอบ การเขียนข้อสอบตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม จำเป็นต้องอาศัยศิลปะและประสบการณ์เฉพาะคนมากจึงจะได้ข้อสอบที่ดีสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด

ขั้นที่ 4 การตรวจทานข้อสอบ เป็นการสำรวจตรวจสอบข้อสอบเป็นรายข้อหลังจากเขียนข้อสอบเสร็จแล้ว เพื่อแก้ไขปรับแต่งข้อสอบให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ใช้สอบ และให้มีความถูกต้องตามหลักวิชาทั้งด้านเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการทดสอบ

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อสอบ เป็นการประเมินคุณภาพข้อสอบด้านความแม่นยำเชิงเนื้อหาและความแม่นยำเชิงโครงสร้าง เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพมารวมฉบับ

ขั้นที่ 6 การคัดเลือกข้อสอบ การคัดเลือกข้อสอบรวมฉบับเป็นการพิจารณาตัดสินว่าจะยอมรับข้อสอบข้อใดบ้าง โดยอาศัยเกณฑ์คุณภาพด้านความแม่นยำเชิงเนื้อหาและเชิงโครงสร้างเพื่อรวมข้อสอบให้เป็นฉบับ

การกำหนดความยาวและคะแนนจุดตัดของแบบทดสอบ เมื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพได้จำนวนมากพอสมควรแล้วจึงนำมารวมฉบับ แต่แบบทดสอบจะประกอบด้วยจำนวนกี่ข้อและจะใช้คะแนนจุดตัดเป็นเท่าไรต้องพิจารณาตัดสินให้เหมาะสมอีกครั้ง ซึ่งแล้วแต่ผู้สร้างแบบทดสอบจะใช้วิธีใด บางวิธีอาจต้องนำแบบทดสอบไปสอบนักเรียนเพื่อนำคะแนนที่สอบได้มาประมาณจำนวนข้อและค่าคะแนนจุดตัดของแบบทดสอบ

ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์แบบทดสอบ เป็นการประเมินคุณภาพด้านความเชื่อมั่นและความแม่นยำของแบบทดสอบ หลังจากทีคัดเลือกข้อสอบมารวมเป็นฉบับแล้ว จำเป็นต้องตรวจสอบคุณภาพทั้งฉบับว่ามีความเชื่อมั่นและความแม่นยำหรือไม่เพียงใด ส่วนใหญ่แล้วการวิเคราะห์แบบทดสอบอิงเกณฑ์มักทำการตรวจสอบความเชื่อมั่นเพียงอย่างเดียว ส่วนความแม่นยำของแบบทดสอบอิงเกณฑ์นั้นมักพิจารณาความแม่นยำรายข้อเมื่อตรวจสอบคุณภาพทั้งฉบับและได้ให้คุณภาพแบบทดสอบในระดับที่พอใจ ก็นำแบบทดสอบไปจัดพิมพ์ต่อไป (บุญเชิด ภิญ โยธอนันตพงษ์, 2527, หน้า 37 - 44)

แบบทดสอบอิงเกณฑ์จะมีประโยชน์สูงสุดในการตัดสินเกี่ยวกับความก้าวหน้าหรือการเรียนรู้ของนักเรียนภายใต้หลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ดังนั้นแบบทดสอบอิงเกณฑ์จึงเหมาะสำหรับใช้ในการตัดสินใจว่านักเรียนจำเป็นต้องเรียนซ่อมเสริมในหน่วยเรียนนั้นหรือใช้การตัดสินว่านักเรียนมีความรอบรู้พร้อมที่จะเรียนต่อไปได้หรือไม่

จุดตัดแบบทดสอบอิงเกณฑ์ จุดตัดหรือคะแนนจุดตัด (cut-off score) หมายถึง จุดหรือคะแนนที่ใช้แบ่งผู้สอบออกเป็นผู้รอบรู้และผู้ไม่รอบรู้ นั่นคือถ้าผู้สอบได้คะแนนสูงกว่าหรือเท่ากับจุดตัด ผู้นั้นจะถูกตัดสินว่ารอบรู้ แต่ถ้าผู้สอบได้คะแนนต่ำกว่าจุดตัดเขาจะถูกตัดสินว่าไม่รอบรู้ ดังนั้นจุดตัดจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากสำหรับการทดสอบแบบอิงเกณฑ์ จึงมีผู้ศึกษาค้นคว้าหาวิชาการกำหนดคะแนนจุดตัดวิธีต่าง ๆ หลายวิธี ซึ่งมีนักวัดผลบางท่านได้สำรวจรวบรวมไว้ เช่น มิลล์แมน (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2527, หน้า 117 อ้างอิงจาก Millman, 1973, pp. 205 - 216) ได้เสนอวิธีการพิจารณาคะแนนสอบผ่าน หรือคะแนนจุดตัดจากหลายวิธีผู้วิจัยเน้นเฉพาะเนื้อหาสาระของข้อสอบ

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ เกณฑ์ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับประสิทธิภาพของแบบฝึกที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นระดับที่ผู้ผลิตพึงพอใจ หากแบบฝึกมีประสิทธิภาพถึงระดับนั้นแล้วจะเป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าที่จะนำไปสอนนักเรียนและคุ้มค่าแก่การลงทุน

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) โดยกำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น E_1 (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) และ E_2 (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์)

1. ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง คือ ประเมินผลต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยหลาย ๆ พฤติกรรม เรียกว่า “กระบวนการ” ของผู้เรียนที่สังเกตจากการประกอบกิจกรรมที่ผู้สอนกำหนดไว้

2. ประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย คือ ประเมินผลลัพธ์ของผู้เรียนโดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียนและการสอบไล่

ประสิทธิภาพของแบบฝึกจะกำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหมายว่าผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจ โดยกำหนดให้เป็นร้อยละของจำนวนนักเรียนจากจำนวนผู้เรียนทั้งหมด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

อำไพพรรณ ดิษจรัส (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง การอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ชุดการสอนอ่านภาษาไทยเพื่อความเข้าใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.94/88.57 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

สุภัตสร วัชรคุปต์ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง ชุดการสอนการอ่านจับใจความ โดยใช้นิทาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่า ชุดการสอนการอ่านจับใจความ โดยใช้นิทาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 90.00/93.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนโดยใช้ชุดการสอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

สมถักยณ์ ไพศาลรพงศ์ (2543, หน้า 76) ได้สร้างชุดการสอนอ่านจับใจความ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 89.21/88.24 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้

พิทักษ์ เมฆอรุณ (2543) ได้ทำศึกษาค้นคว้า โดยสร้างชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อการเข้าใจความ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาค้นคว้า ปรากฏว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อการเข้าใจความ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 86.40/84.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

วัชรวิ จำวิจิตร (2542) ได้สร้างแบบฝึกการเขียนเรียงความ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการทดลองพบว่า แบบฝึกที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 84.75/85.00 เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้

ชโลบล ทศวิไล (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทางภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนสร้างสรรค์ทางภาษาไทย ภายหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ทางภาษาไทย ภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างและพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สุจณี กระสาทอง (2541) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนฝึกทำแผนภาพโครงเรื่อง จากบทอ่านภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 86.02/87.10 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

ขวัญเรือน วุฒิกมลชัย (2541) ได้ทำวิจัยเรื่อง แบบฝึกการเขียนสะกดคำพื้นฐานในบทเรียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

1. แบบฝึกการเขียนสะกดคำพื้นฐานในบทเรียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 95.67/84.85 สูงกว่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแบบฝึกการเขียนสะกดคำพื้นฐานในบทเรียนภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สมาริ วิเศษชุมพล (2540) ได้ทำวิจัยเรื่องการสร้างชุดการสอนวิชาภาษาไทย เรื่อง การพูดของชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 85.00/85.66 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิกุล ภูมิแสน (2539) ได้ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านการอ่านจับใจความวิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยวิธีสอนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนและวิธีสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนการอ่านจับใจความด้วยวิธีสอนแบบกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิรดี ทักธิการ (2538) ได้ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบความเข้าใจในการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยการทำแผนผังสรุปโยงเรื่องที่อ่านและเรียนโดยการอ่านเรื่องจากบทอ่าน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เรียนโดยการทำแผนผังสรุปโยงเรื่องมีความเข้าใจในการอ่านภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยการอ่านเรื่องจากบทอ่าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทิพวรรณ หอมพุด (2537, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความ บทร้อยกรอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างกลุ่มที่ใช้การสอนตามคู่มือครูกับกลุ่มที่ใช้แบบฝึกทักษะ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนที่เรียนด้วยแบบฝึกทักษะการอ่านใจความมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการอ่านจับใจความสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จิราพร ทรายคำ (2534) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้โครงสร้างระดับยอกกับการสอนตามคู่มือการสอนภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้โครงสร้างระดับยอกมีความสามารถในการอ่านสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านตามคู่มือการสอนภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าวิธีสอนโดยใช้โครงสร้างระดับยอกทำให้นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเพิ่มขึ้น

สายสุณี สกุลแก้ว (2533) ได้พัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทย เพื่อจับใจความ มีคะแนนหลังทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กาญจนา ชาวถ้ำไย (2530) ได้ศึกษาผลความก้าวหน้าการอ่านจับใจความของนักเรียน หลังการเรียนซ่อมเสริม ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดวังน้อยวิทยาคม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม โดยใช้แบบฝึก การอ่านแล้ว นักเรียนมีพัฒนาการในการอ่านจับใจความสูงขึ้น

งานวิจัยต่างประเทศ

จอห์นสัน (Johnson, 1988, p. 198 – A) ได้ศึกษาผลของการใช้แผนผังสรุปโยงเรื่องเป็นแบบฝึกชนิดเดิมเพื่อฝึกการอ่านจับใจความของนักเรียนเกรด 4 ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนที่เรียน โดยการทำแผนผังสรุปโยงเรื่องด้วยตนเองแตกต่างจากกลุ่มที่เรียนด้วยการตอบคำถามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กูด (Gould, 1987, p. 4343 – A) ได้ทำวิจัยเรื่องผลของการปูพื้นความรู้และการสอนโครงสร้างข้อเขียนที่มีต่อความเข้าใจในการอ่าน และการจดจำเรื่องของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การสอนให้นักเรียนคุ้นเคยกับโครงสร้างข้อเขียนช่วยให้นักเรียนอ่านบทอ่านได้ เข้าใจ และสามารถระลึกเนื้อเรื่องที่อ่านได้ดีกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการสอนด้วยวิธีการดังกล่าว นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า ข้อเขียนเชิงปัญหาและการแก้ไขกับข้อเขียนเชิงเหตุผลจะมีส่วนช่วยให้นักเรียนระลึกเรื่องราวได้อย่างมีระบบมากกว่า

ฟราลิ่ง (Fraling, 1981, p. 4377 – A) ได้ศึกษาการเพิ่มทักษะความเข้าใจในการอ่าน โดยการยึดการเรียนที่มีการเตรียมการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ The Union for Experimenting Colleges and University ในสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ยึดการเรียน โดยมีการเตรียมการอ่านประสบความสำเร็จในการเพิ่มทักษะความเข้าใจในการอ่าน โดยมีความแตกต่างกับกลุ่มที่ไม่ได้ยึดการเรียนที่มีการเตรียมการอ่าน

จากผลงานการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่า การเรียนด้วยแบบฝึกทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนด้วยวิธีเรียนตามปกติ นอกจากนี้ยังช่วยประหยัดเวลา แต่การเรียนด้วยแบบฝึกนั้นจะใช้แทนครูตลอดไปไม่ได้เพราะไม่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน หรือนักเรียนกับนักเรียนด้วยกันเอง แต่ผลก็คือ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ช่วยให้ครูมีเวลาในการเตรียมงานอื่น ๆ ได้ จึงน่าจะนำมาใช้ในการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา